

**“Gidsdocument voor de jacht in het
kader van Richtlijn 79/409/EEG van de
Raad inzake het behoud van de
vogelstand”**

“De Vogelrichtlijn”

Februari 2008

“Gidsdocument voor de jacht in het kader van de Vogelrichtlijn”

VOORWOORD	4
1 INLEIDING	7
1.1 De jacht binnen het algemene kader van de richtlijn.....	7
1.2 Preambule	7
1.3 Soorten waarop de richtlijn betrekking heeft	7
1.4 Algemene oriëntatie van de richtlijn.....	8
1.5 Instandhouding van habitats	9
1.6 Basisverbodsbepalingen ter bescherming van de soorten.....	11
1.7 Uitzonderingen op basisverbodsbepalingen	11
1.8 Onderzoek	13
1.9 Introductie van niet-inheemse vogelsoorten.....	14
1.10 Rapportage.....	14
1.11 Bevriezingsclausule.....	14
1.12 Mogelijkheid van strengere nationale maatregelen.....	15
1.13 Aanpassing van de richtlijn	15
2 BEPALINGEN VAN ARTIKEL 7	17
2.1 Inleiding.....	17
2.2 Formele overwegingen	18
2.3 Soorten waarop mag worden gejaagd.....	18
Grondgedachte voor het toestaan van de jacht.....	18
Op welke soorten mag worden gejaagd?	18
2.4 Bij de jacht na te leven algemene principes en criteria	19
Niet in gevaar brengen van pogingen tot instandhouding in het verspreidingsgebied	19
Verstandig gebruik.....	20
Ecologisch evenwichtige regulering	27
2.5 Specifieke voorwaarden in verband met de vaststelling van jachtseizoenen	28
De hoofdbegrippen: “broedperiode” en periode van de voorjaarstrek.....	29
2.6 Garanderen van een systeem van volledige bescherming wanneer gespreide aanvangs- en sluitingsdata worden overwogen.....	32
Risico van verwarring	32
Risico van verstoring.....	35
Aan welke voorwaarden moet worden voldaan als een lidstaat gebruik wil maken van gespreide openings- en sluitingsdata voor de jacht op grond van artikel 7, lid 4, van de richtlijn?	38
2.7 Overlappingsanalyse	39

3	<i>BEPALINGEN VAN ARTIKEL 9</i>	45
3.1	Inleiding	45
3.2	Formele juridische overwegingen	46
3.3	Garanderen dat aan algemene voorwaarden voor afwijkingen wordt voldaan .	48
3.4	Eerste voorwaarde voor afwijkingen: aantonen dat er ‘geen andere bevredigende oplossing’ is	49
	Algemene overwegingen.....	49
	"Geen andere bevredigende oplossing" met betrekking tot de jacht	53
	Mogelijke objectief verifieerbare factoren en wetenschappelijke en technische overwegingen	55
3.5	Tweede voorwaarde voor afwijkingen: aantonen van één van de redenen toegestaan krachtens artikel 9, lid 1, onder a), b) en c)	60
	Afwijkingen volgens artikel 9, lid 1, onder a)	60
	Afwijkingen volgens artikel 9, lid 1, onder b)	64
	Afwijkingen volgens artikel 9, lid 1, onder c).....	64
3.6	Derde voorwaarde voor afwijkingen: voldoen aan de specifieke formele voorwaarden opgesomd in artikel 9, lid 2	74
	Rekening houden met iedere formele voorwaarde	74
	Vergunningen aan een algemene categorie personen.....	75
3.7	Artikel 9, leden 3 en 4	76
4	<i>FIGUREN</i>	80
5	<i>BIJLAGE</i>	102

VOORWOORD

Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand¹ (de zogenaamde “Vogelrichtlijn”) biedt een gemeenschappelijk kader voor het behoud van natuurlijk in het wild levende vogelsoorten en hun leefgebieden in de hele Europese Unie. De richtlijn dankt zijn oorsprong aan het feit dat in het wild levende vogels, die voor het overgrote deel trekvogels zijn, een gemeenschappelijk erfgoed van de lidstaten vertegenwoordigen waarvan de doeltreffende bescherming een typisch grensoverschrijdend probleem is dat een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid impliceert.

De Vogelrichtlijn onderkent volledig de wettigheid van de jacht op wilde vogels als een vorm van duurzaam gebruik. Jagen is een activiteit die in verschillende regio's van de Europese Unie significante sociale, culturele, economische en milieuvoordelen biedt. Ze is beperkt tot bepaalde soorten, genoemd in de richtlijn, die eveneens een serie ecologische principes en wettelijke vereisten verschaft met betrekking tot deze activiteit, die door middel van wetgeving van de lidstaten moet worden toegepast. Hierdoor wordt het kader geboden voor het beheer van de jacht.

Er is veel controverse geweest en in de laatste jaren enige confrontaties over de vraag of de jacht verenigbaar is met bepaalde vereisten van de richtlijn. De controverse wordt vaak gevoed door verschillende interpretaties van die vereisten.

Daarom heeft de Commissie de noodzaak onderkend om een nieuwe dialoog te beginnen met het oog op het ontwikkelen van samenwerking tussen alle gouvernementele en niet-gouvernementele organisaties die betrokken zijn bij het behoud en het verstandige en duurzame gebruik van onze wilde vogels. Met het oog hierop heeft zij in 2001 een ‘Duurzame Jacht’-initiatief gelanceerd dat is gericht op het verbeteren van het begrip van de wettelijke en technische aspecten van de bepalingen van de richtlijn inzake de jacht en op het ontwikkelen van een programma van wetenschappelijke en op natuurbehoud en bewustmaking gerichte maatregelen om duurzame jacht op grond van de richtlijn te bevorderen.

Dit gidsdocument is bedoeld om één van de hoofddoelstellingen van de dialoog te bereiken door meer verduidelijking te verschaffen over de vereisten van de richtlijn met betrekking tot de jacht, binnen het bestaande wettelijke kader en sterk gebaseerd op wetenschappelijke principes en gegevens en op het algemene oogpunt van instandhouding van de Richtlijn. Het document bouwt voort op het werk dat al heeft plaatsgevonden over de belangrijkste concepten van artikel 7, lid 4, van de richtlijn².

Waarom een gids over jagen?

Er bestaat duidelijk een vraag naar verbeterde voorlichting over de jachtbepalingen van de richtlijn. Dit blijkt uit de hoeveelheid procesvoering over het onderwerp. Ook

¹ PB L 103 van 25.4.1979, blz. 1.

² ‘Key concepts of Article 7(4) of Directive 79/409/EEC. Period of reproduction and pre-nuptial migration of Annex II bird species in the EU’ (september 2001).

zijn er veel vragen aan de Commissie gesteld over dit onderwerp met inbegrip van de vragen van het Europees Parlement. Dit moet eveneens worden gezien binnen de context van de toegenomen polarisatie, zoals wordt bewezen door tegengestelde petitie aan het Parlement van jacht- en vogelbeschermingsorganisaties die handtekeningen van miljoenen mensen hebben verzameld.

Gekoppeld aan deze vraag is er een echte behoefte aan meer duidelijkheid. Sommige lidstaten willen weten wat de mogelijkheden zijn om jachtseizoenen te bepalen buiten de door artikel 7, lid 4, opgelegde grenzen, die overdreven beperkend kunnen zijn, wat het geval lijkt te zijn voor een klein aantal problematische soorten (zoals de Wilde eend *Anas platyrhynchos* en de Houtduif *Columba palumbus*) met een vroege voorjaarsstrek en/of lange broedperiodes, en willen overwegen hun toevlucht te nemen tot afwijkingen op grond van artikel 9.

Er is al enige positieve ervaring vanuit de ontwikkeling van voorlichting over artikel 6 van richtlijn 92/43/EEG³ van de Raad inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (“de Habitatrichtlijn”). Dit wordt eerder gezien als een proactieve dan een reactieve benadering die coherente overdenking stimuleert en vermijdt dat de interpretatie zich *ad hoc*, en dus op een inconsistente wijze, ontwikkelt. Wel moet echter worden onderkend dat, in tegenstelling tot artikel 6 van de Habitatrichtlijn, de bepalingen van de Vogelrichtlijn veel ouder zijn en dat daarover veel uitgebreider jurisprudentie is gevormd, een factor waarmee iedere interpretatieve voorlichting rekening dient te houden.

Dit document zal ook van waarde zijn voor de diensten van de Commissie bij iedere actie die wordt overwogen op dit gebied en het zal de belangrijkste belanghebbende partijen enige zekerheid bieden in de zin van wat ze kunnen verwachten.

Beperkingen van de gids

De gids is bedoeld om te worden gebonden door en trouw te zijn aan de tekst van de richtlijn en de bredere principes die ten grondslag liggen aan de communautaire milieuwetgeving. Hij is niet wetgevend van aard (en maakt dus geen nieuwe regels, maar biedt voorlichting over toepassing van de bestaande regels). Als zodanig weerspiegelt dit document slechts de inzichten van de diensten van de Commissie en is het niet bindend.

Het moet worden benadrukt dat **het aan het EU Hof van Justitie is om een definitieve uitleg te geven van een richtlijn**. Daarom dient de geboden voorlichting zich parallel te ontwikkelen aan eventuele jurisprudentie over dit onderwerp.

Het is de bedoeling in deze gids de bestaande jurisprudentie van het Hof, die al behoorlijk uitgebreid is, volledig na te leven. Aspecten van de gids worden hierdoor bepaald, met name waar reeds duidelijke posities door het Hof zijn vastgelegd.

De gids is ook bedoeld als uitleg van de ecologische principes die ten grondslag liggen aan het beheer van de jacht in het kader van de richtlijn en ze maakt gebruik

³ PB L 106 van 22.7.1992.

van de best beschikbare wetenschappelijke gegevens, al moet worden erkend dat het gebrek aan wetenschappelijke gegevens van goede kwaliteit een beperking schept voorzover ze probeert populaties op correcte en nauwkeurige wijze te beheren.

De gids erkent dat het beheer van de jacht de verantwoordelijkheid is van de lidstaten, wat ook geldt voor hun rol in het bepalen van de jachtseizoenen binnen hun grondgebied overeenkomstig de eisen van de richtlijn.

Reikwijdte van de gids

De gids concentreert zich in hoofdzaak op de timing van de jacht voor ontspanningsdoeleinden. In voorkomende gevallen worden er echter ook andere kwesties behandeld met betrekking tot de jacht. In juridische zin is de gids primair gericht op bejaagbare soorten genoemd in bijlage II van de richtlijn evenals de relevante bepalingen van artikel 7 en 9, maar alle andere artikelen zullen worden onderzocht voorzover ze relevant zijn. Speciale aandacht wordt besteed aan het onderzoeken van de basis voor het uitoefenen van afwijkingen, speciaal op grond van artikel 9, lid 1, onder c). De gids behandelt niet alleen juridische bepalingen, maar dekt ook in de richtlijn gegeven wetenschappelijke en technische dimensies die van belang zijn voor de instandhouding van wilde vogels.

Structuur van de gids

De gids wordt gepresenteerd in drie hoofdstukken. Het eerste hoofdstuk biedt een overzicht van de jacht in het kader van de richtlijn, met inbegrip van een beschouwing van de relevante consideransen en artikelen.

Het tweede hoofdstuk gaat meer gedetailleerd in op de relevante juridische en technische bepalingen van artikel 7, inclusief de specifieke voorwaarden die verband houden met het bepalen van jachtseizoenen in het kader van de richtlijn.

Het derde hoofdstuk onderzoekt vervolgens de mogelijkheden voor het toestaan van een bepaalde mate van jacht op grond van het systeem van afwijkingen dat van toepassing is volgens artikel 9 van de richtlijn. Verschillende delen van het document worden aangevuld met figuren waar extra informatie nuttig wordt geacht voor de voorlichting.

1 INLEIDING

1.1 *De jacht binnen het algemene kader van de richtlijn*

1.1.1 Richtlijn 79/409/EEG van de Raad is een breed opgezet instrument dat is gericht op de algemene instandhouding van wilde vogels in de Europese Unie. Ze behandelt verschillende aspecten van bescherming (inclusief waarborgen voor de instandhouding van leefgebieden, reguleringen van handel en jacht en bevordering van onderzoek) en heeft de standaardstructuur van dit type juridisch instrument: een preambule met overwegingen, artikelen met materiële bepalingen, en een serie bijlagen.

1.2 *Preambule*

1.2.1 De overwegingen in de preambule van de richtlijn weerspiegelen de structuur van het centrale deel van de richtlijn. De preambule wordt vaak gebruikt als hulpmiddel voor het interpreteren van de materiële bepalingen van secundaire wetgeving, en is door het Hof in dit opzicht geciteerd met betrekking tot de richtlijn⁴.

1.2.2 Zoals geldt voor iedere richtlijn moet in de interpretatie gelet worden op de verschillende taalversies, die allemaal rechtsgeldig zijn. In de context van de huidige gids moet worden opgemerkt dat sommige frasen (bijv. ‘verstandig gebruik’, ‘periode waarin de jonge vogels het nest nog niet hebben verlaten’) in de verschillende taalversies zorgvuldige aandacht verdienen. Het is belangrijk bij het bekijken van de verschillende taalversies tot een betekenis te komen die het doel en de context van de onderzochte termen het best weerspiegelt.

1.3 *Soorten waarop de richtlijn betrekking heeft*

1.3.1 Artikel 1 van de richtlijn luidt dat ze betrekking heeft op de "*instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten waarop het Verdrag van toepassing is. Zij betreft de bescherming, het beheer en de regulering van deze soorten en stelt regels voor de exploitatie daarvan.*" De jurisprudentie van het Hof bevestigt

⁴ Zie bijvoorbeeld punt 21 van zaak C-57/89, *Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Bondsrepubliek Duitsland*. In deze zaak, die de toepassing betrof van de bepalingen van Richtlijn 79/409/EEG over bescherming van leefgebieden, merkte het Hof op: «*Deze interpretatie van de laatstgenoemde bepaling wordt bevestigd door de negende overweging van de considerans van de richtlijn, waaruit blijkt van het bijzondere belang dat wordt gehecht aan speciale beschermingsmaatregelen voor de leefgebieden van de in bijlage I genoemde vogelsoorten ten einde hun voortbestaan en voortplanting in hun verspreidingsgebied veilig te stellen. Daaruit volgt, dat de lidstaten de oppervlakte van een speciale beschermingszone slechts mogen verkleinen, indien daarvoor buitengewone redenen bestaan.*»

dat de lidstaten, bij het toepassen van de richtlijn, een verplichting hebben om in het wild levende vogelsoorten te beschermen op het grondgebied van de Gemeenschap, en niet slechts die soorten die op hun eigen nationale grondgebieden leven⁵.

- 1.3.2 Bescherming strekt zich niet uit tot in gevangenschap opgekweekte vogels⁶. Niettemin is het, in gevallen waarin in gevangenschap opgekweekte vogels worden vrijgelaten of terugkeren in het wild, en ze niet te onderscheiden zijn van wilde exemplaren van dezelfde soort die in dezelfde gebieden voorkomen, redelijk te bedenken dat de voorwaarden van de richtlijn van toepassing zijn⁷.
- 1.3.3 De Commissie heeft ernaar gestreefd de in het wild levende vogelsoorten te noemen die binnen de reikwijdte van de richtlijn vallen⁸. Deze lijst betreft alle vogelsoorten die natuurlijk in de lidstaten leven, inclusief dwaalgasten. Ze strekt zich niet uit tot geïntroduceerde soorten tenzij deze expliciet worden genoemd in één van de bijlagen bij de richtlijn (bijv. de Wilde kalkoen *Meleagris gallopavo*). Geïntroduceerde soorten worden echter gedekt door de voorwaarden van de richtlijn in een lidstaat indien ze inheems zijn in een andere lidstaat.

1.4 Algemene oriëntatie van de richtlijn

- 1.4.1 Artikel 2 bevat de algemene verplichting: de lidstaten "*nemen alle nodige maatregelen om de populatie van de in artikel 1 bedoelde soorten op een niveau te houden of te brengen dat met name beantwoordt aan de ecologische, wetenschappelijke en culturele eisen, waarbij zij tevens rekening houden met economische en recreatieve eisen.*" Aangezien dit artikel vereist dat de bescherming van vogelsoorten moet worden afgewogen tegen andere belangen, is de vraag gerezen of dit artikel een autonome afwijking vormt van de algemene vereisten van de richtlijn. Het Hof heeft bevestigd dat dit niet het

⁵ In zijn arrest van 8 juli 1987, Commissie/België, zaak 247/85, Jurispr. 1987, blz. 3029, merkte het Hof bij punt 6 op: « De richtlijn gaat er immers van uit, dat een doeltreffende bescherming van de vogels een typisch grensoverschrijdend milieuvraagstuk is dat een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de lidstaten impliceert (derde overweging van de considerans). ». In deze context merkt de considerans van de richtlijn op dat "doeltreffende bescherming van de vogels een typisch grensoverschrijdend milieuvraagstuk is dat een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid van de lidstaten impliceert".

⁶ Arrest van 8 februari 1996, Strafzaak tegen Didier Vergy, zaak C-149/94, Jurispr. 1996, blz. 299.

⁷ In gebieden waar de enige exemplaren van een bejaagbare in het wild levende soort vrijgelaten exemplaren zijn die in gevangenschap zijn opgekweekt, zou het redelijk zijn te concluderen dat de jachtseizoenen voor deze soort moeten worden vastgesteld op een wijze die volledig rekening houdt met de gesloten jachttijden voor gelijkaardige soorten (bijv. vrijlating van Aziatische steenpatrijs *Alectoris chukar* in de Alpen en het mogelijke risico van verarring met Europese steenpatrijs *Alectoris graeca*).

⁸ Een lijst met vogelsoorten waarop de richtlijn betrekking heeft, is opgesteld door de Commissie en gepresenteerd aan de Commissie voor de aanpassing aan de technische en wetenschappelijke vooruitgang (gewoonlijk het ORNIS-comité genaamd) die is opgericht krachtens artikel 16 van de richtlijn. Dit is geen juridische lijst; ze is bedoeld als richtsnoer bij de toepassing van de richtlijn. Ze is beschikbaar op de website van DG ENV op http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/eu_species/index_en.htm

geval is, ook niet met betrekking tot de jacht in het bijzonder⁹. Niettemin tonen de uitspraken van het Hof aan dat artikel 2 wel degelijk van belang en gewicht is bij het overwegen van de interpretatie van andere bepalingen van de richtlijn. In dit opzicht hebben de bepalingen ervan waarde als een algemene oriëntatiegids voor datgene wat door de richtlijn wordt vereist en toegestaan.

1.5 Instandhouding van habitats

- 1.5.1 Artikel 3 en 4 betreffen de instandhouding van de habitats. Ze bevatten bepalingen die verband houden met het voorkomen van wezenlijke verstoring binnen speciale beschermingszones (SBZ's) die overeenkomstig artikel 4, leden 1 en 2, worden aangewezen. De Commissie is niet van mening dat sociaal-economische activiteiten – waarvan jagen een voorbeeld is – noodzakelijkerwijs in strijd zijn met deze bepalingen. Het is echter nodig dat zulke activiteiten binnen SBZ's op de juiste wijze worden beheerd en dat er toezicht wordt uitgeoefend om dergelijke wezenlijke verstoring te vermijden¹⁰.
- 1.5.2 De Commissie heeft al een gidsdocument voorbereid betreffende de bepalingen van artikel 6, leden 2, 3 en 4, van Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna ("de Habitatrictlijn"), die de bepalingen vervangen van artikel 4, lid 4, eerste volzin met betrekking tot geclassificeerde SBZ's¹¹. Dit bestaande document bespreekt verstoring. Het is gepast om op het proportionaliteitsbeginsel te letten bij het overwegen van de kwestie van de jacht in het kader van Artikel 6 van de Habitatrictlijn. De betreffende sectie van de gids over Artikel 6 moet in die zin worden gelezen dat effecten die niet significant zijn in termen van de

⁹ In zijn arrest van 8 Juli 1987, Commissie/België, zaak 247/85, Jurispr. 1987, blz. 3029, merkte het Hof bij punt 8 op: « *In dit verband moet worden gewezen op artikel 2 van de richtlijn, krachtens hetwelk de lidstaten alle nodige maatregelen moeten treffen om de populatie van alle vogelsoorten op een niveau te houden of te brengen dat met name beantwoordt aan de ecologische, wetenschappelijke en culturele eisen, waarbij zij tevens rekening moeten houden met economische en recreatieve eisen, en waaruit derhalve reeds blijkt dat de vogelbescherming moet worden afgewogen tegen andere eisen, waaronder economische. Ofschoon artikel 2 derhalve geen zelfstandige afwijking van de algemene beschermingsregeling vormt, toont het niettemin aan dat de richtlijn enerzijds de noodzaak van een doeltreffende bescherming van de vogels in aanmerking neemt en anderzijds de eisen inzake de gezondheid en openbare veiligheid, de economie, de ecologie, de wetenschap, de cultuur en de recreatie.* ». In zijn arrest van 8 juli 1987, Commissie/Italië, zaak 262/85, Jurispr. 1987, blz. 3073, verwierp het Hof argumenten van de Italiaanse regering dat afwijkingen van de eisen van artikel 7, lid 4, rechtstreeks op artikel 2 konden worden gebaseerd. Het merkte bij punt 37 op: « *...met betrekking tot het tweede argument moet worden beklemtoond dat, gelijk hierboven opgemerkt, artikel 2 geen autonome afwijking vormt van de verplichtingen en vereisten van de richtlijn.* »

¹⁰ Het verslag van een workshop over 'Hunting in and around NATURA 2000 areas', georganiseerd door de Europese Commissie tijdens Greenweek in april 2002, is te vinden op de website van DG Milieu op:
http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/docs/report_green_week_en.pdf

¹¹ "Managing Natura 2000 sites: The provisions of Article 6 of the 'Habitats' Directive 92/43/EEC", Europese Commissie, Bureau voor Officiële Publicaties der Europese Gemeenschappen, Luxemburg.

beschermingsdoelstellingen voor het NATURA 2000 gebied, niet moeten worden opgevat als strijdig met artikel 6, lid 2, van de Habitatrictlijn.

- 1.5.3 De jacht is slechts één van de vele mogelijke soorten van gebruik van NATURA 2000 gebieden, naast gebruik voor landbouw, visserij en andere vormen van recreatie. Er bestaat geen algemeen vermoeden tegen de jacht in NATURA 2000 gebieden op grond van de natuurrichtlijnen. Het is echter duidelijk dat jagen en andere menselijke activiteiten het potentieel hebben om een tijdelijke vermindering te veroorzaken van het gebruik van habitats binnen een gebied. Zulke activiteiten zouden significant zijn als ze zouden leiden tot een onmiskenbare vermindering van de capaciteit van het gebied om de soorten te ondersteunen waarvoor het was aangewezen en ook zouden resulteren in een verminderd jachtpotentieel.
- 1.5.4 Er zullen specifieke voorbeelden zijn van gevallen waarin jagen onverenigbaar is met de beschermingsdoelstellingen van individuele gebieden. Voorbeelden kunnen zich voordoen waar zeldzame soorten die zeer gevoelig zijn voor verstoring voorkomen naast soorten waarop gejaagd kan worden. Zulke voorbeelden kunnen alleen maar per afzonderlijk gebied worden bepaald.
- 1.5.5 Duurzame jacht kan gunstige gevolgen bieden voor bescherming van habitats in en rond gebieden. Dit wordt verder beschouwd in sectie 2.4.20-2.4.23 van deze gids.
- 1.5.6 De garantie dat de jacht of andere activiteiten niet tot wezenlijke verstoring leiden zal afhankelijk zijn van allerlei factoren zoals de aard en de omvang van het gebied en van de activiteit evenals van de aanwezige soorten. Het is noodzakelijk om de redenen te begrijpen waarom het gebied belangrijk is voor natuurbescherming en wordt opgenomen in NATURA 2000, wat de basis biedt voor het bepalen van zijn beschermingsdoelstellingen. Zulk begrip vormt een wezenlijk uitgangspunt om de specifieke beheersacties te bepalen die nodig zijn om het gebied te beschermen.
- 1.5.7 Teneinde menselijk gebruik in overeenstemming te brengen met de beschermingsdoelstellingen is de Commissie voorstander van het ontwikkelen van beheersplannen, die moeten garanderen dat activiteiten in en rond SBZ's in het kader van de Vogelrichtlijn evenals in gebieden die zijn aangewezen volgens de Habitatrictlijn (die gezamenlijk bekend zijn als het NATURA 2000 netwerk) verenigbaar zijn met de ecologische vereisten van de soorten of habitattypes van Europees beschermingsbelang waarvoor deze gebieden zijn aangewezen. Het is redelijk te verwachten dat diegenen die natuurlijke rijkdommen zoals wilde vogels exploiteren ook een verantwoordelijkheid hebben om te garanderen dat hun activiteiten duurzaam zijn en niet schadelijk voor de betreffende populaties. Samenvattend is de Commissie daarom van mening dat jachtactiviteiten op NATURA 2000 gebieden in wezen beheerskwesaties zijn die hoofdzakelijk op lokaal niveau dienen te worden bepaald. Dit beheer zou het best gestructureerd worden met een beheersplan dat garandeert dat activiteiten in overeenstemming te brengen zijn met de beschermingsdoelstellingen waarvoor de gebieden zijn aangewezen.

- 1.5.8 Afhankelijk van de aard van de NATURA 2000 gebieden en de jachtpraktijken moeten dergelijke beheersplannen oog hebben voor het instellen van geschikte gebieden waar niet mag worden gejaagd. Een uitgebreid onderzoeksprogramma in Denemarken heeft uitgewezen dat de zorgvuldige instelling van jachtvrije zones tegelijkertijd het gebruik van het gebied door watervogels en de jachtmogelijkheden in de buurt van dergelijke gebieden kan vergroten¹². Het concept van jachtvrije zones is ook stevig gevestigd in andere lidstaten en is niet beperkt tot NATURA 2000 gebieden (bijv. de "réserves de chasse" in Frankrijk).

1.6 Basisverbodsbepalingen ter bescherming van de soorten

- 1.6.1 Artikel 5 van de richtlijn vereist dat de lidstaten de nodige maatregelen nemen voor de *"invoering van een algemene regeling voor de bescherming van alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten"*.

De basisbepaling over de jacht is te vinden in artikel 5, onder a), van de richtlijn, dat vereist dat de lidstaten met name een verbod instellen om *"ongeacht de gebruikte methode, opzettelijk de bedoelde vogels te doden of te vangen"*.¹³

- 1.6.2 Artikel 6, lid 1, bevat de basisbepaling over de handel in vogels die worden beschermd krachtens artikel 1. In het bijzonder *"De lidstaten verbieden voor alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten de verkoop, het vervoer voor verkoop en het in bezit hebben voor verkoop alsmede het ten verkoop aanbieden van levende en dode vogels alsmede van gemakkelijk herkenbare delen van deze vogels of op uit deze vogels verkregen producten."*

1.7 Uitzonderingen op basisverbodsbepalingen

- 1.7.1 De richtlijn voorziet in uitzonderingen op in artikel 5 en 6 uiteengezette algemene verbodsbepalingen.

¹² Madsen, Pihl & Clausen (1998), Establishing a reserve network for waterfowl in Denmark: a biological evaluation of needs and consequences. *Biological Conservation* 85: 241-256.
Madsen & Fox (1997), The impact of hunting disturbance on waterfowl populations: The concept of flyway networks of disturbance-free areas. *Gibier faune sauvage* 14: 201-209. Dit specifieke model is echter misschien niet van toepassing op lidstaten of gebieden waar de toegang voor jagers en de jachtdruk anders worden geregeld (bijv. bezitters van privé-eigendommen).

¹³ Artikel 5 vereist van de lidstaten ook een verbod om:

- opzettelijk hun nesten en eieren te vernielen of te beschadigen of hun nesten weg te nemen (artikel 5, onder b)),
- in de natuur eieren van deze vogels te rapen en deze – zelfs leeg – in bezit te hebben (artikel 5, onder c)),
- deze vogels, met name gedurende de broedperiode, opzettelijk te storen, voorzover een dergelijke storing, gelet op de doelstellingen van deze richtlijn, van wezenlijke invloed is, (artikel 5, onder d)),
- vogels te houden van soorten die niet mogen worden bejaagd of gevangen (artikel 5, onder e)).

- 1.7.2 De handel in soorten genoemd in bijlage III van de richtlijn is toegestaan, mits de voorwaarden en beperkingen van artikel 6, leden 2 en 3, worden nageleefd.
- 1.7.3 Met betrekking tot de jacht mag op soorten vermeld in bijlage II worden gejaagd op grond van artikel 7 van de richtlijn vanwege "*hun populatieniveau, hun geografische verspreiding en de omvang van hun voortplanting in de hele Gemeenschap*". In gevallen waarin een soort niet vermeld staat in bijlage II is een uitzondering op de bepalingen in artikel 5 alleen maar mogelijk indien aan de strikte vereisten van artikel 9 wordt voldaan.
- 1.7.4 De uitzondering van artikel 7 op de bepalingen van artikel 5 is afhankelijk van verschillende voorwaarden die in artikel 7 worden genoemd. De lidstaten zien erop toe "*dat bij de beoefening van de jacht, eventueel met inbegrip van de valkenjacht, zoals deze voortvloeit uit de toepassing van de geldende nationale maatregelen, de principes van een verstandig gebruik en een ecologisch evenwichtige regulering van de betrokken vogelsoorten in acht worden genomen en dat deze beoefening wat de populatie van soorten, in het bijzonder van de trekvogels betreft, verenigbaar is met de uit artikel 2 voortvloeiende bepalingen.*" Ook wordt verlangd dat ze erop toezien dat "*soorten waarop de jachtwetgeving van toepassing is, niet worden bejaagd zolang de jonge vogels het nest nog niet hebben verlaten of gedurende de verschillende fasen van de broedperiode. Ten aanzien van trekvogels zien ze er met name op toe dat de soorten waarop de jachtwetgeving van toepassing is, niet worden bejaagd tijdens de broedperiode noch tijdens de trek naar hun nestplaatsen.*" Het Hof van Justitie heeft de laatstgenoemde bepaling zo geïnterpreteerd dat lidstaten verplicht zijn de jachtperiode te bepalen volgens een methode die "*een volledige bescherming van deze soorten gedurende de periode van de voorjaars trek waarborgt.*"¹⁴ De eisen van artikel 7 worden in detail besproken in Hoofdstuk 2.
- 1.7.5 Verdere kwalificaties worden uiteengezet in artikel 8, dat van lidstaten een verbod verlangt op « *het gebruik van alle middelen, installaties of methoden voor het massale of niet-selectieve vangen of doden van vogels of waardoor een soort plaatselijk kan verdwijnen, en in het bijzonder het gebruik van de in bijlage IV, sub a), genoemde middelen.* » Ook wordt een verbod geëist op elke achtereenvolgende met behulp van de in bijlage IV, onder b), genoemde vervoermiddelen op de in die bijlage omschreven wijze.
- 1.7.6 Naast de uitzonderingen voor de handel en de jacht die worden opgesomd in artikel 6, leden 2 en 3, en artikel 7, geeft artikel 9 lidstaten toestemming af te wijken van de basisbepalingen in artikel 5, 6, 7 en 8 mits voldaan wordt aan drie voorwaarden: er bestaat geen andere bevredigende oplossing; één van de redenen opgesomd in 9, lid 1, onder a) tot en met c), is van toepassing; en de technische vereisten van artikel 9, lid 2, worden nageleefd. Deze voorwaarden worden gedetailleerd besproken in Hoofdstuk 3. Artikel 9 voorziet ook in een

¹⁴

Arrest van 19 januari 1994, Association pour la Protection des Animaux Sauvages en anderen tegen Préfet de Maine-et-Loire en Préfet de Loire-Atlantique, zaak C-435/92, Jurispr. 1994, blz. 67, punt 13.

systeem van jaarlijkse afwijkingsverslagen van de lidstaten aan de Commissie¹⁵.

- 1.7.7 Afwijkingen krachtens artikel 9 zijn eveneens mogelijk met betrekking tot de bepalingen opgesomd in artikel 7 en 8.

1.8 Onderzoek

- 1.8.1 Artikel 10 eist van lidstaten dat ze het onderzoek bevorderen en « *de werkzaamheden, nodig voor de bescherming en het beheer van de populaties van alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten alsmede de exploitatie daarvan.* ». Het Hof van Justitie heeft bevestigd dat deze bepaling een verplichting voor de lidstaten inhoudt en dat zij moet worden omgezet in nationaal recht en moet worden uitgevoerd¹⁶. Bijzondere aandacht dient uit te gaan naar het onderzoek en de werkzaamheden met betrekking tot de in bijlage V vermelde onderwerpen. Een aantal onderzoekscategorieën opgenoemd in bijlage V heeft betrekking op de jacht, in het bijzonder item (c) “*inventarisatie van de gegevens met betrekking tot de populatie van de trekvogels, met gebruikmaking van de resultaten van het ringen*” en (d) “*bepaling van de invloed op de populatie van de wijzen van onttrekken aan het milieu*”. Item (e) “*Uitwerking en ontwikkeling van ecologische methoden voor de preventie van vogelschade*” is ook relevant voor soorten die schade kunnen veroorzaken. De jurisprudentie van het Hof van Justitie onderstreept het belang van het gebruik van de best beschikbare wetenschappelijke informatie als basis voor het toepassen van de richtlijn¹⁷.
- 1.8.2 Het moet echter worden erkend dat, met betrekking tot de onderzoekscategorieën die van belang zijn voor bejaagbare soorten, hoogwaardige informatie over een reeks van zelfs fundamentele kenmerken van het treksysteem van vele bejaagbare soorten uiterst beperkt blijft. Het juiste jachtbeheer van trekvogels impliceert adequate kennis van het functionele systeem van verzamelplaatsen en rui-, fourageer- en overwinteringsgebieden die een trek- of vliegroute vormen. Ten einde de richtlijn beter te kunnen toepassen, is er behoefte aan meer inzicht in de geografische spreiding van vliegroutes, de seizoensgebondenheid van bewegingen en de ecologische vereisten van trekvogels in de gehele EU. Relevante studies kunnen het best worden uitgevoerd op individueel gemerkte vogels; geringde vogels die worden teruggevonden bieden exacte locaties van trekkers in tijd en ruimte, en vormen de beste bron van informatie voor dergelijke grootschalige analyses. Trekstudies kunnen de nodige informatie

¹⁵ Op basis van deze jaarverslagen stelt de Commissie ten behoeve van het Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk milieu in Europa een verslag op over het gebruik van afwijkingen onder de Vogelrichtlijn. Dit tweejaarlijkse verslag wordt uitgebracht ter uitvoering van artikel 9, lid 2, van dat verdrag.

¹⁶ Arrest van 13 december 2007, Commissie/Ierland, C-418/04, paragrafen 266-275.

¹⁷ In zijn arrest van 17 januari 1991, Commissie/Italië, zaak C-157/89, Jurispr. 1991, blz. 57, punt 15, aanvaardde het Hof dat, in afwezigheid van specifiek Italiaans referentiemateriaal, de Commissie mocht afgaan op een meer algemeen ornithologisch naslagwerk ter ondersteuning van haar beweringen, met name gezien het feit dat de Italiaanse regering geen alternatieve wetenschappelijke studies had overgelegd.

verschaffen op het gebied van soorten zowel als van de geografische populatie; ook bieden ze de unieke mogelijkheid om trekpatronen voor de twee geslachten en de verschillende leeftijdsklassen afzonderlijk te beschrijven, wat belangrijk is voor het juiste beheer van populaties wilde vogels.

1.9 Introductie van niet-inheemse vogelsoorten

1.9.1 Artikel 11 heeft betrekking op het voorkomen van schade aan de plaatselijke flora en fauna door de introductie van vogelsoorten die niet natuurlijk in het wild leven op het Europese grondgebied van de lidstaten. Eén van de meest gedocumenteerde gevallen is de dreiging die uitgaat van de Noord-Amerikaanse rosse stekelstaartend *Oxyura jamaicensis* voor de bedreigde inheemse Europese witkopeend *Oxyura leucocephala* door hybridisatie evenals door concurrentie en verdringing. Er is een mogelijkheid dat introducties niet alleen voor zeldzame soorten een bedreiging kunnen vormen, maar ook voor meer algemeen verspreide soorten, met inbegrip van de soorten die thans bejaagd mogen worden.

1.10 Rapportage

1.10.1 Artikel 12 betreft de algemene rapportageverplichtingen van de lidstaten en de Commissie. Deze driejaarlijkse algemene rapporten van de lidstaten moeten worden onderscheiden van de jaarlijkse afwijkingsrapporten van de lidstaten waarnaar wordt verwezen in artikel 9. De Commissierapporten die op grond van artikel 12 worden geproduceerd, zijn een waardevolle referentie voor bepaalde kwesties die verband houden met de jacht. Zo bevatte bijvoorbeeld het tweede rapport over de tenuitvoerlegging van de richtlijn¹⁸ informatie over de status van soorten in de lidstaten genoemd in bijlage II, over speciale maatregelen die door de lidstaten zijn genomen voor verstandig gebruik van bejaagde soorten, evenals een verslag van eerdere discussies in het comité dat is opgezet op grond van de richtlijn (het “ORNIS-comité”) over enkele belangrijke concepten zoals verstandig gebruik en kleine hoeveelheden.

1.11 Bevriezingsclausule

1.11.1 Artikel 13 luidt dat «*de toepassing van de krachtens deze richtlijn getroffen maatregelen niet mag leiden tot verslechtering van de huidige situatie met betrekking tot de instandhouding van alle in artikel 1 bedoelde vogelsoorten.* » Dit is een voorbeeld van een «*bevriezingsclausule* ». Dergelijke clausules komen voor in een aanzienlijk aantal communautaire milieuriichtlijnen. Ze zijn erop gericht om te verzekeren dat de tenuitvoerlegging van de richtlijnen de aanvangstoestand van de milieukeurmerken waarvoor behoud wordt nagestreefd niet verslechtert.

¹⁸

COM(93) 572 def.

1.12 Mogelijkheid van strengere nationale maatregelen

- 1.12.1 Artikel 14 voorziet dat lidstaten strengere beschermingsmaatregelen kunnen treffen dan in deze richtlijn worden voorgeschreven. Dit weerspiegelt een algemene benadering tot communautaire milieuwetgeving, die sindsdien in het Verdrag is vastgelegd, waardoor lidstaten de vrijheid houden om het door de Gemeenschap overeengekomen beschermingsniveau te overschrijden. Met betrekking tot de jacht hebben sommige lidstaten nationale beperkingen gesteld die verder gaan dan de richtlijn vereist – zo hebben ze de jacht op sommige soorten verboden die op grond van de richtlijn wel bejaagbaar zijn.
- 1.12.2 Het is belangrijk om op te merken dat het vermogen om strengere maatregelen aan te nemen niet onbeperkt is. Lidstaten moeten de regels in het EG-Verdrag betreffende vrije handel in acht nemen, zoals het Hof van Justitie heeft bevestigd in zaak C-169/89, *Strafzaak tegen Gourmetteria Van den Burg*¹⁹. Bovendien, wanneer kan worden aangetoond dat de bejaagbaarheid van een vogelsoort duidelijk verband houdt met beschermingsvoordelen voor die en/of voor andere in het wild voorkomende vogelsoorten als gevolg van habitatbeschermingsmaatregelen die verband houden met de jacht, kan het gepast zijn, waar een jachtverbod wordt overwogen, om eventuele nadelen die voor de habitatbescherming kunnen ontstaan in overweging te nemen.

1.13 Aanpassing van de richtlijn

- 1.13.1 Artikel 15 tot en met 17 bevatten bepalingen betreffende de aanpassing van bijlage I en V aan de technische en wetenschappelijke vooruitgang, evenals de aanpassing van bijlage III. Deze bepalingen geven een rol aan een comité ingesteld op grond van artikel 16, bestaande uit vertegenwoordigers van de lidstaten en de Commissie. Hoewel de regelgevende rol van het comité zeer beperkt is, hebben de vertegenwoordigers in dit comité – dat nu bekend staat als het “ORNIS-comité” – een belangrijke adviserende rol en bespreken ze regelmatig alle aspecten van de tenuitvoerlegging van de richtlijn, met inbegrip van jachtkwesties. Met betrekking tot wijzigingen in de jachtbepalingen van de richtlijn heeft het Comité geen formele rol. Alle relevante amendementen op hetzij het centrale deel van de richtlijn hetzij

¹⁹ Arrest van 23 mei 1990, *Strafzaak tegen Gourmetteria Van den Burg*, zaak C-169/89, Jurispr. 1990, blz. 2143. Deze zaak betrof een verzoek van een Nederlandse rechtbank aan het Hof van Justitie om een prejudiciële beslissing over de uitlegging volgend op de vervolging in Nederland van een particulier voor het bezit van een Schots sneeuwhoen, *Lagopus lagopus*, dat legaal was geschoten en gedood in het Verenigd Koninkrijk. Het Hof maakte een onderscheid tussen trekvogels en bedreigde vogelsoorten vermeld in bijlage I, en andere soorten, zoals Schotse sneeuwhoenders. Aandacht schenkend aan de speciale nadruk die de richtlijn legt op de bescherming van trekvogels en bedreigde soorten, merkte het Hof bij punt 12 op: « *Uit deze algemene beschermingsdoelstellingen van Richtlijn 79/409 vloeit voort, dat de lidstaten krachtens artikel 14 van genoemde richtlijn strengere maatregelen mogen nemen om een nog doeltreffender bescherming van bovenbedoelde vogelsoorten te verzekeren. Wat de overige in Richtlijn 79/409 bedoelde vogelsoorten betreft, zijn de lidstaten verplicht, de voor de uitvoering van de richtlijn noodzakelijke wettelijke en bestuursrechtelijke bepalingen in werking te doen treden, maar mogen zij geen strengere beschermingsmaatregelen treffen dan in de richtlijn zijn voorzien, behalve ten aanzien van op hun grondgebied levende soorten.* »

bijlage II moeten worden geaccepteerd door de Raad van Ministers en het Europees Parlement²⁰ op basis van een voorstel van de Commissie.

²⁰

Tot op heden is bijlage II gewijzigd door één secundair instrument, Richtlijn 94/24/EG van de Raad. Deze wijzigde bijlage II van Richtlijn 79/409/EEG zodanig dat vijf soorten *Corvidae* werden toegevoegd, die schade aan gewassen kunnen veroorzaken, en waarvoor reguleringsmaatregelen voorheen alleen mogelijk waren krachtens afwijkingen op grond van artikel 9.

2 BEPALINGEN VAN ARTIKEL 7

Tekst van artikel 7

“1. Op de in bijlage II vermelde soorten mag, vanwege hun populatieniveau, hun geografische verspreiding en de omvang van hun voortplanting in de hele Gemeenschap, worden gejaagd volgens de bepalingen van de nationale jachtwetgeving. De lidstaten zien erop toe dat de jacht op deze soorten de pogingen tot instandhouding die in hun verspreidingsgebied worden ondernomen, niet in gevaar brengt

2. Op de in bijlage II/1 genoemde soorten mag worden gejaagd in de geografische zee- en landzone waar deze richtlijn van toepassing is.

3. Op de in bijlage II/2 genoemde soorten mag alleen worden gejaagd in de lidstaten waarbij deze soorten zijn vermeld.

4. De lidstaten zien erop toe dat bij de beoefening van de jacht, eventueel met inbegrip van de valkenjacht, zoals deze voortvloeit uit de toepassing van de geldende nationale maatregelen, de principes van een verstandig gebruik en een ecologisch evenwichtige regulering van de betrokken vogelsoorten in acht worden genomen, en dat deze beoefening wat de populatie van deze soorten, in het bijzonder van de trekvogels betreft, verenigbaar is met de uit artikel 2 voortvloeiende bepalingen. Zij zien er in het bijzonder op toe dat soorten waarop de jachtwetgeving van toepassing is, niet worden bejaagd zolang de jonge vogels het nest nog niet hebben verlaten of gedurende de verschillende fasen van de broedperiode. Ten aanzien van trekvogels zien zij er met name op toe dat de soorten waarop de jachtwetgeving van toepassing is, niet worden bejaagd tijdens de broedperiode noch tijdens de trek naar hun nestplaatsen. De lidstaten zenden de Commissie alle nuttige gegevens betreffende de praktische toepassing van hun jachtwetgeving.”

2.1 Inleiding

2.1.1 Artikel 7 biedt een expliciete basis voor de jacht in het kader van de richtlijn. Via verwijzing naar bijlage II noemt het de soorten waarop in de hele Gemeenschap mag worden gejaagd (opgesomd in bijlage II deel 1) en die waarop binnen specifieke lidstaten mag worden gejaagd (opgesomd in bijlage II deel 2). Ook beschrijft het de principes die moeten worden gerespecteerd met betrekking tot de jacht, alsook met betrekking tot het bepalen van de jachtseizoenen.

2.1.2 Dit hoofdstuk van de gids begint met een korte verwijzing naar de noodzaak van de juiste omzetting. Dan behandelt het achtereenvolgens de soorten waarop mag worden gejaagd, de algemene principes en criteria die bij het jagen moeten worden gerespecteerd (niet in gevaar brengen van pogingen tot instandhouding, verstandig gebruik, en ecologisch evenwichtige regulering). Ten slotte beschouwt het de specifieke voorwaarden met betrekking tot het bepalen van de jachtseizoenen.

- 2.1.3 Wat de jachtseizoenen betreft, eindigt het hoofdstuk met een bespreking van overlappingsen tussen de jachtperiodes en verboden periodes op grond van artikel 7, lid 4, van de richtlijn.

2.2 Formele overwegingen

- 2.2.1 De relevante bepalingen van artikel 7 van de richtlijn moeten door de lidstaten volledig en duidelijk worden omgezet." In zaak C-159/99, *Commissie tegen Italië*²¹, merkte het Hof op dat "*de bepalingen van een richtlijn moeten worden uitgevoerd met een onbetwistbare dwingende kracht en met de specificiteit, nauwkeurigheid en duidelijkheid die nodig zijn om te voldoen aan het vereiste van rechtszekerheid*". In zaak C-339/87, *Commissie tegen Nederland*, merkte het Hof ook op dat "*eenvoudige administratieve praktijken, die naar hun aard volgens goeddunken van de administratie kunnen worden gewijzigd, niet te beschouwen zijn als een geldige uitvoering van de verplichting die krachtens artikel 189 EEG-Verdrag rust op de lidstaten tot wie een richtlijn gericht is.*"²²

2.3 Soorten waarop mag worden gejaagd

GRONDGEDACHTEN VOOR HET TOESTAAN VAN DE JACHT

- 2.3.1 Artikel 7 staat de jacht op bepaalde vogelsoorten toe. Vanwege hun populatieniveau, geografische verspreiding en de omvang van hun voortplanting in de hele Gemeenschap, wordt de jacht op deze soorten beschouwd als een toelaatbare vorm van exploitatie.
- 2.3.2 Overwegende dat de vogeljacht in Europa hoofdzakelijk een recreatieve activiteit is en doorgaans niet wordt beoefend om vogelpopulaties te reguleren, kan het ook een hulpmiddel zijn om schade veroorzaakt door bepaalde vogelsoorten te beperken (zie sectie 2.4.31 en verder over ecologisch evenwichtige regulering).

OP WELKE SOORTEN MAG WORDEN GEJAAGD?

- 2.3.3 De soorten waarop mag worden gejaagd worden genoemd in bijlage II van de richtlijn. Deze bestaat uit twee delen. Op de soorten vermeld in bijlage II deel 1 mag in alle lidstaten worden gejaagd. Op de soorten genoemd in bijlage II deel 2 mag alleen worden gejaagd in de landen waarbij deze soorten zijn vermeld. Het in elke lidstaat aanwezige aantal potentieel bejaagbare soorten wordt aangegeven in Figuur 1.
- 2.3.4 Behalve aanpassingen die het gevolg zijn van de toetreding van nieuwe lidstaten, is er een wijziging geweest van bijlage II deel 2 waarin rekening wordt gehouden met de recentste kennis over de situatie van de vogels. Deze heeft geleid tot het toevoegen van vijf soorten *Corvidae* aan bijlage II/2 en het

²¹ Arrest van 17 mei 2001, *Commissie/Italië*, zaak C-159/99, Jurispr. 2001, blz. 4007, punt 32.

²² Arrest van 15 maart 1990, *Commissie/Nederland*, zaak C-339/87, Jurispr. 1990, blz. 851. Deze stellingname weerspiegelt de eerdere beslissing van het Hof in zijn arrest van 23 februari 1988, *Commissie/Italië*, zaak 429/85, Jurispr. 1988, blz. 843.

verwijderen van twee soorten waadvogels van bijlage II/2 voor Italië (soorten die sterk lijken op de wereldwijd bedreigde Dunbekwulp *Numenius tenuirostris*).

- 2.3.5 De jacht wordt beoefend onder nationale wetgeving. Het feit dat een soort vermeld staat in bijlage II verplicht een lidstaat niet om de jacht erop toe te staan. Het is slechts een optie waarvan de lidstaten zelf al dan niet gebruik kunnen maken.

2.4 Bij de jacht na te leven algemene principes en criteria

- 2.4.1 Artikel 7, lid 1, en artikel 7, lid 4, van de richtlijn bieden een aantal algemene principes die moeten worden toegepast met betrekking tot het beoefenen van de jacht. Elk daarvan wordt afzonderlijk beschouwd.

NIET IN GEVAAR BRENGEN VAN POGINGEN TOT INSTANDHOUDING IN HET VERSPREIDINGSGBIED

- 2.4.2 De lidstaten moeten erop toezien dat de jacht in overeenstemming is met het handhaven van de populaties van de betrokken soorten op een bevredigend niveau en dat de beoefening van de jacht de pogingen tot instandhouding in hun verspreidingsgebied niet in gevaar brengt. Dit wil duidelijk zeggen dat beoefening van de jacht geen bedreiging van betekenis mag opleveren voor inspanningen voor het behoud van soorten waarop wel en soorten waarop niet mag worden gejaagd. Het nationale jachtregime dient rekening te houden met dit potentieel versturende aspect van het jagen. Deze bepaling moet worden beoordeeld in het licht van de aard en de geografische reikwijdte van de desbetreffende ‘pogingen tot instandhouding’, aangezien deze kunnen variëren van plaatselijk tot internationaal niveau (bijv. beheersplan voor vliegroutes).
- 2.4.3 Een voorbeeld waarmee dit punt kan worden geïllustreerd is de Witoogend *Aythya nyroca*, een vogelsoort waarop niet mag worden gejaagd en die wereldwijd wordt bedreigd. Deze soort heeft een late broedperiode, waardoor ze kwetsbaar is voor de opening van jachtseizoenen voor andere soorten in gebieden waar ze nog aan het broeden is.
- 2.4.4 Wat het verspreidingsgebied van de soorten betreft, is het duidelijk dat dit voor de meeste soorten niet beperkt is tot het gebied van de lidstaat waar de jacht wordt geregeld, maar dat het gaat om het hele areaal van de soort. Dit is in het bijzonder van belang voor trekvogelsoorten. Als er langs hun trekroute hevig op soorten wordt gejaagd, kan dit elders - ook buiten de Europese Unie - ondernomen pogingen tot instandhouding in het gedrang brengen.
- 2.4.5 Het toepassingsgebied van de richtlijn is het Europese grondgebied van de lidstaten waarop het Verdrag van toepassing is. Voor soorten waarvan het verspreidingsgebied zich ook uitstrekt buiten het gebied waarop de richtlijn betrekking heeft, kunnen de internationale verplichtingen die de Gemeenschap is aangegaan in deze context ook van belang zijn.

VERSTANDIG GEBRUIK

- 2.4.6 Verstandig gebruik wordt in de Vogelrichtlijn niet gedefinieerd. Een verklaring van het begrip verstandig gebruik, ontwikkeld in samenspraak met het ORNIS-comité, wordt gegeven in het tweede verslag over de toepassing van de richtlijn²³. Dit verslag onderzocht de mogelijke invloed van de jacht op soorten, zowel op het stuk van populatieomvang als van habitatgebruik.
- 2.4.7 In de context van de jacht impliceert verstandig gebruik duidelijk duurzaam consumptief gebruik, met de nadruk op het handhaven van populaties van soorten in een gunstige staat van instandhouding. Het concept lijkt goed overeen te komen met de definitie van duurzaam gebruik die wordt gegeven in het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (CBD)²⁴: *“het gebruik van bestanddelen van de biologische diversiteit op een wijze en in een tempo die niet leiden tot achteruitgang van de biologische diversiteit op de lange termijn, aldus in stand houdend het vermogen daarvan om te voorzien in de behoeften en te beantwoorden aan de verwachtingen van huidige en toekomstige generaties.”* De Vogelrichtlijn is één van de juridische instrumenten van de Europese Unie om dit verdrag ten uitvoer te leggen.
- 2.4.8 Een richtsnoer inzake de kwestie van verstandig gebruik is eveneens ontwikkeld op grond van de Ramsar-overeenkomst. Op de 3e vergadering van de Conferentie van Partijen bij deze overeenkomst (1987) is overeenstemming bereikt over een definitie die zegt: *‘het verstandig gebruik van watergebieden is hun duurzame nuttige gebruik²⁵ ten voordele van de mensheid op een wijze die verenigbaar is met het handhaven van de natuurlijke eigenschappen van het ecosysteem’*.
- 2.4.9 Daarom kan redelijkerwijs worden geconcludeerd dat het concept verstandig gebruik hetzelfde is als het concept ‘duurzaam gebruik’ dat verenigbaar is met het behoud van natuurlijke rijkdommen, en aldus overeenkomt met het concept duurzaamheid dat is vastgelegd in het 5^e Milieuactieprogramma van de Gemeenschap.
- 2.4.10 De jacht, die een consumptief gebruik vormt van in het wild levende dieren, moet daarom worden beschouwd in de bredere context van duurzaam gebruik

²³ Blz. 8-9 van het tweede verslag over de toepassing van Richtlijn 79/409/EEG (COM(93)572 def.). Deze verklaring is in de huidige gids gebruikt en verder ontwikkeld.

²⁴ Naar de doelstelling “duurzaam gebruik” wordt verwezen in de meeste materiële artikelen van dat verdrag, die onder meer voorzien in de integratie van duurzaam gebruik in de nationale besluitvorming; de regulering en het beheer van biologische rijkdommen om het behoud en duurzaam gebruik daarvan te verzekeren; het aannemen van maatregelen ter voorkoming of beperking van nadelige effecten op biologische diversiteit; de monitoring van ecosystemen en habitats die nodig zijn voor trekkende soorten en soorten van economische waarde of cultureel belang; het bevorderen van onderzoek dat bijdraagt aan duurzaam gebruik.

²⁵ Duurzaam gebruik wordt gedefinieerd als "menselijk gebruik van een watergebied zodat het het grootste voortdurende voordeel kan opleveren voor huidige generaties en tegelijkertijd zijn potentieel behoudt om te voldoen aan de behoeftes en aspiraties van toekomstige generaties". Natuurlijke eigenschappen van het ecosysteem worden gedefinieerd als de "fysieke, biologische of chemische componenten, zoals bodem, water, planten, dieren en voedingsstoffen, en de interacties daartussen".

van de natuurlijke rijkdommen. Het concept van verstandig gebruik hoeft niet noodzakelijk te worden beperkt tot consumptief gebruik. Onderkend moet worden dat vogelwaarnemers, natuurliefhebbers, wetenschappers en de maatschappij als geheel ook een legitiem recht hebben om te genieten van dieren in het wild en deze te observeren, zolang ze dit recht maar op een verantwoordelijke wijze uitoefenen. Het is algemeen aanvaard dat de waarde van natuurlijke rijkdommen zowel betrekking heeft op het gebruik als op het loutere bestaan daarvan. Het principe van verstandig gebruik omvat derhalve ook de toegang tot en het genot van dieren in het wild voor niet-jagende gebruikers van het platteland, dat op een duurzame wijze dient te worden beheerd, en moet er ook op gericht zijn om voordelen te verschaffen aan plaatselijke gemeenschappen²⁶.

2.4.11 In de volgende secties wordt een aantal aspecten van verstandig gebruik behandeld die betrekking hebben op vogelsoorten waarop mag worden gejaagd. Dit omvat onder meer effecten op de populatiegrootte, habitatgebruik, wildbeheer en de staat van instandhouding van soorten. Deze secties onderstrepen de uitdaging om het concept verstandig gebruik toe te passen op zowel standvogel- als trekvogelsoorten. Ten slotte wordt de nadruk gelegd op de belangrijke rol van educatie, opleiding en bewustmaking bij het bevorderen van verstandig gebruik.

- **Relevantie voor bejaagbare soorten**

2.4.12 Het grootste deel van het wetenschappelijke werk over de duurzaamheid van de jacht heeft zich geconcentreerd op watervogels (met uitzondering van meeuwen), ruigpoothoenders en patrijzen (de laatste twee groepen behoren tot de hoenderachtigen of Galliformes; zij worden vaak “vederwild” genoemd). Deze vogels verschillen sterk in ecologie en gedrag. De meeste watervogels zijn typisch langeafstandstrekvogels, die verspreid over grote gebieden in Noord-Europa broeden en in onregelmatig verspreide watergebieden in gematigde tot tropische zones overwinteren. Doordat ze samenscholen, ondervinden aanzienlijk meer vogels verstoring door de jacht dan het aantal dat daadwerkelijk wordt afgeschoten²⁷. Een recent overzicht van de wetenschappelijke literatuur over de energetische fysiologie van vogels heeft echter de veronderstelling in twijfel getrokken dat de jacht altijd aanleiding geeft tot verstoring die een aanzienlijke bedreiging vormt voor het overleven van in het wild levende vogels (zie sectie 2.6.17). Verder is een hoog afschot dat beperkt blijft tot het plaatselijke niveau op de lange termijn misschien niet

²⁶ Onlangs werd in de Beleidsverklaring van de IUCN inzake duurzaam gebruik van in het wild levende hulpbronnen (bijlage bij Resolutie 2.29, Amman, 2000) ook geconcludeerd dat “zowel consumptief als niet-consumptief gebruik van de biologische diversiteit van fundamenteel belang is voor de economie, de cultuur en het welzijn van alle naties en volkeren.”

²⁷ Aanzienlijke verstoring van vogels in watergebieden door de jacht kan aanzienlijk ondergebruik van leefgebieden/hulpbronnen veroorzaken, en ook druk leggen op soorten die niet worden bejaagd. Lokale populatieverschuivingen en verminderde rusttijden op pleisterplaatsen kunnen zelfs van invloed zijn op populaties op het niveau van de vliegroute, in verband met dichtheidsafhankelijke effecten tijdens het overwinteren. Vooralsnog is het inzicht in de invloed van verstoring op het niveau van de vliegroutepopulaties echter pover en daarom verdient dit nader te worden onderzocht.

van invloed op deze plaatselijke populaties, gegeven voldoende beschikbaarheid van voedsel, voorzover afgeschoten vogels door van elders afkomstige vogels dan wel via andere biologische compensatiemechanismen kunnen worden vervangen. Mogelijk is dit echter niet het geval wanneer er een hoge jachtdruk wordt uitgeoefend over een groter gedeelte van het areaal van een soort.

2.4.13 Daarentegen hebben hoenderachtigen die tot de standvogels behoren soms complexe sociale systemen, en plaatselijke populaties kunnen veel voordeel hebben bij passend jachtbeheer. Een hoge jachttrekking kan leiden tot een verkleining van de populatie. Watervogels en hoenderachtigen zijn de voornaamste bejaagde soorten in Europa, en omvatten 71 % van alle taxa in bijlage II. De overige categorieën in bijlage II zijn meeuwen (7 %), duiven (6 %) en zangvogels (15 %).

- **Verstandig gebruik en invloed op populatie**

2.4.14 De algemene doelstelling van de richtlijn is het handhaven van de vogelpopulatie in een gunstige staat van instandhouding²⁸. Dit feit dient te worden weerspiegeld in het principe van verstandig gebruik. Vanuit een algemeen begrip van populatiedynamiek en de theorie van de exploitatie van trekvogelpopulaties kan worden geconcludeerd dat lage onttrekkingsniveaus weinig effect hebben op de omvang van voorjaarspopulaties²⁹. Het is onwaarschijnlijk dat matige niveaus de achteruitgang zullen veroorzaken van populaties van soorten waarop mag worden gejaagd, maar ze zullen de omvang van de voorjaarspopulatie wel verkleinen. Zeer hoge onttrekkingsniveaus zullen waarschijnlijk leiden tot een achteruitgang van de populaties. Voor de meeste soorten is het niveau van onttrekking waarbij dit verschijnsel zich voordoet, onbekend³⁰.

2.4.15 Opdat de jacht niet leidt tot de achteruitgang van soorten waarop mag worden gejaagd, is het de algemene benadering in wildbeheer om te waarborgen dat het afschot het bereik tussen 'maximale' en 'optimale' duurzame opbrengst niet te buiten gaat³¹. Het laat zich aanzien dat dit concept gemakkelijker toe te

²⁸ Hoewel de term 'gunstige staat van instandhouding' niet expliciet wordt genoemd in de richtlijn (deze werd in 1992 in de Habitatrictlijn geïntroduceerd), ligt ze besloten in de vereisten van artikel 2 van de richtlijn.

²⁹ Dit is afhankelijk van het tijdstip van de onttrekking. Een kleine onttrekking in de lente wanneer de populatie gewoonlijk op haar laagste jaarlijkse niveau verkeert, kan onevenredige effecten hebben op de populatiestructuur, als de soort onderhevig is aan differentiële trek.

³⁰ Werkdocument XI/189/91 van het ORNIS-comité, gereproduceerd in het tweede verslag over de toepassing van Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand (COM (93) 572, 24.11.1993, blz. 11).

³¹ Duurzame opbrengst kan worden gedefinieerd als de onttrekking van hulpbronnen aan het milieu in een tempo dat de evenwichtige vervanging daarvan via natuurlijke processen toelaat. Onder normale omstandigheden worden vogelpopulaties op een stabiel niveau gehandhaafd door dichtheidsafhankelijke processen. De opbrengst van een soort is direct gekoppeld aan haar voortplantingssnelheid en overlevingspercentage. Hoewel de jaarlijkse oogst een fors aandeel van een populatie kan verwijderen, wordt dit gecompenseerd door een lagere natuurlijke mortaliteit en/of een hoger voortplantingscijfer. Het maximumaantal vogels dat ieder jaar kan worden geschoten, wordt bereikt wanneer het grootste aantal vogels broedt in het hoogst mogelijke tempo. Dit wordt bereikt wanneer het bestand aan dieren in de

passen is op standvogel- dan op trekvogelsoorten. Aangezien goede informatie over de populatiedynamiek en de jachttrekking van standvogels en van trekvogels ontbreekt, dienen hoge jacht- en vangstniveaus in het algemeen te worden vermeden.

2.4.16 Voorts is er behoefte aan deugdelijke, wetenschappelijk gefundeerde monitoringmechanismen om te waarborgen dat de eventuele exploitatie wordt gehandhaafd op een niveau dat vol te houden is voor de wilde populaties zonder dat de rol van de soorten in het ecosysteem, of het voortbestaan van het ecosysteem zelf, daardoor in het gedrang komt. Een en ander dient tevens informatie over afschotstatistieken te omvatten, die momenteel voor de meeste soorten op het grondgebied van de Europese Unie ontbreekt of slecht ontwikkeld is³².

- **Verstandig gebruik en habitatgebruik**

2.4.17 Waar aanzienlijke verstoring door de jacht of door andere menselijke activiteiten plaatsvindt, zal dit het gebruik van habitats waarschijnlijk beperken. Dit kan ertoe leiden dat vogels die bejaagd worden, grotere afstanden moeten afleggen of hun gedrag moeten aanpassen om aan de jacht te ontkomen. Het kan zelfs leiden tot de onmogelijkheid om habitats te gebruiken waar betrekkelijk veel mensen komen. Daarom is het van belang ervoor te zorgen dat het beheer van menselijke activiteiten wordt gevoerd op een wijze waardoor verstoring wordt vermeden die van aanzienlijke invloed kan zijn op de natuurwaarden van de desbetreffende terreinen (zie ook sectie 1.5 van de gids).

2.4.18 Dit is vooral van belang in watergebieden waar hoge concentraties van in het wild levende vogels voorkomen, met inbegrip van soorten waarop mag worden gejaagd. In de Mededeling van de Commissie aan de Raad over verstandig gebruik en behoud van wetlands³³ wordt het duurzaam gebruik van waterrijke gebieden aangewezen als één van de voornaamste vraagstukken met betrekking tot wetlands. Er wordt in het bijzonder verwezen naar de jacht op vogels: *“De jacht op watervogels is in Europa een populaire vorm van recreatie en kan voor de eigenaars van wetlands een belangrijke bron van inkomsten vormen. Niet toevallig zijn jagersverenigingen een belangrijke stuwende kracht achter het behoud van wetlands geworden. De duurzame exploitatie van het waterwild kan een aanzienlijke bijdrage leveren tot het*

voortplantingsleeftijd wordt gereduceerd tot een stuk onder de draagkracht van de habitat (Newton, I. 1998. Population limitation in Birds). Gewoonlijk vermindert de jacht de omvang van de broedpopulaties van vogels met een lage natuurlijke mortaliteit (K-strategen, bijv. ganzen), maar de omvang van hun voortplanting is hoger dan die van populaties waarop niet wordt gejaagd. Dit wordt de *maximale duurzame opbrengst* genoemd. Vanwege het stochastisch gedrag van ecologische systemen worden de onttrokken hoeveelheden doorgaans op een lager aantal gesteld, hetgeen wordt gedefinieerd als de *optimale duurzame opbrengst*. Goed beheer van populaties kan deze opbrengst doen stijgen.

³² Andere informatie kan voor bepaalde soorten van belang zijn, zoals studies over verwondingspercentages en het effect van hagelkorrels op de overlevingskans van vogels (zie bijv. Madsen, J. en H. Noer 1996. Decreased survival of pink-footed geese *Anser brachyrhynchus* carrying shotgun pellet. Wildlife Biology 2 : 75-82.

³³ “Verstandig gebruik en behoud van wetlands” (COM (95) 189, 29.5.1995).

behoud van waterrijke gebieden, voor zover aan een aantal voorwaarden wordt voldaan: gebruik van niet-toxische munitie, vaststelling van afschotquota, totstandbrenging van een doeltreffend netwerk van wildreservaten en aanpassing van de jachttijden aan de ecologische behoeften van de betrokken soorten. Al deze aspecten vallen binnen de werkingssfeer van Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand”.

2.4.19 Het probleem van milieuverontreiniging door loodhagel afkomstig uit munitie moet ook worden beschouwd binnen de context van verstandig gebruik. Men erkent steeds meer dat het gebruik van loodhagel een aanzienlijke bedreiging vormt voor in het wild levende vogels en hun leefgebieden, speciaal wetlands³⁴. Hoewel de Vogelrichtlijn loodhagel niet expliciet noemt, is ieder gebruik daarvan in Speciale Beschermingszones dat leidt tot verslechtering van de leefgebieden of tot aanzienlijke verstoring van vogels onverenigbaar met de eis tot bescherming van deze terreinen. De noodzaak om het gebruik van loodhagel in wetlands geleidelijk te elimineren, is al erkend in internationale fora zoals de Overeenkomst van Ramsar en het Verdrag inzake de bescherming van Afrikaans-Euraziatische watervogels.

- **Jacht en wildbeheer**

2.4.20 Het begrip verstandig gebruik dient eigenlijk ook de positieve rol te omvatten die kan uitgaan van wildbeheer. Dit impliceert een aantal maatregelen zoals het verschaffen van een beter leefgebied, betere voeding, minder predatie, minder ziekten of minder stroperij die de levensomstandigheden verbeteren van soorten waarop gejaagd mag worden evenals van andere soorten. Daarom wordt, hoewel de jaarlijkse oogst een fors aandeel van de populatie kan verwijderen, dit gecompenseerd door winst als gevolg van een lagere natuurlijke mortaliteit en/of een intensivering van de voortplanting. Deugdelijke beheerspraktijken die in overeenstemming zijn met het beginsel van verstandig gebruik dienen ook rekening te houden met de behoeften van soorten waarop niet gejaagd mag worden en met het ecosysteem. Dit kan ertoe leiden dat op beheerd land de wildstand en de populatiedichtheid van andere soorten significant hoger zijn dan in niet-beheerde zones. Dit principe staat in schril contrast met de onttrekking aan de natuur van een diersoort in het wild in een situatie waarin geen beheer wordt gevoerd. Een geëxploiteerde populatie zal, zelfs wanneer deze stabiel is en op duurzame wijze wordt bejaagd, onvermijdelijk op een lager niveau worden gehandhaafd dan één die onder vergelijkbare omstandigheden niet wordt geëxploiteerd. De gunstige gevolgen van wildbeheer zijn het meest opvallend bij standvogelsoorten³⁵.

2.4.21 Enkele van de belangrijkste gebieden van wilde flora en fauna in Europa hebben de druk van ontwikkeling en vernietiging weerstaan dankzij de

³⁴ Zie bijvoorbeeld Newsletter of the African Eurasian Waterbird Agreement, Special edition: Lead Poisoning in Waterbirds through the ingestion of spent lead shot. Special Issue 1, september 2002.

³⁵ Wel moet worden erkend dat bepaalde waterrijke gebieden actief beheerd zijn met betrekking tot trekkende watervogels (bijv. de *Camargue* in Frankrijk). Er vindt ook beheer van veenmoerassen plaats dat rechtstreeks verband houdt met de jacht op de Watersnip *Gallinago gallinago*.

belangen van wildbeheer. Zo beschikt het Verenigd Koninkrijk over de grootste heidegebieden van heel Europa hoofdzakelijk door de waarde die het toekent aan de jacht op korhoenders, die een sterke basis vormde ter voorkoming van het verlies van deze habitat aan commerciële bebossing en andere dreigingen. In Spanje hebben de resterende populaties van de Spaanse Keizerarend *Aquila adalberti* grotendeels overleefd in grote privé-wildgebieden, waar de jacht voorheen bijna uitsluitend gericht was op groot wild. In Frankrijk zijn de in het wild levende populaties van de Patrijs *Perdix perdix* hoog in bepaalde regio's met intensieve landbouw (bijv. *Beauce*, *Picardië*) als gevolg van beheersactiviteiten, in het bijzonder doordat duizenden hectares 'gereserveerde flora en fauna' zijn ingesteld met financiële steun van jagers.

2.4.22 Daarom kan de jacht de bescherming via verstandig gebruik ondersteunen. Stappen die worden ondernomen om de omstandigheden te verbeteren voor doelsoorten kunnen de duurzame opbrengst niet alleen verhogen, maar kunnen ook een spectrum van andere planten en dieren met gelijksoortige behoeften ten goede komen. Bosgebied dat wordt beheerd voor de Fazant *Phasianus colchicus* heeft een grotere variatie dan bos dat uitsluitend voor bosbouw wordt beheerd. Perceelranden die worden beheerd ten behoeve van Patrijzen *Perdix perdix* komen ook wilde bloemen, vlinders en andere ongewervelde dieren ten goede.

2.4.23 Wildbeheer dat is gericht op het kunstmatig verhogen van de populatieniveaus van enkele soorten kan echter schadelijk zijn voor verschillende andere soorten, vooral wanneer dit gekoppeld wordt aan illegale vervolging van roofvogels.

- **Verstandig gebruik en staat van instandhouding van bejaagbare soorten**

2.4.24 Vogelsoorten kunnen worden beschouwd als verkerend in een ongunstige staat van instandhouding³⁶ wanneer het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken op lange termijn een negatieve verandering bewerkstelligt in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort. Dit zou een situatie omvatten waarin uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort geen levensvatbare component is van de natuurlijke habitats waarin hij voorkomt³⁷. Het is natuurlijk in het algemeen niet raadzaam

³⁶ De term staat van instandhouding van een soort wordt in artikel 1 i) van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad gedefinieerd als "het effect van de som van de invloeden die op de betrokken soort inwerken en op lange termijn een verandering kunnen bewerkstelligen in de verspreiding en de grootte van de populaties van die soort" De staat van instandhouding wordt geacht gunstig te zijn wanneer "uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat vermoedelijk op lange termijn zal blijven, en het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.". Hoewel de term niet expliciet wordt genoemd in Richtlijn 79/409/EEG zijn de onderliggende beginselen ervan evenzeer van toepassing met betrekking tot de doelstellingen van deze richtlijn.

³⁷ Gunstige staat van instandhouding veronderstelt levensvatbaarheid van een populatie: het concept impliceert een "levensvatbaar" populatieaantal dat een drempel vormt voor voortbestaan tegenover uitsterven (Fiedler & Jain 1992, Conservation Biology). De

dergelijke soorten of populaties aan de jacht bloot te stellen, zelfs als de jacht niet de oorzaak is van of bijdraagt aan hun ongunstige staat van instandhouding. Het toestaan van de jacht op een soort kan echter een sterke stimulans zijn voor het beheer van habitats en voor het aanpakken van andere factoren die bijdragen aan achteruitgang van populaties, en op die manier bijdragen aan de doelstelling om populaties te herstellen tot een gunstige staat van instandhouding.

- 2.4.25 Het probleem om het voortzetten van de jacht op soorten met een ongunstige staat van instandhouding toe te staan werd opgeworpen tijdens de discussie over het meest recent voorgestelde amendement op bijlage II van de richtlijn. In sectie 2.7 van het verslag³⁸ van de Commissie milieubeheer, volksgezondheid en consumentenbescherming van het Europees Parlement over het voorstel van de Commissie uit 1991³⁹ tot wijziging van de Vogelrichtlijn, werd gesteld: ‘Indien een soort in aantal afneemt, kan de jacht niet worden voortgezet ten zij het een onderdeel vormt van een functionerend beschermingsplan dat het behoud van de natuurlijke omgeving en andere maatregelen omvat, die de afname vertragen of de trend ombuigen.’
- 2.4.26 Daar waar zulke beheersplannen worden opgesteld die het herstel van de populatieniveaus van soorten beogen, dienen deze van toepassing te zijn op alle populaties, of deze nu van minder belang of van zeer groot belang zijn. Randpopulaties kunnen zelfs een bijzonder belangrijke rol spelen in het proces waardoor soorten zich aanpassen aan veranderingen in het milieu. In de Europese context is dit proces van fundamenteel belang. Daarbij kunnen zulke plannen bestaan op verschillende territoriale niveaus (bijv. op EU-, nationaal of lokaal niveau).
- 2.4.27 Voor soorten in bijlage II waarvoor een ongunstige staat van instandhouding is vastgesteld, worden communautaire beheersplannen uitgewerkt. De plannen die in het kader van het ORNIS-comité reeds door de lidstaten zijn goedgekeurd, zijn beschikbaar op de website van DG Milieu. Deze kaderplannen hebben geen aparte wettelijke status onder de richtlijn. Het succes van hun tenuitvoerlegging en de mate waarin de achteruitgang van bejaagbare soorten tot staan wordt gebracht en wordt omgebogen – zoals moet blijken uit passende monitoring – kan uiteindelijk bepalen of de voortzetting van de jacht op deze soorten is gerechtvaardigd op grond van de richtlijn of dat er andere maatregelen nodig zijn.

levensvatbaarheid van populaties vormt de kern van de eis vastgesteld in artikel 2 van de richtlijn, die de algemene verplichting van instandhouding van populaties bevat. Levensvatbare populaties vormen een integrerend aspect van het aantonen van een veilige staat van instandhouding, maar dit begrip behelst meer dan alleen maar een stabiele populatie. Extrinsieke krachten, zoals verlies van leefgebied, te intensieve exploitatie en concurrentie van geïntroduceerde soorten, leiden vaak tot achteruitgang van de populatie. Toevallige schommelingen die sterker worden naarmate populaties kleiner worden, kunnen leiden tot het uitsterven van populaties, zelfs wanneer deze gemiddeld een positieve groei kennen wanneer de populatieomvang beneden de draagkracht van het milieu ligt.

³⁸

PE 154. 220/def.

³⁹

COM (91) 42 – C3 – 0180/91.

2.4.28 Beheersplannen die zich richten op het herstel van soorten moeten worden onderbouwd met monitoringprogramma's waarmee veranderingen in de staat van instandhouding van de betrokken soorten kunnen worden waargenomen. Deze monitoring moet ramingen van de jachtopbrengst omvatten alsook een beoordeling van de rol die de jacht speelt in de dynamiek van de populatie.

2.4.29 Ten slotte moet worden opgemerkt dat tijdelijke moratoria op de jacht op bepaalde soorten met een ongunstige staat van instandhouding, niet noodzakelijkerwijs als gevolg van de jacht, die door lidstaten worden geïntroduceerd in overeenstemming met jagersorganisaties een potentieel belangrijke benadering vormen. Indien een dergelijke benadering wordt gecombineerd met een beschermingsactieprogramma voor de soort, kan dit een sterke stimulans bieden voor verschillende belangengroepen, met inbegrip van jagers, om samen te werken teneinde de soort weer terug te brengen tot een gunstige staat van instandhouding. Voor jagers is het een belangrijke overweging dat zulke moratoria moeten worden gezien en waargenomen als 'tijdelijk' en niet alsof ze min of meer vanzelf tot een permanent jachtverbod leiden.

- **Verstandig gebruik en educatie, opleiding en bewustmaking**

2.4.30 Het begrip verstandig gebruik van natuurlijke rijkdommen impliceert eveneens juiste kennis en vaardigheden. Jagers dienen goed geïnformeerd te zijn over de noodzaak van correcte identificatie van soorten, goede praktijken, jacht en wetgeving, verslagleggingsplicht etc. Illegale activiteiten (het schieten op beschermde soorten, gebruik van illegale vallen, schieten buiten het seizoen of in verboden zones, illegaal gebruik van vergif) zijn strijdig met het 'principe van verstandig gebruik' en zijn niet in overeenstemming met het principe van bescherming door duurzaam gebruik. Verder kunnen de illegale acties van een klein aantal jagers de gehele activiteit van het jagen een slechte naam geven. Aangezien jagers de meest doelmatige bewaarders zijn van de jachtzones, is het op de lange termijn in hun belang om meer en meer in opstand te komen tegen dergelijke activiteiten, en moet men ook zien dat ze dit doen. Ook is het nodig om mensen te informeren over het beginsel van bescherming door duurzaam gebruik.

ECOLOGISCH EVENWICHTIGE REGULERING

2.4.31 Dit beginsel wordt in de richtlijn niet gedefinieerd. De 8ste overweging van de preambule van de Vogelrichtlijn suggereert echter dat ze misschien niet primair verwijst naar recreatief gebruik maar naar populatiebeheer gericht op het behoud van soorten: *'Overwegende dat de instandhouding de bescherming op lange termijn en het beheer van de natuurlijke bronnen als integrerend deel van het erfgoed van de Europese volkeren behelst, dat zij de regulering hiervan mogelijk maakt en hun exploitatie reglementeert op grond van maatregelen die noodzakelijk zijn voor het behoud en de aanpassing van het natuurlijke evenwicht van de soorten binnen de grenzen van hetgeen redelijkerwijze mogelijk is'*.

- 2.4.32 Verder verwijst artikel 1 naar “bescherming, beheer en regulering”, terwijl krachtens artikel 2 maatregelen moeten worden genomen om populaties op een niveau te houden of te brengen “dat met name beantwoordt aan de ecologische, wetenschappelijke en culturele eisen, waarbij zij tevens rekening houden met economische en recreatieve eisen”. Het laatste kan betekenen dat de regulering zich niet alleen concentreert op “evenwicht van de soorten” maar zich ook zou kunnen richten op het beschermen van economische belangen (bijv. het voorkomen van schade).
- 2.4.33 “Ecologisch evenwichtige regulering” impliceert dat de getroffen maatregelen ecologisch betrouwbaar moeten zijn en in verhouding moeten staan tot het op te lossen probleem, waarbij rekening moet worden gehouden met de staat van instandhouding van de betreffende soort. Mogelijk worden beschermingsmaatregelen alleen noodzakelijk geacht voor enkele soorten uit bijlage II (bijv. kraaien, duiven, meeuwen). Dit lijkt de belangrijkste drijfveer te zijn voor het vermelden van vijf soorten *Corvidae* in bijlage II/2 door de aanpassing van de richtlijn uit 1994.
- 2.4.34 Voor de meeste andere prooisorten zijn de beheersmaatregelen daarentegen gericht op het verhogen of herstellen van populaties met het oog op zowel natuurbehouds- als jachtbelangen.
- 2.4.35 Toepassing van dit principe in het kader van artikel 7, lid 4, biedt grotere mogelijkheden voor de reguleringsmaatregelen ter bescherming van flora en fauna, die kunnen worden getroffen onder het afwijkingsregime van artikel 9, lid 1, onder a). De mate waarin populaties van soorten die schade aanrichten uitsluitend effectief kunnen worden gereguleerd tijdens het vaste jachtseizoen is echter onduidelijk. Er moeten andere methoden worden onderzocht, zoals het afschrikken van vogels, wat het probleem van schade ten minste tijdelijk en plaatselijk kan oplossen.
- 2.4.36 Er moeten andere dimensies worden overwogen voor ecologisch evenwichtige regulering. Deze omvatten de mate waarin deze zich zou moeten verhouden tot het verzekeren van een demografisch evenwichtige exploitatie van een soort (bijv. het niet verwijderen van een overschot van een geslachts- of leeftijdsgroep). Het moet ook waarborgen dat de effecten op populaties waaruit geoogst wordt niet leiden tot onevenwichtigheden in het ecosysteem (begunstiging van de ontwikkeling van een andere soort door gebrek aan concurrentie).

2.5 Specifieke voorwaarden in verband met de vaststelling van jachtseizoenen

- 2.5.1 Artikel 7, lid 4, van de richtlijn stelt een aantal hoofdbeginselen vast met betrekking tot het bepalen van jachtseizoenen, waarvan de doelstelling is te waarborgen dat de jacht niet plaatsvindt tijdens de meest kwetsbare periodes van de jaarlijkse cyclus van soorten die mogen worden bejaagd.
- 2.5.2 Voor standvogelsoorten wordt vereist dat ze niet worden bejaagd zolang de jonge vogels het nest nog niet hebben verlaten of gedurende de verschillende

fasen van de broedperiode. Ten aanzien van trekvogels wordt vereist dat ze niet worden bejaagd tijdens de broedperiode noch tijdens de trek naar hun nestplaatsen.

- 2.5.3 Het Hof heeft verklaard dat ‘Artikel 7, lid 4, tweede en derde zin, van de richtlijn beoogt een **volledig stelsel van bescherming** te garanderen gedurende de perioden waarin de in het wild levende vogels in het bijzonder in hun voortbestaan worden bedreigd. Derhalve kan de bescherming tegen jachtactiviteiten niet beperkt blijven tot een op basis van de gemiddelde reproductiecyclus en migratiebewegingen vastgestelde meerderheid van de vogels van een bepaalde soort.’⁴⁰

DE HOOFDBEGRIPPEN: “BROEDPERIODE” EN PERIODE VAN DE VOORJAARSTREK

- 2.5.4 De Commissie en het ORNIS-comité hebben de noodzaak onderkend van een duidelijke interpretatie van deze begrippen van artikel 7, lid 4, in het licht van de beslissing van het Hof van Justitie uit 1994, en hoe deze moeten worden toegepast op de vogelsoorten van bijlage II. Daartoe hebben ze al een literatuuronderzoek verricht over de periode van de voorjaarsstrek en de voortplanting van iedere soort in bijlage II voor elke lidstaat waar die soort voorkomt⁴¹. Het ORNIS-comité heeft dit onderzoek goedgekeurd, dat definities verschaft voor zowel de ‘broedperiode’ als de ‘trek naar hun nestplaatsen’, die hieronder worden samengevat.

- **Voortplantingsperiode**⁴²

- 2.5.5 ‘**Breeding season**’⁴³ (broedseizoen) is gedefinieerd met behulp van de definitie van Cramp & Simmons (1997)⁴⁴: “*het broedseizoen is de periode waarin een soort zijn eieren legt en uitbroedt en zijn jongen grootbrengt tot ze vliegvlug zijn.*” De ‘**voortplantingsperiode**’ bestrijkt echter niet alleen het broedseizoen, maar omvat ook het bezetten van de broedgebieden evenals de periode van afhankelijkheid van de jonge vogels nadat ze het nest hebben verlaten (zoals eerder erkend in het verslag uit 1993 van de Commissie over

⁴⁰ Arrest van 17 januari 1991, Commissie/Italië, zaak C-157/89, Jurispr. 1991, blz. 57, punt 14. Er zijn ook verwijzingen naar het concept van volledige bescherming in de volgende arresten: 19 januari 1994, Association pour la Protection des Animaux Sauvages en anderen tegen Préfet de Maine-et-Loire en Préfet de Loire-Atlantique, zaak C-435/92, Jurispr. 1994, blz. 67 en arrest van 7 december 2000, Commissie/Frankrijk, zaak C-38/99, Jurispr. 2000, blz. 10941.

⁴¹ ‘Key concepts of Article 7(4) of Directive 79/409/EEC. Period of Reproduction and Prenuptial migration of Annex II Bird Species in the EU.’ September 2001 (document beschikbaar op

⁴² http://ec.europa.eu/environment/nature/conservation/wildbirds/hunting/key_concepts_en.htm) Merk op dat artikel 7, lid 4, verwijst naar ‘rearing season’ en ‘the various stages of reproduction’ (cf. Franse versie ‘*les différents stades de reproduction et de dépendance*’; Duitse versie ‘*Einzelnen Phasen der Brut- und Aufzuchtzeit*’; Nederlandse versie ‘*zolang de jonge vogels het nest nog niet hebben verlaten*’).

⁴³ Deze term wordt beschouwd als gelijkwaardig, en als beter Engels, dan de term ‘rearing season’ gebruikt in artikel 7, lid 4.

⁴⁴ Cramp, S. & Simmons, K.E.L. (eds.). 1977. *Birds of the Western Palearctic*, Volume 1. Oxford, Oxford University Press. 722 blz.

de toepassing van de Vogelrichtlijn⁴⁵). Het ORNIS-comité heeft een schema van de verschillende fasen van de voortplanting aangenomen als een passend algemeen schema voor de “broedperiode” (zie Figuur 2). De opeenvolging en het belang van de elementen van dit algemene schema kunnen per soort variëren naar gelang van verschillen in broedbiologie.

- **Trek naar de broedgebieden⁴⁶**

- 2.5.6 De trek naar de broedgebieden is de jaarlijkse verplaatsing, in één of meer fasen, van vogels van hun overwinteringsgebieden terug naar hun broedgebieden. De overwinteringsperiode eindigt met het vertrek uit de overwinteringsgebieden waar trekvogels min of meer vast hebben verbleven sinds het einde van de najaarstrek die volgt op de voortplanting. De trek naar de broedgebieden wordt doorgaans de ‘voorjaarstrek’ genoemd.
- 2.5.7 In Europa zijn de trekbewegingen meestal noordelijk, noordoostelijk of noordwestelijk gericht. Dit betekent dat trekvogels vanuit hun Afrikaanse winterkwartieren eerst de Middellandse Zee oversteken, en dan door Midden-Europa trekken op weg naar hun Noord-Europese broedgebieden. Deze trek duurt gewoonlijk enkele weken (inclusief pauzes bij rustplaatsen onderweg), maar individuele vogels kunnen de reis in één of enkele dagen voltooien. Het begin, het einde en de lengte van het trekseizoen in een bepaald land wordt bepaald door een aantal biologische, geografische en methodologische factoren.
- 2.5.8 Wat betreft het begin van de voorjaarstrek, beëindigen niet alle individuen van een soort binnen eenzelfde streek hun overwinteringsperiode op hetzelfde moment. Niet alleen zijn er individuele verschillen, maar ook binnen een enkel overwinteringsgebied komen vogels van verschillende populaties die verschillende jaarcyclus hebben bij elkaar. Vogels die tot noordelijke populaties behoren, beginnen hun terugvlucht bijvoorbeeld vaak veel later dan vogels die zuidelijker broeden. Een extreem geval is de zogenaamde 'gekruiste' trek van bijv. de Zwarte ruit *Tringa totanus*, waarbij vogels die op meer noordelijk gelegen breedtes broeden, grotere afstanden afleggen en naar meer zuidelijke overwinteringsgebieden gaan dan degene die verder naar het zuiden nestelen.
- 2.5.9 Het feit dat vogels een overwinteringsgebied verlaten, betekent niet noodzakelijk dat ze beginnen aan hun trek terug. Ze kunnen zich naar andere overwinteringsgebieden begeven wegens veranderingen in de plaatselijke ecologische omstandigheden, uitputting van voedselbronnen, verstoring of veranderingen in klimaatomstandigheden. Wanneer trek- en standvogels van dezelfde soort samenleven op dezelfde overwinteringsplaatsen, kan de situatie nog ingewikkelder zijn. Zo kunnen zich schijnbare discrepanties voordoen in de gegevens voor grote landen. Belangrijke verschillen tussen naburige regio's kunnen soms eerder ecologische verschillen dan feitelijke verschillen in de timing van de trek weerspiegelen. Hoewel de zuidelijke delen van Spanje

⁴⁵ COM (93) 572 def. - *Tweede verslag over de toepassing van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad inzake het behoud van de vogelstand*. Brussel, 24 november 1993.

⁴⁶ "Trek naar de broedgebieden" wordt behandeld als een synoniem van "trek naar de nestplaatsen".

(Andalusië) en Italië (Sicilië) bijvoorbeeld op dezelfde breedtegraad liggen (37ste), impliceert dit niet noodzakelijk gelijke aankomstdata van trekvogels, omdat er sprake kan zijn van verschillende populaties.

2.5.10 De lengte van de trekperiode is niet alleen afhankelijk van de noord-zuidreikwijdte van het betrokken land, maar ook van de beschikbaarheid en het gebruik van rustplaatsen. Een typisch voorbeeld betreft de Rosse grutto's *Limosa lapponica* die van hun Afrikaanse overwinteringskwartieren naar broedgebieden in Siberië trekken. Na een continue vlucht van de *Banc d'Arguin* in West-Afrika verblijven ze verschillende weken in de Waddenzee. De lengte van de trekperiode wordt ook bepaald door de populatieomvang en de geografische verspreiding van de betreffende vogels: een kleine populatie kan binnen enkele dagen voorbijtrekken, terwijl een talrijke soort met een uitgestrekt broedgebied een verlengd trekseizoen kan hebben dat enkele maanden bestrijkt. Daarbij kan de trekperiode ook worden uitgebreid als een land door verschillende populaties met verschillende tijdschema's wordt gepasseerd.

- **Toepassing van de definities 'hoofdbegrippen' op verschillende soorten in bijlage II**

2.5.11 In het algemeen is voor trekvogelsoorten de fase van de voortplanting die het begin van de broedperiode aangeeft, de 'bezetting van de broedplaatsen'. De bezetting van de broedplaatsen is doorgaans echter moeilijk te gebruiken waar de soort hoofdzakelijk een plaatselijke verblijfplaats heeft of waar er een vermenging plaatsvindt van plaatselijk verblijvende en trekvogels. In deze gevallen is de fase die het begin van de broedperiode aangeeft de 'bouw van het nest'. In die situaties waarin de aangehouden fase moeilijk in het veld te herkennen is, wordt melding gemaakt van het corresponderende aantal decades (10-daagse periodes) geteld vanaf het begin van het leggen van de eieren (wat voor de meeste soorten gewoonlijk goed bekend is).

2.5.12 In het algemeen is de aangehouden fase om het einde van de broedperiode aan te geven de 'volle vlucht van jonge vogels', d.w.z. vliegvlugheid van alle broedsels inclusief tweede of derde broedsels voor sommige soorten (bijv. rallen/*Rallidae*, duiven/*Columbidae*, lijsters/*Turdidae*). Volle vlucht betekent dat jonge vogels in staat zijn tot een volgehouden, continue vlucht met een vergelijkbaar vermogen als volwassen vogels en komt overeen met de 'onafhankelijkheid van jonge vogels'. Niettemin vindt bij sommige soorten (bijv. kraaien/*Corvidae*) de volle vlucht plaats vóór 'onafhankelijkheid van jonge vogels'. Jonge vogels zijn onafhankelijk wanneer het verlies van de ouderzorg en/of het voeden niet resulteert in een significant lagere overlevingskans voor de jongen. In die situaties waarin de 'volle vlucht/onafhankelijkheid van jongen' moeilijk in het veld is vast te stellen, wordt melding gemaakt van het corresponderende aantal decades geteld vanaf het begin van het uitkomen van de eieren.

2.5.13 De fase die wordt gebruikt om het begin en einde van de broedperiode aan te geven voor iedere soort in bijlage II is vastgesteld met betrekking tot hun biologie. Op basis hiervan en van de beschikbare informatie van verschillende

lidstaten is de periode van de voorjaars trek en de broedperiode voor iedere soort vastgesteld⁴⁷. Het wordt erkend dat er waarschijnlijk kwaliteitsverschillen zitten in de gegevens voor soorten over de gehele EU en dat het noodzakelijk zal zijn dit overzicht regelmatig bij te werken, waarbij rekening wordt gehouden met nieuwe en betere gegevens wanneer deze beschikbaar worden. Behalve deze regelmatige herziening zal het ook nodig zijn om eventuele veranderingen in verplaatsing of timing van het broeden te verklaren die het gevolg kunnen zijn van invloeden van klimaatverandering, en om verandering in timing te verklaren als gevolg van andere milieudruk.

2.6 Garanderen van een systeem van volledige bescherming wanneer gespreide aanvangs- en sluitingsdata worden overwogen

2.6.1 Volgens de consistente jurisprudentie van het Hof zijn *“nationale autoriteiten ingevolge de richtlijn niet bevoegd, per vogelsoort gespreide sluitingsdata voor de jacht te bepalen, behalve wanneer de betrokken lidstaat het bewijs kan leveren, gebaseerd op specifieke wetenschappelijke en technische gegevens met betrekking tot ieder bijzonder geval, dat een spreiding van de sluitingsdata van de jacht niet in de weg staat aan een volledige bescherming van de vogelsoorten die deze spreiding kan betreffen”*⁴⁸ Mits een *“volledige bescherming van de soort”* wordt gewaarborgd, besliste het Hof ook dat *“bepaling van uiteenlopende sluitingsdata voor de verschillende gedeelten van het grondgebied van een lidstaat verenigbaar is met de richtlijn”*⁴⁹.

2.6.2 In zaak C-435/92 en zaak C-38/99 onderkende het Hof twee nadelen van het spreiden van sluitingsdata, die ook van belang zijn voor aanvangsdata: verstoring van andere soorten en het risico van verwarring. Deze worden hierna onderzocht en er wordt een voorgestelde benadering gegeven om ze aan te pakken.

RISICO VAN VERWARRING

2.6.3 Dit fenomeen is afhankelijk van een reeks factoren, die in het bijzonder de gelijkenis omvatten tussen bejaagbare soorten waarvoor het jachtseizoen open is, en die waarvoor het jachtseizoen is afgelopen of nog moet beginnen, de

⁴⁷ Met betrekking tot de presentatie van de gegevens voor iedere soort is een aantal algemene principes toegepast (zie blz. 7 van verslag hoofdbegrippen). Waar er een zekere spreiding bestaat in de gegevens betreffende het tijdstip van voorjaars trek of broedperiode, is de vroegste datum gekozen. Zo ook zijn, waar regelmatig een aanzienlijke variatie voorkomt tussen jaren, gegevens uit de vroegste periodes genomen. Waar verschillende populaties door een land trekken, is de vroegst trekkende populatie in aanmerking genomen. Sterk afwijkende data, uitbijters en geïsoleerde waarnemingen zijn wegens hun onvoorspelbare karakter evenwel buiten beschouwing gelaten.

⁴⁸ Arrest van 19 januari 1994, Association pour la Protection des Animaux Sauvages en anderen tegen Préfet de Maine-et-Loire en Préfet de Loire-Atlantique, zaak C-435/92, Jurispr. 1994, blz. 67, punt 22; arrest van 7 december 2000, Commissie/Frankrijk, zaak C-38/99, Jurispr. 2000, blz. 10941, punt 43.

⁴⁹ Arrest van 19 januari 1994, Association pour la Protection des Animaux Sauvages en anderen tegen Préfet de Maine-et-Loire en Préfet de Loire-Atlantique, zaak C-435/92, Jurispr. 1994, blz. 67, punt 27.

omstandigheden waaronder de jacht plaatsvindt en de bekwaamheid van de jager.

- 2.6.4 In zaak C-435/92⁵⁰ merkte het Hof op dat, wat betreft het gevaar dat bepaalde soorten waarvoor de jacht reeds is gesloten, indirect worden afgeschoten als gevolg van verwarring met soorten waarvoor de jacht nog open is, moet erop worden gewezen dat artikel 7, lid 4, derde alinea, van de richtlijn juist beoogt te vermijden dat deze soorten het risico lopen te worden afgeschoten als gevolg van de jacht tijdens de voorjaars trek, daar de lidstaten ingevolge dit artikel verplicht zijn, alle noodzakelijke maatregelen te nemen om tijdens die periode elke jachtactiviteit te beletten.
- 2.6.5 Het risico van verwarring tussen verschillende vogelsoorten wordt terdege onderkend en is al aan bod gekomen in een aantal gespecialiseerde identificatiegidsen⁵¹. Op basis van criteria als gelijkenis in uiterlijk en verenkleed, habitatgebruik en gedrag (met inbegrip van de roep) is het mogelijk om bejaagbare soorten te categoriseren in groepen van ‘dubbelgangersoorten’ met het doel het risico van verwarring zo klein mogelijk te maken. Dit dient te geschieden onder de verantwoordelijkheid van de bevoegde autoriteiten die verantwoordelijk zijn voor de vergunning van jachtseizoenen. Figuur 3 geeft één mogelijk schema voor een dergelijke categorisering.
- 2.6.6 Als het spreiden van jachtdata wordt toegestaan, moeten voor iedere groep dubbelgangersoorten openings- en sluitingsdata worden bepaald op een wijze die garandeert dat er geen overlappingen zijn met niet-toegestane periodes op grond van de richtlijn.
- 2.6.7 Iedere groepering van dubbelgangersoorten moet worden aangepast aan de omstandigheden van tijd en plaats waarin de jacht wordt beoefend. Ten eerste moet voor een reëel gevaar de bejaagbare soort (of groep soorten) aanwezig en bejaagbaar zijn in het gebied gedurende het betreffende tijdsbestek. Ten tweede dienen ook andere ‘verwarbare’ bejaagbare soorten, waarvoor het jachtseizoen gesloten is, een voorspelbare en significante aanwezigheid te hebben.
- 2.6.8 Verder moet met betrekking tot de jacht in de vroege herfst worden opgemerkt dat zwemeendesoorten in deze fase hoofdzakelijk in eclipskleed zijn (mannetjes hebben tijdens de rui een verenkleed identiek aan dat van het vrouwtje) waardoor het in die periode aanzienlijk moeilijker is het onderscheid te maken.

⁵⁰ Arrest van 19 januari 1994, Association pour la Protection des Animaux Sauvages en anderen tegen Préfet de Maine-et-Loire en Préfet de Loire-Atlantique, zaak C-435/92, Jurispr. 1994, blz. 67, punt 18.

⁵¹ Een goed voorbeeld van gidsen die zich concentreren op de identificatie van moeilijke groepen vogelsoorten, zijn ‘The Macmillan Guide to Bird Identification’ van Alan Harris, Laurel Tucker en Keith Vinicombe, 1989, ISBN 1-85627-641-4, en het bijbehorende ‘The Macmillan Birder's Guide to European and Middle Eastern Birds’ van Alan Harris, Hadoram Shirihai en David Christie, 1996.

- 2.6.9 Bovendien wordt het probleem van verwarring verergerd door het feit dat verschillende vogelsoorten vaak naast elkaar samenleven. Zo bewegen bijvoorbeeld eenden, waadvogels, en lijsters zich veelal in groepen van gemengde soorten. Een groep eenden kan wel uit vier of vijf verschillende soorten bestaan. Daardoor kan in zulke omstandigheden ‘selectief’ afschot zeer moeilijk worden.
- 2.6.10 De categorieën van te verwarren soorten concentreren zich op verschillende groepen van de bejaagbare soorten vermeld in bijlage II van de richtlijn. Ook moet echter worden opgemerkt dat het gevaar van verwarring niet beperkt is tot bejaagbare soorten en voor bepaalde kwetsbare of bedreigde soorten (bijv. Witoogeend *Aythya nyroca*, Marmereend *Marmaronetta angustirostris*, Dwerggans *Anser erythropus*, Knobbelmeerkoet *Fulica cristata*) in bepaalde gebieden waar wordt gejaagd een bedreiging van hun instandhouding kan vormen. Dit probleem zou moeten worden aangepakt binnen de totale context van het beheer van deze gebieden.
- 2.6.11 De tweede factor die moet worden beschouwd is de omstandigheden waarin de jacht plaatsvindt. Deze zal afhankelijk zijn van factoren als de waarnemingsafstand. Hoe verder een vogel van de jager verwijderd is, des te moeilijker het wordt om zijn specifieke kenmerken te bepalen (grootte, verenkleed etc.). Identificatie van vliegende vogels is afhankelijk van de tijd dat de vogel zichtbaar is, die zeer kort kan zijn. Daarom zal het type jacht waarschijnlijk van invloed zijn op het niveau van het risico van verwarring.
- 2.6.12 Zo kunnen ook de lichtomstandigheden een belangrijke rol spelen. Slecht zicht bij zonsopgang en zonsondergang of 's nachts kan het vermogen om vogelsoorten te onderscheiden aanzienlijk verkleinen⁵². Bepaalde weersomstandigheden zoals mist en regen kunnen de mogelijkheid om vogels in het wild goed te identificeren eveneens verkleinen.
- 2.6.13 Ten slotte is ook de bekwaamheid van de jager van grote invloed. Deze is afhankelijk van de training en ervaring van de jager. Dit geldt te allen tijde gedurende het jachtseizoen en heeft ook betrekking op het onderscheiden van bejaagbare en niet-bejaagbare soorten (bijv. Kanoetstrandloper *Calidris canutus* en andere kleine waadvogels; Veldleeuwerik *Alauda arvensis* en andere leeuweriken). Opleidings- en bewustmakingsschema's om jagers te helpen met soortenidentificatie moeten worden gestimuleerd of uitgebreid waar ze al bestaan, al naar gelang. Jagers zouden niet op een vogel moeten schieten tenzij ze zeker weten welke soort het is. Vele jagers specialiseren zich echter in bepaalde groepen vogels en jagen zelden op soorten waarmee ze geen eerdere ervaring hebben. Op die manier worden jagers specialisten in het identificeren van hun favoriete doelsoorten.

⁵² Door jagers is over dit onderwerp identificatievoorlichting geproduceerd (bijv. ‘Reconnaître les oiseaux la nuit’ van Philippe du Cheyron voor de *Association Picarde des chasseurs de gibier d'eau*).

RISICO VAN VERSTORING

- 2.6.14 Dit fenomeen zal onder andere afhankelijk zijn van het type jacht, de intensiteit, de frequentie en de duur ervan, de betreffende soort en de gebruikte habitat, evenals van de beschikbaarheid van alternatieve rustgebieden.
- 2.6.15 In zaak C-435/92⁵³ merkte het Hof op dat jachtactiviteit kan leiden tot verstoring van de wilde fauna en dat ze bepalend kan zijn voor de instandhouding van de betrokken soorten, ongeacht de hoeveelheid vogels die als gevolg daarvan wordt afgeschoten. Het Hof noemde de gevolgen van een dergelijke activiteit 'buitengewoon ernstig voor de categorieën van vogels die tijdens de trek- en overwinteringsperiode zich gewoonlijk in groepen verenigen en rusten op plaatsen die dikwijls zeer klein of zelfs ingesloten zijn. Als gevolg van de verstoring door de jacht zijn die dieren gedwongen het grootste gedeelte van hun energie te gebruiken om zich te verplaatsen en te vluchten, ten koste van de tijd voor voeding en rust met het oog op de trek. Deze verstoring heeft een negatieve uitwerking op de energiebalans van elk individu en op het sterftepercentage van alle betrokken populaties. De overlast als gevolg van de jacht op andere vogelsoorten is buitengewoon groot voor soorten waarvan de trek naar hun nestplaatsen vroeger plaatsvindt'.
- 2.6.16 De verstoring wordt geacht vooral van invloed te kunnen zijn op vogelpopulaties tijdens periodes van de jaarcyclus wanneer voedsel schaars of niet beschikbaar is en vogels moeite hebben om aan hun energie- en voedingsvereisten te voldoen⁵⁴. Dit is het meest acuut wanneer vogels hun reserves moeten opbouwen voorafgaand aan periodes waarin veel energie wordt gebruikt, zoals voor de trek of tijdens periodes met zeer ernstige nadelige weersomstandigheden of voordat ze met broeden beginnen⁵⁵. Met betrekking tot zware weersomstandigheden bestaan er in verschillende lidstaten bepalingen om een 'jachtverbod tijdens koud weer' te introduceren.
- 2.6.17 Een recent overzicht van de wetenschappelijke literatuur over de energetische fysiologie van vogels heeft vraagtekens gezet bij de veronderstelling dat de jacht altijd aanleiding zal geven tot verstoring die een aanzienlijke bedreiging vormt voor het voortbestaan van vogelpopulaties⁵⁶. De energiebalans van vogels is een belangrijke factor in het bepalen van het broedsucces en het

⁵³ Arrest van 19 januari 1994, Association pour la Protection des Animaux Sauvages en anderen tegen Préfet de Maine-et-Loire en Préfet de Loire-Atlantique, zaak C-435/92, Jurispr. 1994, blz. 67, punt 17.

⁵⁴ Madsen, J. 1995. Impacts of disturbance on migratory waterfowl. Ibis 137, Suppl 1: 67-74.

⁵⁵ Mainguy, J., Bety, J., Gauthier, G. en Giroux, J.-F. (2002) Are body condition and reproductive effort of laying greater snow geese affected by the spring hunt? The Condor 104: 156-161.

⁵⁶ Boos, M., J.-P. Arnauduc, J.-P. Robin. 2002 '*Effets du dérangement sur l'énergétique chez les oiseaux et les possibilités de compensation nutritionnelles*'. Rapport final de convention de recherche CNRS/FNC. Centre d'Ecologie et Physiologie Energétique, Frankrijk. De veronderstellingen waarop de conclusies van deze studie gebaseerd zijn, zijn o.a. de volgende: dat de gemiddelde storingsfrequentie waarop vogels actief reageren door op te vliegen varieerde van 1 tot 2,5 verstoringen per uur; dat de gemiddelde vliegtijd lag tussen 1 tot 2 minuten per verstoring; dat de periode van verstoring zich uitstrekte over 10 uur per dag; dat het voedselaanbod geen beperkende factor was; dat de vogels zich niet bevonden in een gevorderd voorbereidingsstadium van de voortplanting en met name de eileg.

overlevingspotentieel van vogels. Dit overzicht geeft aan dat vogels onder bepaalde omstandigheden een hoog fysiologisch en gedragsmatig aanpassingsvermogen kunnen vertonen, door verhoging van het voedselopnametempo en een verschuiving van het foerageren 's nachts naar overdag of omgekeerd, ter compensatie van de significante energetische en voedingsstress als gevolg van verstoring, met inbegrip van verstoring door de jacht. Zolang vogels toegang hebben, zelfs met tussenpozen, tot voldoende voedingsbronnen (d.w.z. binnen aanvaardbare niveaus van verstoring en voedselbeschikbaarheid) zijn ze in staat veranderingen in hun energiebalans te compenseren als reactie op verstoringen (zie het voorbeeld van de studie over duikenden op een groot ondiep meer)⁵⁷. Zelfs als er aanzienlijke gedragsveranderingen zijn door deze verstoring is het effect ervan op het energetische evenwicht klein.

- 2.6.18 Gedragsmatige reacties op verstoring zijn echter complex en kunnen vooral in geval van intensieve bejaging worden onderschat. Zo kan de verloren tijd na het landen voordat vogels weer gaan foerageren wel een uur bedragen (en bij herhaalde verstoring wel tot 2 uur). Dit kan van invloed zijn op andere gedragsactiviteiten (sociaal, gladstrijken, rusten, paren). Verstoring leidt waarschijnlijk ook tot verhoogde waakzaamheid ten koste van het voeden. Verder zijn er momenteel weinig studies die de veronderstelling schragen dat vogels vrij en ruim toegang hebben tot compenserende voedselbronnen. Vogels zullen andere ongestoorde gebieden zoeken, die misschien niet in de buurt liggen of waar mogelijk geen afdoende voedselvoorraad is. Daarbij variëren verschillende categorieën vogels in het niveau van gevoeligheid voor verstoring met betrekking tot hun biologie en gedrag en afhankelijkheid van verschillende leefgebieden. Maar, zelfs al kan het voedingsgedrag verstoord worden, er bestaat een algemeen gebrek aan studies om vast te stellen of vogels op korte of lange termijn verhinderd worden om zich doelmatig te voeden, vooral omdat de energie-inname via voedselopname zowel op de korte als op de lange termijn moet worden beschouwd.
- 2.6.19 Bij gebrek aan empirische studies is er nog altijd geen volledig inzicht in de gevolgen van een gebrek aan energiebalans op het voortplantingssucces en het voortbestaan van soorten. Volgens de conclusies van het bovengenoemde overzicht zijn vogels niet in staat te compenseren als er, naast het energieverlies door verstoring, geen toegang is tot voedselbronnen gedurende opeenvolgende dagen (bijv. tijdens nadelige weersomstandigheden) of gedurende de actieve periode voorafgaand aan en tijdens de voortplanting. Deze laatstgenoemde mening wordt ondersteund door studies van ganzen (die kapitaalbroeders zijn – d.w.z. afhankelijk van energiereserves opgeslagen voor

⁵⁷

Evans, D.M. and K.R. Day (2001) Does shooting disturbance affect diving ducks wintering on shallow lakes? A case study on Lough Neagh, Northern Ireland. *Biological Conservation* 98: 315-323. Evans, D.M. and K.R. Day (2002). Hunting disturbance on a large shallow lake: the effectiveness of waterfowl refuges. *Ibis* 144: 2-8. Bij deze studie moet worden opgemerkt dat de vogels een groot gebied van het meer buiten de kust als rustgebied gebruikten tijdens de jacht en dat de meeste soorten 's nachts foerageerden wanneer er geen jacht plaatsvond.

hun aankomst op de broedplaatsen) die hebben aangetoond dat verstoring het voortplantingssucces aanzienlijk kan verlagen⁵⁸.

- 2.6.20 Het toestaan van gespreide jachtdata tijdens de voorjaarsstrek zal waarschijnlijk een groter risico opleveren voor vogels dan aan het einde van de broedperiode, wat mogelijk te wijten is aan de hogere energetische eisen van vogels in die periode. Andere factoren kunnen een rol spelen (bijv. kortere daglengte in februari dan in augustus met minder potentiële voedingstijd bij daglicht). De energiestrategie door de jaarcyclus heen is een belangrijk gegeven. Voor verschillende watervogels is aangetoond dat februari correspondeert met een spontaan en endogeen geprogrammeerde afbouw van lichaamsbrandstoffen zelfs als er volop voedsel beschikbaar is. Deze regulering van lichaamsreserves is verbonden met de vrijwillige verlaging van voedselopname⁵⁹. Verder verschilt de demografie van de populatie normaal gesproken aanzienlijk tussen deze twee periodes, met een relatief hoge adultencohort in de populatie in de lente, die potentiële broeders vormen, aangevuld met een groot aandeel onvolwassen vogels in de herfst.
- 2.6.21 Er is gebrek aan consistente informatie en onderzoek naar vogels op het niveau van vliegroutes om een betere evaluatie te krijgen van het effect van verstoringen, zoals de jacht, op vogelpopulaties en hun staat van instandhouding⁶⁰. Diverse studies hebben aangetoond dat slecht beheerde jacht het draagvermogen van watergebieden voor het ondersteunen van watervogels in ernstige mate kan verminderen. De locatie van de jacht in verhouding tot foerageergebieden kan ook van belang zijn.
- 2.6.22 Wat betreft het minimaliseren van het potentiële effect van menselijke verstoring op vogelpopulaties gedurende periodes waarin jachtdata worden gespreid moet daarom volledig rekening gehouden worden met de behoefte aan aanvullende onverstoorte rustgebieden die voorzien in de behoefte aan rust zowel als aan voedsel van de betreffende vogels. Het ontwerp van dergelijke gebieden moet garanderen dat er binnen deze gebieden voldoende gelegenheden zijn voor hoogwaardig foerageren en andere activiteiten. Dit moet per gebied worden bepaald in relatie tot de ecologische, gedrags-, voedings- en energievereisten van de verschillende bejaagbare soorten die door gespreide jachtdata worden getroffen. In dit opzicht is er de laatste tijd meer onderzoek en ontwikkeling van passende en effectievere methoden om bestaande rust- en buffergebieden te beheren, speciaal in watergebieden⁶¹.

⁵⁸ Madsen, J. 1995. Impacts of disturbance on migratory waterfowl. *Ibis* 139: S67-S74. Mainguy, J., J. Bêty, G. Gauthier, J.-F. Giroux. 2002. Are body condition and reproductive effort of laying Greater Snow Geese affected by the Spring hunt? *The Condor* 104: 156-161. Opgemerkt moet worden dat deze studies betrekking hebben op hoge niveaus van verstoring in de lente.

⁵⁹ M. Boos, pers. comm.

⁶⁰ Zie bijvoorbeeld Hill, D., D. Hockin, D. Price, G. Tucker, R. Morris, J. Treweek. 1997. Bird disturbance: improving the quality and utility of disturbance research. *J. Appl. Ecol.* 34: 275-288.

⁶¹ Bijvoorbeeld de volgende studies: Fox, A.D. and J. Madsen (1997). Behavioural and distributional effects of hunting disturbance on waterbirds in Europe: implications for refuge design. *J. Appl. Ecol.* 35: 386-397. Madsen, J. 1998a. Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. I. Baseline of the disturbance effects of recreational activities.

AAN WELKE VOORWAARDEN MOET WORDEN VOLDAAN ALS EEN LIDSTAAT GEBRUIK WIL MAKEN VAN GESPREDDE OPENINGS- EN SLUITINGSDATA VOOR DE JACHT OP GROND VAN ARTIKEL 7, LID 4, VAN DE RICHTLIJN?

- 2.6.23 Om ervoor te zorgen dat dit spoort met het principe van volledige bescherming, zoals dit is geïnterpreteerd door het Hof van Justitie, moeten lidstaten kunnen aantonen op het betreffende geografische niveau waarop toepassing van spreiding wordt beoogd dat er niet-significante risico's van verwarring en verstoring zijn.
- 2.6.24 Wat betreft het risico van verwarring zou categorisering vereist zijn van groepen van bejaagbare dubbelgangersoorten die dezelfde habitattypes op hetzelfde tijdstip gebruiken en het bepalen van dezelfde openings- en sluitingsdata voor de jacht op deze groepen op een wijze zodat overlapping met niet-geoorloofde periodes wordt vermeden. Ook vereist het een vaststelling dat de omstandigheden waaronder de jacht plaatsvindt niet leiden tot een aanzienlijk risico van verwarring tussen verschillende bejaagbare soorten.
- 2.6.25 Wat betreft het risico van verstoring is het nodig om een evenwicht aan te tonen tussen de intensiteit, frequentie en duur van de jacht, en de beschikbaarheid en nabijheid van voldoende ongestoorde gebieden die adequate foerageer- en roestgebieden vormen.
- 2.6.26 Er moeten adequate handhavingsmaatregelen zijn om te verzekeren dat bovenstaande bepalingen worden nageleefd.
- 2.6.27 Ten slotte lijkt, in gebieden waar gespreide jachtseizoenen worden gehanteerd⁶², een geïntegreerde planning die volledig rekening houdt met de jacht en andere potentiële verstoringen van de vogels en van hun gebruik van de natuurlijke rijkdommen een waardevol beheersinstrument te zijn. Een dergelijke planning dient wetenschappelijke monitoring in te houden teneinde de potentiële effecten op de betreffende vogelsoorten te evalueren.
- 2.6.28 Er wordt een schema voorgesteld voor het overwegen van de voorwaarden waaraan moet worden voldaan om de verenigbaarheid van gespreide openings- en sluitingsdata te waarborgen (Figuur 4).

J. Appl. Ecol. 35: 386-397. Madsen, J. 1998b. Experimental refuges for migratory waterfowl in Danish wetlands. II. Tests of hunting disturbance effects. J. Appl. Ecol. 35: 398-417. Rogers, J.A. Jr, en H.T. Smith. 1997. Buffer zone distances to protect foraging and loafing waterbirds from human disturbance in Florida. Wildl. Soc. Bull. 25: 139-145.

⁶² De schaal van een dergelijke planning moet worden afgestemd op het geografisch bereik van het gebied waar spreiding plaatsvindt.

2.7 Overlappingsanalyse

- 2.7.1 Een voorlopige vergelijking tussen bestaande jachtseizoenperiodes en de overeengekomen voorjaarstrek- en broedperiodes voor bejaagbare soorten in iedere lidstaat wijst uit dat er een breed scala is van mogelijke of feitelijke overlappingsen⁶³, die in omvang variëren tussen de verschillende soorten. Alle lidstaten zijn hierbij betrokken, hoewel de meerderheid alleen problemen heeft voor een betrekkelijk klein aantal soorten. Het probleem van overlappingsen lijkt ingewikkelder te zijn in die lidstaten waar jachtdata op regionaal niveau worden bepaald. Evenwel moet worden opgemerkt dat er voor de meerderheid van soorten in de verschillende lidstaten geen overlapping is.
- 2.7.2 Gegevens over broed- en voorjaarstrekperiodes in het analyseverslag ‘Hoofdbegrippen’ worden in 10-daagse periodes gepresenteerd (decades). Dientengevolge is de mate van nauwkeurigheid 10 dagen. Daarom wordt een overlapping van één decade tussen jachtdatum en de periode van voorjaarstrek of voortplanting gecategoriseerd als ‘een theoretische overlapping’ aangezien het gedurende deze periode mogelijk is dat er feitelijk geen overlapping is. Voor periodes met meer dan 1 decade overlapping bestaat die onzekerheid niet, aangezien dit derhalve een ‘echte overlapping’ is.
- 2.7.3 Verder, aangezien de overlappingsanalyse plaatsvindt op het niveau van de lidstaat, kunnen er situaties zijn waarin de jacht in specifieke regio’s van grotere lidstaten feitelijk conform de vereisten van artikel 7, lid 4, is omdat het broedseizoen er kan aflopen of de trek naar de nestplaatsen kan beginnen op een later tijdstip dan in het land als geheel.
- 2.7.4 Deze analyse wijst uit dat er problemen van overlapping zijn zowel in de broedperiode als in de periode van de voorjaarstrek. Enkele huidige jachtregels laten toe dat de jacht:
- zich uitstrekt tot in de periode van de voorjaarstrek (en soms de broedperiode tegelijkertijd)
 - start voor het einde van de broedperiode
 - plaatsvindt op andere tijdstippen van de broedperiode.
- 2.7.5 De meest problematische soort is de Houtduif *Columba palumbus* (overlapping voor 13 lidstaten met tot 15 decades in Ierland). De Wilde eend *Anas platyrhynchos* blijkt ook een probleem te zijn in acht lidstaten (met tot 5 decades overlapping). Overlappingsen (of theoretische overlappingsen) voor verschillende soorten kraaien *Corvidae* (tot 9 decades) doen zich voor in verschillende lidstaten.
- 2.7.6 Enkele van deze overlappingsen blijken gekoppeld te zijn aan soorten met een lange broedperiode (of die laat broeden) en/of vroege trekperiodes. Andere mogelijke verklaringen voor de overlappingsen kunnen verband houden met de ongepastheid van de jacht tijdens de normale periode of vanwege het niet-beschikbaar zijn van de bejaagbare soorten op dit tijdstip. In Hoofdstuk 3 wordt een meer gedetailleerd onderzoek gegeven van verschillende categorieën overlappingsen.

⁶³ Analyse van overlapping – DG Milieu, 2002.

2.7.7 Ook lijkt het erop alsof er gevallen zijn van jacht op soorten volgens artikel 7, lid 4, die gerechtvaardigd kan zijn in de context van het reguleren van schadeveroorzakende soorten op grond van artikel 9, lid 1, van de richtlijn.

- **Mogelijke oplossingen voor overlappingsproblemen**

2.7.8 Voor ieder geval van overlapping is het nodig dat er volledige naleving is van de vereisten van artikel 7, lid 4. Daarom zal er in alle gevallen een noodzaak zijn om de nationale en/of regionale wetgeving die jachtdata bepaalt op grond van artikel 7, lid 4, van de richtlijn in overeenstemming te brengen.

2.7.9 Wel moet worden onderkend dat er enige mate van beperkte flexibiliteit kan worden betracht in het interpreteren van gegevens met het oog op het vaststellen van openings- en sluitingsdata voor jachtseizoenen in overeenstemming met artikel 7, lid 4, van de richtlijn. Het document 'Hoofdbegrippen' heeft het mogelijk gemaakt veranderlijke, schetsmatige en extreme gegevens uit te sluiten bij het vastleggen van de periodes van de voorjaarstrek voor verschillende bejaagbare vogelsoorten. Voorts is het mogelijk om overlappings van één 10-daagse periode uit te sluiten, daar deze, op basis van het nauwkeurigheidniveau van de gegevens, kunnen worden beschouwd als theoretische overlappings (zie sectie 2.7.2).

2.7.10 Als jachtseizoenen worden vastgelegd voor het land als geheel, mogen ze geen overlapping vormen met de broedperiode en de periode van de trek naar de nestplaatsen zoals deze worden geïdentificeerd in het document 'Hoofdbegrippen'. Als regionale jachtseizoenen gedeeltelijk samenvallen met nationale broedperiodes of met de trek naar de nestplaatsen, zouden wetenschappelijke en technische gegevens bewijs kunnen leveren dat een dergelijke overlapping in feite niet plaatsvindt omdat het broeden eerder is afgelopen of de trek naar de nestplaatsen in de betreffende regio later begint. Dit kan in het bijzonder van toepassing zijn in landen met aanzienlijke klimaatverschillen tussen zuidelijke en noordelijke delen⁶⁴ en/of met gelijksoortige klimaatverschillen tussen streken die op verschillende hoogtes liggen. In ieder geval zou het noodzakelijk zijn om duidelijk te onderscheiden regio's aan te geven, waar dergelijke differentiële openings- en sluitingsdata op basis van duidelijk wetenschappelijk bewijs inzake voorjaarstrek en/of broedperiodes gerechtvaardigd zouden kunnen zijn. Bij gebrek aan regionale gegevens moet de analyse van de overlapping op nationale gegevens worden gebaseerd (of indien ze niet beschikbaar zijn, moet er worden verwezen naar gegevens van naburige delen van Europa, cf. Conclusie C-157/89, punt 16). Wel moet worden opgemerkt dat het bestaan van grote afstanden binnen een land op zichzelf geen bewijs is voor regionale variatie in trekpatronen, omdat trekvogels binnen één dag gemakkelijk honderden kilometers kunnen afleggen.

⁶⁴ In Zweden bijvoorbeeld varieert het tijdstip waarop het ijs op de meren breekt, van 15 maart in het zuiden tot 15 juni in de bergachtige delen in het noorden. Dit verschil komt overeen met bijna 9 decades en heeft ingrijpende fenologische consequenties.

- 2.7.11 Evenzo kan het, waar het broedbereik van een soort met een verlengde broedperiode in een lidstaat duidelijk geografisch beperkt is, met late lokale broedgevallen van deze soort, geoorloofd zijn vroegere openingsdata toe te staan voor jachtseizoenen voor de soort buiten deze gebieden. In zulke omstandigheden zouden de geografische gebieden van een zodanige schaal moeten zijn dat wordt gegarandeerd dat grondgebieden met late broeders niet worden blootgesteld aan jachtseizoenen totdat de broedperiode is afgelopen.
- 2.7.12 De situatie met betrekking tot de Wilde eend *Anas platyrhynchos*, die in sommige lidstaten een langere gecombineerde voorjaarstrek- en broedperiode heeft, verdient aparte vermelding (zie ook sectie 3.4.33 en Figuur 7). In sommige landen bestaat een groot deel van de populatie uit in gevangenschap opgekweekte exemplaren⁶⁵. In gevangenschap opgekweekte exemplaren als zodanig worden niet gedekt door de voorwaarden van de richtlijn (zoals bevestigd door de beslissing van het Hof van Justitie in zaak C-149/94⁶⁶). In de toepassing van de richtlijn dient rekening te worden gehouden met het vermengen van in gevangenschap opgekweekte en wilde bestanden. Het introduceren in de populatie van een hoog percentage in gevangenschap opgekweekte vogels kan leiden tot abnormaal populatiegedrag, met inbegrip van het gedrag met betrekking tot voorjaarstrek en broedperiodes. Dit lijkt in het bijzonder het geval te zijn in verband met de verlengde broedseizoenen van deze soort⁶⁷. Gezien het feit dat sterk kunstmatige, van de mens afkomstige factoren opgelegd worden op het biologische patroon, lijkt het gepast om in die landen die een hoog percentage van een kunstmatige populatie hebben rekening te houden met eventuele vertekening in de gegevens over voorjaarstrek en broedperiode bij het bepalen van de jachtseizoenen voor deze soort op grond van artikel 7 om het op één lijn te brengen met dat voor andere gelijkaardige zwemeendenssoorten. Dit zou ook de toegevoegde waarde hebben dat de jachtdruk tijdens deze periode wordt verminderd op deze andere soorten die minder talrijk zijn dan de wilde eend.
- 2.7.13 Eén andere zeer evidente oplossing om overlapping te vermijden volgens artikel 7, lid 4, is verkorting of verschuiving van het jachtseizoen, wat zo nodig gecombineerd zou kunnen worden met een proportionele toename van jachtdagen (als de jacht beperkt is tot bepaalde dagen van de week).
- 2.7.14 In ieder geval moeten zulke oplossingen worden onderzocht indien een afwijking op grond van artikel 9 noodzakelijk wordt geacht. Het volgende hoofdstuk van deze gids onderzoekt de mogelijkheid om enige jacht toe te staan op grond van het afwijkingssysteem van artikel 9 van de richtlijn. Enkele schadeveroorzakende soorten waarvoor thans gedeeltelijk samenvallende jachtdata bestaan kunnen een passendere behandeling krijgen op grond van artikel 9, lid 1, onder a), van de richtlijn. Ook de mogelijkheid van beperkte

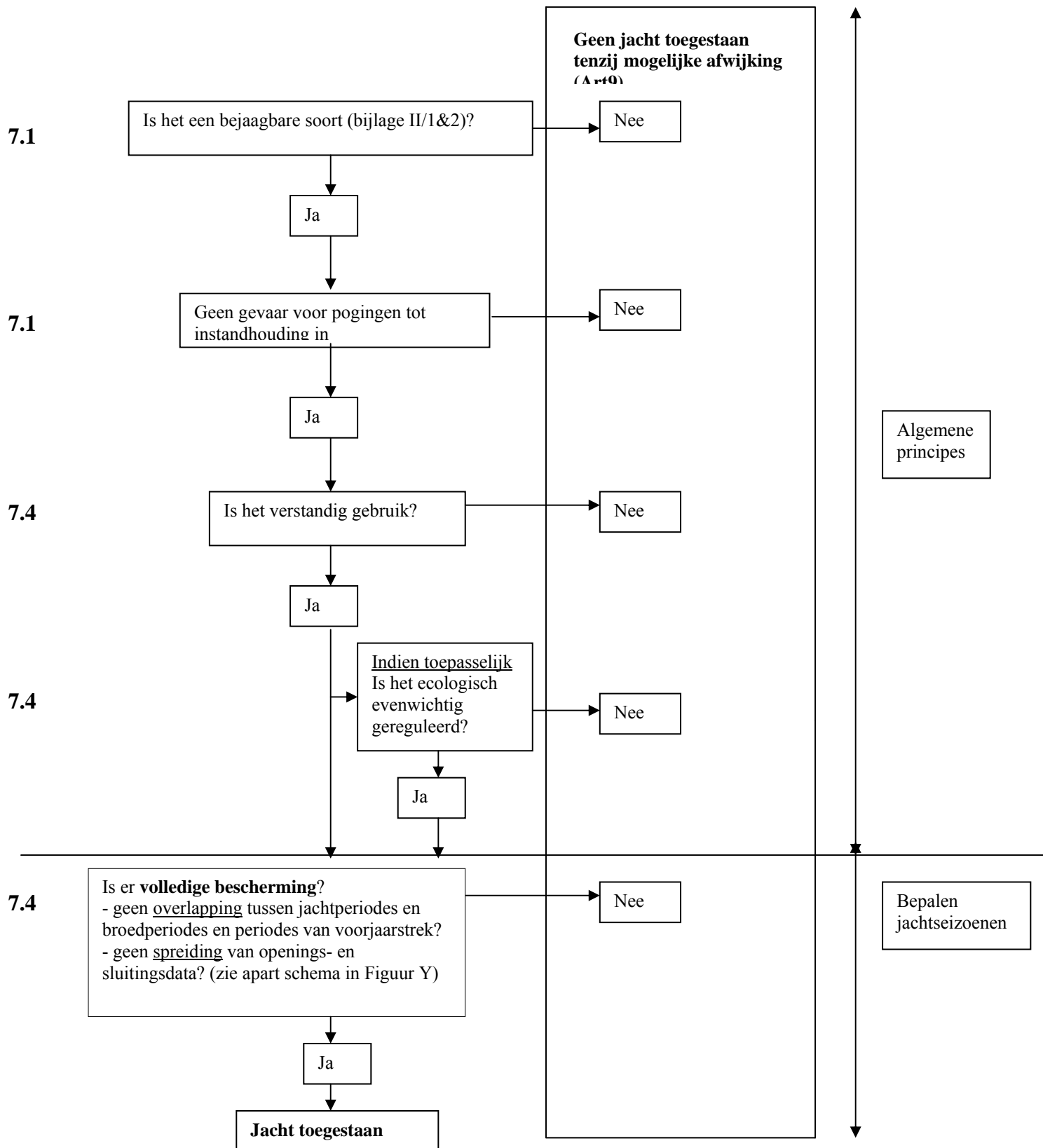
⁶⁵ Een voorbeeld vormt Frankrijk, waar de broedpopulatie van de wilde eend wordt geschat op 30.000-60.000 broedparen, terwijl wildfokkers er jaarlijks 1,4 miljoen wilde eenden produceren (bron: Y.Ferrand, Office Nationale de la Chasse et de la Faune Sauvage).

⁶⁶ Arrest van 8 februari 1996, Strafzaak tegen Didier Vergy, zaak C-149/94, Jurispr. 1996, blz. 299.

⁶⁷ Cramp and Simmons KEL, *Birds of the Western Palearctic*, 1977, Oxford University Press, blz. 516.

jacht op bepaalde soorten buiten de normale jachtperiode, als een vorm van 'verstandig gebruik' op grond van artikel 9, lid 1, onder c), wordt verkend in het volgende hoofdstuk van de gids.

Overzicht van de elementen waarmee bij het toestaan van de jacht en het vaststellen van jachtseizoenen op grond van artikel 7 rekening moet worden gehouden

3 BEPALINGEN VAN ARTIKEL 9

Tekst van artikel 9

“1. De lidstaten mogen, indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat, om onderstaande redenen afwijken van de artikelen 5, 6, 7 en 8:

*a) - in het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid,
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer,
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij en wateren,
- ter bescherming van flora en fauna;*

*b) voor doeleinden in verband met onderzoek en onderwijs, het uitzetten en herinvoeren van soorten en voor de met deze doeleinden samenhangende teelt;
c) ten einde het vangen, het houden of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels in kleine hoeveelheden selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden toe te staan.*

2. In de afwijkende bepalingen moet worden vermeld :
- voor welke soorten mag worden afgeweken ,
- welke middelen , installaties of methoden voor het vangen of doden zijn toegestaan ,
- onder welke voorwaarden met betrekking tot het risico en onder welke omstandigheden van tijd en van plaats deze afwijkende maatregelen mogen worden genomen ,
- welke autoriteit bevoegd is te verklaren dat aan die voorwaarden is voldaan, en te beslissen welke middelen , installaties of methoden mogen worden aangewend, binnen welke grenzen en door welke personen,
- welke controles zullen worden uitgevoerd.

3. De lidstaten zenden de Commissie jaarlijks een verslag toe over de toepassing van dit artikel.

4. In het licht van de inlichtingen waarover zij beschikt en met name van die welke haar krachtens lid 3 worden verstrekt, ziet de Commissie er voortdurend op toe dat de gevolgen van deze afwijkende maatregelen niet onverenigbaar zijn met deze richtlijn. Zij neemt in dat verband de nodige initiatieven.”

3.1 Inleiding

3.1.1 Afwijkende maatregelen zijn ‘uitzonderingen’ die enige flexibiliteit toestaan in de toepassing van een wet. Een beperkt aantal activiteiten dat normaal verboden is volgens de Vogelrichtlijn (artikel 5-8) is geoorloofd door middel van zulke afwijkende maatregelen, waar bijzondere problemen of situaties bestaan of zich kunnen voordoen. De mogelijkheden voor gebruik van deze afwijkende maatregelen zijn ingeperkt. Ze moeten gerechtvaardigd zijn met betrekking tot de algemene doelstellingen van de richtlijn en moeten voldoen aan de specifieke voorwaarden voor afwijkingen beschreven in artikel 9. Lidstaten hoeven de Commissie niet te raadplegen voordat ze afwijkingen

toepassen, maar zijn wel verplicht alle afwijkende maatregelen mee te delen aan de Europese Commissie in jaarlijkse afwijkingsverslagen.

- 3.1.2 In dit hoofdstuk worden belangrijke overwegingen beoordeeld met betrekking tot het gebruik van afwijkende bepalingen, met name inzake de jacht. Allereerst worden formele juridische overwegingen onderzocht. Ten tweede wordt de noodzaak toegelicht om te garanderen dat wordt voldaan aan de voorwaarden voor afwijkende bepalingen. Daarna worden de drie belangrijkste voorwaarden voor het gebruik van afwijkende maatregelen verkend. Deze zijn de kwestie van ‘geen andere bevredigende oplossingen’, de noodzaak om één van de redenen aan te tonen die zijn toegestaan volgens artikel 9, lid 1, onder a) tot en met c), die wordt gevolgd door een sectie die de noodzaak behandelt om te voldoen aan de in artikel 9, lid 2, vastgestelde formele voorwaarden. Ten slotte wordt verwezen naar de verslaglegging van afwijkingen door lidstaten op grond van artikel 9, lid 3, en de rol van de Commissie krachtens artikel 9, lid 4, in het garanderen dat deze verenigbaar zijn met de vereisten van de richtlijn.

3.2 Formele juridische overwegingen

- 3.2.1 Bij al het gebruik van afwijkende maatregelen moet men rekening houden met bepaalde fundamentele formele overwegingen.
- 3.2.2 De nationale wetgeving waarop afwijkende maatregelen zijn gebaseerd, dient een volledige en nauwkeurige afspiegeling te zijn van de bepalingen van artikel 9. Overeenkomstig de jurisprudentie⁶⁸ met betrekking tot de omzetting van de richtlijn verklaarde het Hof van Justitie dat *"de criteria op basis waarvan de lidstaten mogen afwijken van de door de richtlijn voorgeschreven verboden, moeten worden overgenomen in duidelijke nationale bepalingen, daar de nauwkeurigheid van de omzetting van bijzonder belang is in een geval waarin het beheer van het gemeenschappelijk erfgoed voor hun respectieve grondgebied aan de lidstaten is toevertrouwd."* In zaak C-159/99, *Commissie tegen Italië*, die eveneens de omzetting van de richtlijn betrof, merkte het Hof op dat *"de bepalingen van een richtlijn moeten worden uitgevoerd met een onbetwistbare dwingende kracht en met de specificiteit, nauwkeurigheid en duidelijkheid die nodig zijn om te voldoen aan het vereiste van rechtszekerheid"*⁶⁹.
- 3.2.3 In zaak C-339/87 bevestigde het Hof eveneens dat naleving van de vereisten van artikel 9 in de praktijk geen vervanging was van juiste formele uitvoering. Volgens het Hof zijn *"eenvoudige administratieve praktijken, die naar hun aard volgens goeddunken van de administratie kunnen worden gewijzigd, niet te beschouwen als een geldige uitvoering van de verplichting die krachtens artikel 189 EEG-Verdrag rust op de lidstaten tot wie een richtlijn gericht is."*⁷⁰

⁶⁸ Bijvoorbeeld: Arrest van 15 maart 1990, Commissie/Nederland, zaak C-339/87, Jurispr. 1990, blz. 851, punt 28; arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083, punt 24.

⁶⁹ Arrest van 17 mei 2001, Commissie/Italië, zaak C-159/99, Jurispr. 2001, blz. 4007, punt 32.

⁷⁰ Arrest van 15 maart 1990, Commissie/Nederland, zaak C-339/87, Jurispr. 1990, blz. 851. Deze positie weerspiegelt de eerdere beslissing van het Hof in zijn arrest van 23 februari 1988, Commissie/Italië, zaak 429/85, Jurispr. 1988, blz. 843.

- 3.2.4 Afwijkingen moeten niet in gevaar worden gebracht door niet-naleving van de bepalingen waarvan ze afwijken. Er dient met name een juiste omzetting in nationale wetgeving te geschieden van de bepalingen en andere vereisten waarvan wordt afgeweken. Bovendien dienen, in overeenstemming met algemene wettelijke beginselen, de gronden die afwijkingen rechtvaardigen strikt te worden geïnterpreteerd teneinde te voorkomen dat de hoofdbepalingen van de richtlijn worden ondermijnd.
- 3.2.5 Het Hof bevestigde⁷¹ dat artikel 9 zodanig moet worden uitgelegd dat het de lidstaten alleen machtigt om af te wijken van het algemene jachtverbod op beschermde soorten zoals vastgelegd in de artikelen 5 en 7 van de richtlijn door maatregelen die voldoende gedetailleerd verwijzen naar de factoren genoemd in artikel 9, leden 1 en 2. Bij de uitoefening van hun bevoegdheid om afwijkingen toe te staan, dienen de autoriteiten van de lidstaten overeenkomstig artikel 9 van de richtlijn rekening te houden met diverse beoordelingselementen op het gebied van geografie, klimaat, milieu en biologie en inzonderheid met de situatie m.b.t. de voortplanting en de totale jaarlijkse natuurlijke sterfte van de soorten⁷². Een vergunning of ander instrument dat een afwijking inhoudt, moet daarom volledig en expliciet zijn in zijn verwijzing naar de voorwaarden waaraan een afwijking moet voldoen.
- 3.2.6 Een en ander stelt de Commissie, het Hof van Justitie⁷³ en vooral de autoriteiten van de lidstaten in staat toezicht uit te oefenen op de toegestane afwijkingen. Er wordt aan herinnerd dat overeenkomstig de artikelen 242 en 243 van het EG-Verdrag het Hof, indien het van oordeel is dat de omstandigheden zulks vereisen, de opschorting van de uitvoering van een omstreden maatregel kan gelasten en in zaken die bij het Hof aanhangig zijn gemaakt, de noodzakelijke voorlopige maatregelen kan gelasten. In een recente zaak⁷⁴ heeft het Hof Italië bevolen de uitvoering van gewestelijke wetgeving waarbij afwijkingen met betrekking tot de jacht werden toegestaan, te schorsen.
- 3.2.7 Wanneer afwijkingen worden toegekend, berust de bewijslast bij de nationale autoriteiten⁷⁵ en dienen deze hun besluiten op een duidelijke en afdoende wijze te motiveren. In dit verband stelt het Hof "*dat de nationale regeling die in deze materie van toepassing is, de criteria voor afwijking duidelijk en*

⁷¹ Arrest van 7 maart 1996, Associazione Italiana per il WWF en anderen tegen Regione Veneto, zaak C-118/94, Jurispr. 1996, blz. 1223, punt 21, en arrest van 16 oktober 2003, Ligue pour la protection des oiseaux en anderen tegen Premier ministre en Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, zaak C-182/02, punt 10.

⁷² Arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083, punt 25.

⁷³ In het geval van de vogelvangst met lijmstokken ('parany') in de regio Valencia (Spanje) verwijst het Hof bijvoorbeeld naar de preambule van het betwiste decreet waarbij de afwijking wordt toegestaan (arrest van 9 december 2004, Commissie/Spanje, zaak C-79/03, Jurispr. 2004, blz. 11619).

⁷⁴ Beschikking van 19 december 2006, Commissie/Italië, zaak C-503/06R, Jurispr. 2006, blz. 141.

⁷⁵ Zie bijvoorbeeld het geval van de voorjaarsjacht in Finland (arrest van 15 december 2005, Commissie/Finland, Jurispr. 2005, blz. 11033), waarbij de Finse regering haar beweringen niet met bewijzen heeft gestaafd (zie de punten 35, 39 en 41).

nauwkeurig moet formuleren en de met de toepassing ervan belaste autoriteiten dient te verplichten, er rekening mee te houden. Aangezien het hier gaat om een uitzonderingsregeling, die strikt moet worden uitgelegd en volgens welke voor elke afwijking de autoriteit die het besluit neemt moet bewijzen dat aan de gestelde voorwaarden is voldaan, moeten de lidstaten waarborgen dat elke ingreep die de beschermde soorten raakt slechts wordt toegestaan op basis van besluiten die steunen op een nauwkeurige en treffende motivering welke verwijst naar de in artikel 9, leden 1 en 2, van de richtlijn opgesomde redenen, voorwaarden en vereisten.”⁷⁶.

- 3.2.8 Bovendien heeft het Hof gezorgd voor een nuttige verduidelijking wat betreft de doeltreffendheid van de nationale controlemechanismen met betrekking tot de besluiten waarbij een afwijking wordt toegekend. In zaak C-60/05⁷⁷ heeft het Hof benadrukt dat *"het op dit gebied toepasselijke nationale procedurekader niet alleen [moet] waarborgen dat de rechtmatigheid van de besluiten waarbij afwijkingen van de beschermingsregeling van de richtlijn worden toegestaan, tijdig kan worden onderzocht, maar ook dat de voorwaarden die aan deze besluiten verbonden zijn, worden nageleefd"*. Uitgaande van de noodzaak om te garanderen dat de bevoegde nationale autoriteiten indien nodig tijdig en doeltreffend kunnen ingrijpen, stelde het Hof dat *"de vastgestelde administratieve procedures zo [dienen te] zijn geregeld dat zowel de besluiten van de bevoegde autoriteiten die afwijkingen toestaan als de wijze waarop deze besluiten worden toegepast, zijn onderworpen aan afdoend toezicht, dat tijdig wordt uitgeoefend"*.

3.3 Garanderen dat aan algemene voorwaarden voor afwijkingen wordt voldaan

- 3.3.1 Voordat een geldige afwijking kan worden gegeven op grond van artikel 9, moet de bevoegde nationale autoriteit bepaalde voorwaarden betreffende de eerdere rechtvaardiging van de afwijking en de daaropvolgende toepassing in overweging nemen en op de juiste wijze behandelen.
- 3.3.2 In zaak C-118/94, *Associazione Italiana per il World Wildlife Fund en anderen tegen Regione Veneto*, merkte het Hof op⁷⁸ dat het gebruik van artikel 9 onderworpen is aan drie voorwaarden: *" Tevens zij eraan herinnerd, dat het Hof met betrekking tot de in artikel 9 van de richtlijn neergelegde mogelijkheid om af te wijken van de restrictieve jachtregeling alsook van de overige beperkingen en verboden bedoeld in de artikelen 5, 6 en 8 van de richtlijn, heeft beklemtoond, dat daaraan drie voorwaarden zijn verbonden. In de eerste plaats moet de lidstaat de afwijking beperken tot gevallen waarin er geen andere bevredigende oplossing bestaat. In de tweede plaats moet de afwijking berusten op ten minste één van de in artikel 9, lid 1, sub a, b en c, limitatief opgesomde redenen. In de derde plaats moet de afwijking voldoen*

⁷⁶ Arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083, punt 34.

⁷⁷ Arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083, inzonderheid de punten 42-47.

⁷⁸ Zie punt 21 van het arrest.

aan de in artikel 9, lid 2, nauwkeurig omschreven vormvoorwaarden, die tot doel hebben de afwijkingen tot het strikt noodzakelijke te beperken en de controle ervan door de Commissie mogelijk te maken. Ofschoon dit artikel derhalve een ruime afwijking van de algemene beschermingsregeling toestaat, moet zij niettemin een concrete en gerichte toepassing vinden, teneinde tegemoet te komen aan nauwkeurige vereisten en specifieke situaties (arresten van 8 juli 1987, zaak 247/85, Commissie/België, Jurispr. 1987, blz. 3029, r.o. 7, en zaak 262/85, Commissie/Italië, Jurispr. 1987, blz. 3073, r.o. 7)."

- 3.3.3 Niet-naleving van één of meer van deze voorwaarden kan een afwijking ongeldig maken. Daarom is het noodzakelijk dat de autoriteiten in de lidstaten de toepasselijkheid van alledrie de voorwaarden zorgvuldig onderzoeken, ongeacht het aantal en de identiteit van de instanties die voor de toepassing van de bepaling op hun grondgebied bevoegd zijn⁷⁹. Zoals eerder werd opgemerkt in paragraaf 3.2.5, moet iedere afwijking ook expliciet naar deze voorwaarden verwijzen. In verband met de structuur van deze gids wordt in Sectie 3.4, 3.5 en 3.6 elk van de drie voorwaarden achtereenvolgens behandeld.

3.4 Eerste voorwaarde voor afwijkingen: aantonen dat er 'geen andere bevredigende oplossing' is

- 3.4.1 Zoals hierboven in paragraaf 3.3.2 is opgemerkt, zijn afwijkingen alleen mogelijk in gevallen waarin er geen andere bevredigende oplossing is. Dit is een overkoepelende voorwaarde waaraan alle afwijkingen moeten voldoen.

ALGEMENE OVERWEGINGEN

- 3.4.2 Een analyse van de vraag of er "geen andere bevredigende oplossing" is, kan worden beschouwd als driedelig: Wat is het probleem of de specifieke situatie⁸⁰ die moet worden behandeld? Bestaan er andere oplossingen? Zo ja, zullen deze het probleem of de specifieke situatie waarvoor de afwijking wordt gezocht oplossen? Alvorens antwoord te geven op het tweede en derde deel, dient duidelijk te zijn dat het probleem of de specifieke situatie kan worden gedekt door artikel 9, lid 1, onder a) tot en met c).
- 3.4.3 Deze benadering wordt geïllustreerd door zaak C-10/96, *VZW Koninklijk Belgisch verbond voor bescherming van de vogels en Société d'études ornithologiques AVES ASBL tegen Het Waalse Gewest*⁸¹ - de meest uitgebreide beslissing van het Hof van Justitie tot nog toe over "geen andere bevredigende oplossing". Hoewel deze zaak zeer specifieke omstandigheden betrof, is ze nuttig voor iedere algemene analyse van de manier waarop deze

⁷⁹ Zie met name het arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083, punt 41.

⁸⁰ De overwegingen van de richtlijn verbinden de mogelijkheid van afwijkingen met "bepaalde specifieke situaties".

⁸¹ Arrest van 12 december 1996, VZW Koninklijk Belgisch verbond voor bescherming van de vogels en Société d'études ornithologiques AVES ASBL tegen Het Waalse Gewest, zaak C-10/96, Jurispr. 1996, blz. 6775.

voorwaarde moet worden behandeld. Daarom is het de moeite waard er diepgaand naar te kijken.

- 3.4.4 De achtergrond was een beroep tot nietigverklaring in het Belgische Hof van twee besluiten van het Waalse Gewest, die, onder andere, onder bepaalde voorwaarden, de vangst van vogels van bepaalde door de richtlijn beschermde soorten toestaan. Het doel van de geplande afwijking was om vogelliefhebbers van wilde vogels te voorzien om zo succesrijkere kweek in gevangenschap mogelijk te maken. In haar betwisting van de geldigheid van de besluiten redeneerde *Ligue Royale* en AVES dat de vangst van wilde vogels in principe verboden werd door de richtlijn en dat afwijkingen van dat verbod, volgens artikel 9, alleen konden worden toegestaan als er geen andere bevredigende oplossing was, zoals opkweken in gevangenschap. Ze betoogden dat er uitgebreide en adequate mogelijkheden waren voor het kweken van de soorten waarvan het vangen door de betwiste beslissingen werd geoorloofd.
- 3.4.5 Twee argumenteringen werden door de Belgische autoriteiten aangevoerd ten aanzien van de reden waarom er geen bevredigend alternatief was voor het toestaan van de vangst van wilde vogels. De eerste had te maken met de moeilijkheden die zouden ontstaan door vogelliefhebbers onmiddellijk te verplichten om de wijzigingen aan te brengen die noodzakelijk waren om meer geslaagde kweek te garanderen met alleen vogels die in gevangenschap waren gekweekt. De tweede betrof het risico voor geslaagde kweek in gevangenschap door een gebrek aan genetische diversiteit in kweekvoorraden in gevangenschap. Deze twee beweegredenen worden weerspiegeld in de vragen die door de Belgische Raad van State naar het Hof van Justitie worden verwezen voor interpretatie⁸².
- 3.4.6 In essentie verwierp het Hof de eerste argumentering, maar wel, zij het met enkele kwalificaties, accepteerde het de mogelijkheid van afwijkingen om nadelen van inteelt aan te pakken⁸³.

⁸²

De aan het Hof voorgelegde vragen zijn:

"1) Staan de artikelen 5, 9 en 18 van Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, een lidstaat toe degressief en gedurende een bepaalde periode rekening te houden met het feit dat het verbod op het vangen van vogels voor ontspanningsdoeleinden tal van liefhebbers ertoe zou verplichten hun installaties te wijzigen en bepaalde gewoonten op te geven, wanneer die lidstaat erkent, dat het kweken mogelijk, doch om die reden nog niet op grote schaal haalbaar is?

2) Staan de artikelen 5, 9 en 18 van Richtlijn 74/409/EEG een lidstaat toe - en zo ja, in welke mate -, de vangst van op het Europese grondgebied natuurlijk in het wild levende vogels toe te staan ter voorkoming, bij het kweken van vogels voor ontspanningsdoeleinden, van de nadelen van inteelt die door teveel endogene kruisingen ontstaan?"

⁸³

Het Hof antwoordde als volgt op de gestelde vragen:

"1) *Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, inzonderheid artikel 9, lid 1, sub c, ervan, moet aldus worden uitgelegd, dat een lidstaat geen degressieve en in de tijd beperkte machtiging kan geven voor het vangen van vogels van bepaalde beschermde soorten teneinde de liefhebbers in staat te stellen hun volièeres te bevoorraden, terwijl de kweek en voorplanting in gevangenschap van vogels van deze soorten mogelijk zijn, maar nog niet op grote schaal, omdat veel liefhebbers hun installaties en gewoonten zouden moeten wijzigen*

2) De nationale autoriteiten zijn krachtens Richtlijn 79/409, inzonderheid artikel 9, lid 1, sub c, ervan, bevoegd de vangst van vogels van beschermde

- 3.4.7 In zijn analyse van de kwestie van andere oplossingen merkte het Hof op dat de acties die op grond van de afwijking moesten worden toegestaan, (in dit geval de vangst van wilde vogels voor ontspanningsdoeleinden) een voorbeeld waren van "verstandig gebruik" en aldus binnen de limitatieve redenen vielen die de tweede voorwaarde vormen waarnaar wordt verwezen in zaak C-118/94, (zie paragraaf 3.3.2 hierboven), d.w.z. een afwijking moet berusten op ten minste één van de in artikel 9, lid 1, onder a) tot en met c), limitatief opgesomde redenen⁸⁴. Dit onderstreept de onderlinge relatie tussen de kwestie van andere bevredigende oplossingen en de redenen voor de afwijking. Praktisch gezien heeft het weinig zin de kwestie van andere oplossingen te onderzoeken als de door de afwijking betroffen acties niet vallen binnen het toepassingsgebied van artikel 9, lid 1, onder a), b) en c).
- 3.4.8 Het Hof merkte op dat er, in de specifieke omstandigheden van de zaak, een andere oplossing bestond voor het vangen van wilde vogels volgens de afwijking, namelijk kweek waarbij uitsluitend gebruik wordt gemaakt van vogels in gevangenschap.
- 3.4.9 Vervolgens onderzocht het Hof of deze andere oplossing als bevredigend kon worden beschouwd, waarbij het opmerkte:
- "20 In die omstandigheden zouden de kweek en voortplanting in gevangenschap enkel dan niet als een "andere bevredigende oplossing" kunnen worden aangemerkt, wanneer vaststaat dat zij niet kunnen slagen zonder vangsten uit de natuur.*
- 21 Bijgevolg kan de omstandigheid, dat de kweek en voortplanting in gevangenschap van vogels van de betrokken soorten op grote schaal nog niet haalbaar zijn wegens de installaties en ingewortelde gewoonten van de liefhebbers - die overigens zijn begunstigd door een interne regeling die afwijkt van het algemene stelsel van de richtlijn -, an sich het bevredigend karakter van de oplossing die het alternatief is voor vangsten uit de natuur, niet in het geding brengen."*

soorten toe te staan ter voorkoming, bij het kweken van vogels voor ontspanningsdoeleinden, van de nadelen van inteelt die door te veel endogene kruisingen ontstaan, op voorwaarde dat er geen andere bevredigende oplossing is, met dien verstande, dat het aantal exemplaren dat mag worden gevangen, moet worden vastgesteld op een aantal dat objectief nodig blijkt te zijn om deze nadelen te verhelpen, waarbij in ieder geval het in deze bepaling bedoelde maximum van "kleine hoeveelheden" in acht moet worden genomen."

⁸⁴ De redenering van het Hof luidde onder meer als volgt: "15 Om te beginnen zij eraan herinnerd, dat het Hof in zijn arrest van 8 juli 1987 (zaak 262/85, Commissie/Italië, Jurispr. 1987, blz. 3073, r.o. 38) heeft vastgesteld, dat wanneer wilde vogels worden gevangen en verkocht voor gebruik als levende lokvogels of aan liefhebbers op traditionele kermissen en markten, er sprake kan zijn van verstandig gebruik, zoals toegestaan door artikel 9, lid 1, sub c, van de richtlijn.

16 Bijgevolg kan niet worden uitgesloten, dat de vangst van vogels van bepaalde beschermde soorten voor ontspanningsdoeleinden, zoals de vangst die bedoeld is om de liefhebbers in staat te stellen hun volières te bevoorraden, ook een verstandig gebruik in de zin van artikel 9, lid 1, sub c, kan vormen."

- 3.4.10 Uit deze passage evenals uit opmerkingen van de advocaat-generaal blijkt duidelijk dat, wanneer er een andere oplossing bestaat, alle argumenten dat ze niet "bevredigend" is sterk en robuust zullen moeten zijn. Zoals de advocaat-generaal opmerkt: *"Het essentiële kenmerk dat de onderdelen a, b en c, van artikel 9, lid 1, verbindt, bestaat erin, dat een in de richtlijn in het belang van de vogelbescherming neergelegd verbod in voorkomend geval voor andere eisen moet wijken; een afwijking krachtens deze bepaling kan daarom slechts een laatste toevlucht zijn. In deze context dient de term "bevredigend" aldus te worden uitgelegd, dat hij doelt op een aan het bijzondere probleem van de nationale autoriteiten gegeven oplossing, die tegelijkertijd de in de richtlijn neergelegde verbodsbepalingen zoveel mogelijk in acht neemt; een afwijking kan enkel worden toegestaan wanneer er geen andere oplossing bestaat die deze verbodsbepalingen respecteert."*
- 3.4.11 Daarom is het duidelijk dat een andere oplossing niet onbevredigend kan worden gevonden om de enkele reden dat ze zou dwingen tot een verandering in het gedrag van degenen die van de afwijking genieten. De advocaat-generaal merkt op: *"Het is eigen aan de milieubescherming, dat bepaalde categorieën personen in voorkomend geval in het algemeen belang hun gedrag moeten wijzigen; de uit de richtlijn voortvloeiende afschaffing van de "tenderie" of "het vangen van vogels voor recreatieve doeleinden", welke activiteit België zo krachtig verdedigde bij de ratificatie van het Verdrag van Bern, is daarvan een voorbeeld. Dat dergelijke activiteiten "ancestraal" zijn of deel uitmaken van een "cultuurhistorische traditie", volstaat niet om een afwijking van de richtlijn te rechtvaardigen."*
- 3.4.12 Anderzijds demonstreert het omzichtig⁸⁵ toestaan door het Hof van de mogelijkheid van een afwijking op basis van het risico van inteelt dat, onder bepaalde omstandigheden, aan de voorwaarde van geen ander bevredigend alternatief kan worden voldaan. De advocaat-generaal merkt op⁸⁶: *"Het staat uiteraard aan de nationale rechter, te bepalen of er in een gegeven feitelijke situatie een bevredigende andere oplossing bestaat. Een dergelijke vaststelling dient mijns inziens te worden gebaseerd op objectief verifieerbare factoren, zoals de door de Commissie gesuggereerde wetenschappelijke en technische overwegingen."* Tegen deze achtergrond lijkt het redelijk als algemene bewering te stellen dat iedere vaststelling dat een andere oplossing onbevredigend is, dient te zijn gebaseerd op objectief verifieerbare factoren, en dat nauwkeurig aandacht moet worden besteed aan de wetenschappelijke en technische evaluatie hiervan. In zaak C-79/03⁸⁷ heeft het Hof de aandacht toegespitst op deze factoren bij de beantwoording van de vraag of de toegestane afwijkingen voor vogeljacht met lijfstokken in de Spaanse regio

⁸⁵ De omzichtigheid van het Hof blijkt duidelijk uit de volgende passage: *"25 Vervolgens zij eraan herinnerd dat, zoals reeds in rechtsoverweging 17 van dit arrest is opgemerkt, een afwijking van artikel 5, sub a, van de richtlijn enkel kan worden toegestaan, indien er geen andere bevredigende oplossing bestaat. Deze voorwaarde is met name niet vervuld, wanneer het mogelijk zou zijn de nadelen van inteelt te ondervangen door samenwerking en door uitwisseling van vogels tussen kwekers."*

⁸⁶ Advies van Mr Advocaat-Generaal Fennelly gegeven op 7 november 1996, VZW Koninklijk Belgisch verbond voor bescherming van de vogels en Société d'études ornithologiques AVES ASBL tegen Het Waalse Gewest, zaak C-10/96, punt 39.

⁸⁷ Arrest van 9 december 2004, Commissie/Spanje, zaak C-79/03, Jurispr. 2004, blz. 11619.

Valencia verenigbaar zijn met de Vogelrichtlijn. Klaarblijkelijk zijn argumenten gebaseerd op "*diepgewortelde tradities*" inzake jachtpraktijken ontoereikend om de noodzaak van een afwijking te rechtvaardigen⁸⁸. In zijn arrest van 16 oktober 2003, hanteerde het Hof bovendien een strenge opstelling met betrekking tot de "noodzaak" en het "doel" van een afwijking⁸⁹. Een laatste punt verdient te worden opgemerkt in de beslissing in zaak C-10/96⁹⁰ - de noodzaak om een afwijking te beperken in de mate die nodig is om het probleem in kwestie op te lossen. Aldus, hoewel er misschien geen andere bevredigende oplossing is voor het risico van inteelt dan vangst van een aanvullende voorraad wilde vogels, moet het aantal vogels in kwestie worden "*vastgesteld op een aantal dat objectief nodig blijkt te zijn om deze nadelen te verhelpen*". Deze beperking is verschillend van de beperking van "kleine hoeveelheden" in artikel 9, lid 1, onder c), hoewel de beperking voor kleine hoeveelheden moet worden gezien als een algemene "bovengrens".

"GEEN ANDERE BEVREDIGENDE OPLOSSING" MET BETREKKING TOT DE JACHT

3.4.13 Een fundamentele vraag die rijst is of, als een juridische en feitelijke kwestie, ooit aan deze voorwaarde kan worden voldaan met betrekking tot de jacht, in het bijzonder voorgestelde verlengingen van jachtseizoenen. In geval van recreatieve jacht is deze vraag onlosmakelijk verbonden met de vraag of dergelijke jacht kan worden beschouwd als "verstandig gebruik" in de zin van artikel 9, lid 1, onder c). Het Hof van Justitie heeft voor verduidelijking gezorgd in zijn arrest in zaak C-182/02, *Ligue pour la protection des oiseaux and others*⁹¹, die voortkwam uit een verzoek om een prejudiciële beslissing van de Franse *Conseil d'État*. Nadat het Hof had bevestigd dat recreatieve jacht een "verstandig gebruik" kan vormen (zie sectie 3.5 hierna), verklaarde het Hof dat een afwijking op grond van artikel 9, lid 1, onder c), alleen kon worden toegestaan wanneer er geen andere bevredigende oplossing is.

3.4.14 Het Hof gaf geen uitgebreide beschrijving van de omstandigheden waaronder recreatieve jacht zou voldoen aan de voorwaarde van "geen andere bevredigende oplossing". In rechtsoverweging 16 van zijn vonnis verschaft het Hof echter belangrijke opheldering, als het opmerkt dat deze voorwaarde

"kan niet worden geacht te zijn vervuld wanneer de afwijkende jachtperiode zonder noodzaak samenvalt met de perioden waarin de richtlijn een bijzondere bescherming tot stand beoogt te brengen (zie in die zin arrest Commissie/Italië, reeds aangehaald, punt 39). Een dergelijke noodzaak

⁸⁸ Arrest van 9 december 2004, Commissie/Spanje, zaak C-79/03, Jurispr. 2004, blz. 11619, punt 27.

⁸⁹ Arrest van 16 oktober 2003, Ligue pour la protection des oiseaux e.a. tegen Premier ministre en Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, zaak C-182/02, punt 16. Het Hof heeft deze zienswijze bekrachtigd in de volgende arresten: arrest van 9 juni 2005, Commissie/Spanje, zaak C-135/04, Jurispr. 2005, blz. 5261, punt 19, en arrest van 15 december 2005, Commissie/Finland, zaak C-344/03, Jurispr. 2005, blz. 11033, punt 33.

⁹⁰ Arrest van 12 December 1996, VZW Koninklijk Belgisch verbond voor bescherming van de vogels en Société d'études ornithologiques AVES ASBL tegen Het Waalse Gewest, zaak C-10/96, Jurispr. 1996, blz. 6775.

⁹¹ Arrest van 16 oktober 2003, Ligue pour la protection des oiseaux e.a. tegen Premier ministre en Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, zaak C-182/02.

ontbreekt met name wanneer de maatregel die de afwijkende jachtperiode toestaat, enkel tot doel heeft de periode te verlengen waarin bepaalde vogelsoorten mogen worden bejaagd in gebieden waarin deze soorten reeds voorkwamen in de overeenkomstig artikel 7 van de richtlijn vastgestelde jachtperioden.”

- 3.4.15 De verwijzing naar “noodzaak” en “doel” van een afwijking onderstreept, evenals het arrest in zaak C-10/96⁹², het belang om aan te tonen dat er dwingende redenen zijn om een afwijking te rechtvaardigen. Deze benadering is bevestigd in de arresten van het Hof met betrekking tot de jacht op houtduiven in de Spaanse provincie Guipúzco⁹³ en de voorjaarsjacht in Finland⁹⁴.
- 3.4.16 Verder sluit de tweede geciteerde volzin expliciet de mogelijkheid uit van een afwijking wanneer het doel enkel en alleen is om een jachtseizoen te verlengen voor wilde vogels waarop kan worden gejaagd gedurende een normaal open seizoen. Het Hof heeft zich bereid verklaard een “gelegenheids”-controle (*contrôle d’opportunité*)⁹⁵ uit te voeren voor het toestaan van afwijkingen.
- 3.4.17 In zaak C-344/03 heeft het Hof voorts bepaald dat "ter vervanging" toegestane voorjaars- of najaarsjacht op andere in hetzelfde gebied aanwezige soorten niet als een andere bevredigende oplossing in de zin van artikel 9, lid 1, onder c), van de richtlijn kan worden gezien. Volgens het Hof zou *"een dergelijke oplossing[...] deze bepaling op zijn minst ten dele van haar inhoud beroven, omdat daardoor in bepaalde gebieden de jacht op bepaalde vogelsoorten zou kunnen worden verboden, ook al zou de jacht op kleine hoeveelheden de handhaving van de populatie op een bevredigend niveau niet in gevaar brengen en bijgevolg beantwoorden aan een verstandig gebruik van deze soorten (zie in die zin arrest Ligue pour la protection des oiseaux e.a., reeds aangehaald, punt 17). Bovendien zou deze oplossing, tenzij alle vogelsoorten voor de jacht gelijkwaardig werden geacht, hoe dan ook een bron van rechtsonzekerheid vormen, omdat niet uit de toepasselijke wetgeving blijkt op welke grondslag de jacht op een bepaalde soort als vervangbaar door de jacht op een andere soort kan worden beschouwd."*⁹⁶.

⁹² Arrest van 12 december 1996, VZW Koninklijk Belgisch verbond voor bescherming van de vogels en Société d'études ornithologiques AVES ASBL tegen Het Waalse Gewest, zaak C-10/96, Jurispr. 1996, blz. 6775.

⁹³ Arrest van 9 juni 2005, Commissie/Spanje, zaak C-135/04, Jurispr. 2005, blz. 5261, punt 19.

⁹⁴ Arrest van 15 december 2005, Commissie/Finland, zaak C-344/03, Jurispr. 2005, blz. 11033, punt 33.

⁹⁵ Een onderzoek van de vraag of, in specifieke omstandigheden, een afwijking gerechtvaardigd is.

⁹⁶ Arrest van 15 december 2005, Commissie/Finland, zaak C-344/03, Jurispr. 2005, blz. 11033, punt 44.

MOGELIJKE OBJECTIEF VERIFIEERBARE FACTOREN EN WETENSCHAPPELIJKE EN TECHNISCHE OVERWEGINGEN

3.4.18 In het licht van de beslissing van het Hof in zaak C-182/02⁹⁷, dient te worden onderzocht of er sprake is van noodzaak – of, om uitdrukkingen te gebruiken die te vinden zijn in het advies van de advocaat-generaal in zaak C-10/96, objectief verifieerbare factoren en wetenschappelijke en technische overwegingen⁹⁸ die jachtafwijkingen kunnen rechtvaardigen om reden dat er geen andere bevredigende oplossing is voor een specifieke situatie.

• Jagen met een niet-recreatieve rechtvaardiging

3.4.19 Het wordt algemeen aanvaard dat sommige bejaagbare vogelsoorten buiten het krachtens artikel 7 toegestane jachtseizoen de belangen in gevaar kunnen brengen die worden genoemd in artikel 9, lid 1, onder a). Eveneens wordt algemeen aanvaard dat er, om deze belangen veilig te stellen, soms geen andere bevredigende oplossing bestaat dan het verdelgen van vogels. In dit verband lijkt het redelijk dat het gebruik van de jacht een wettig middel is om de in artikel 9, lid 1, onder a), vermelde belangen veilig te stellen. In dit voorbeeld dient de jacht natuurlijk een niet-recreatief doel (d.w.z. voorkómen van schade).

3.4.20 De soorten waarvoor artikel 9, lid 1, onder a), wordt ingeroepen worden soms aangeduid als ‘schadelijke soorten’. De rechtvaardigingen voor hun regulering omvatten ‘ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij en wateren’ evenals ‘ter bescherming van flora en fauna’. Speciaal de eerste rechtvaardiging houdt verband met een breed spectrum van soorten, inclusief leden van de *Corvidae*, *Columbidae*, *Sturnidae*, *Laridae* and *Anseridae*⁹⁹. Verschillende van de betreffende soorten zijn wijdverspreid en betrekkelijk veelvuldig en worden geacht een gunstige staat van instandhouding te hebben (zie Figuur 5 voor overweging).

• Jagen voor ontspanningsdoeleinden

3.4.21 Wat betreft de jacht als ontspanning lijkt het redelijk te overwegen dat, in termen van objectief verifieerbare factoren en wetenschappelijke en technische overwegingen, de bevindingen van de Overlappingsanalyse (zie Hoofdstuk 2) relevant zijn.

3.4.22 Op grond van de Overlappingsanalyse is al opgemerkt dat de jacht in sommige lidstaten in aanzienlijke mate wordt toegestaan tijdens periodes die op grond van artikel 7, lid 4, worden uitgesloten, en dat er dus stappen moeten worden

⁹⁷ Arest van 16 oktober 2003, Ligue pour la protection des oiseaux e.a. tegen Premier ministre en Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, zaak C-182/02.

⁹⁸ Advies van Mr advocaat-generaal Fennelly gegeven op 7 november 1996, VZW Koninklijk Belgisch verbond voor bescherming van de vogels en Société d'études ornithologiques AVES ASBL tegen Het Waalse Gewest, zaak C-10/96, punt 39.

⁹⁹ Deze categorie is ook van toepassing op niet in bijlage II genoemde soorten, zoals de Aalscholver *Phalacrocorax carbo*.

genomen om de jachtseizoenen op één lijn te brengen met de vereisten van de richtlijn.

- 3.4.23 De eerste en belangrijkste reactie moet natuurlijk zijn om naleving van artikel 7, lid 4, te verzekeren. Dit spoort met de tweede volzin van rechtsoverweging 16 van het arrest in zaak C-182/02¹⁰⁰.
- 3.4.24 De vraag die zich daarna voordoet, is of er factoren zijn die afweging verdienen van de ruimte voor afwijkingen met betrekking tot de overlappingsen. Het lijkt erop alsof er in sommige gevallen een correlatie is tussen de overlappingsen en een aantal biologische en beschermingsfactoren en er kunnen argumenten zijn om te betogen dat deze verdienen te worden bekeken als mogelijke objectief verifieerbare factoren. Hoewel deze factoren per afzonderlijke soort moeten worden onderzocht, komen er enkele brede categorieën van overlappingsen tevoorschijn, die overwogen moeten worden. Voor individuele soorten of populaties kan een aantal verschillende categorieën tegelijkertijd van toepassing zijn.
- 3.4.25 Het moet worden benadrukt dat het bij het overwegen van deze factoren in de zin van afwijkingsmogelijkheden van artikel 9, lid 1, altijd nodig zal zijn een diepgaand onderzoek uit te voeren van de populaties van de soort en speciaal te letten op de omstandigheden. Voorts moet nogmaals worden benadrukt dat afwijkingen bedoeld zijn voor uitzonderlijke situaties, en dat men de genoemde factoren niet moet opvatten als een rechtvaardiging van een algemene, systematische verlenging van jachtperiodes voor algemeen gemak. Alvorens afwijkingen worden toegestaan, dient een beoordeling van ieder afzonderlijk geval plaats te vinden op basis van duidelijk wetenschappelijk bewijs. Deze benadering strookt met de relevante jurisprudentie van het Hof¹⁰¹.

Om te helpen bij het nadenken over deze zaak wordt hieronder een aantal mogelijke situaties geschetst. Het moet worden benadrukt dat de presentatie van deze situaties niet impliceert dat de Commissie aanvaardt dat ze gronden voor afwijking vormen.

- *Soorten waarvoor de jacht onpraktisch of ongepast kan zijn gedurende aanzienlijke delen van de normale periode*

¹⁰⁰ Arrest van 16 oktober 2003, Ligue pour la protection des oiseaux e.a. tegen Premier ministre en Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, zaak C-182/02. Om te beoordelen of Frankrijk de afwijking had beperkt tot gevallen waarin er geen andere bevredigende oplossing was, onderzocht het Hof of het noodzakelijk was dat de afwijkende jachtperiode zonder noodzaak samenvalt met de perioden waarin de Vogelrichtlijn een bijzondere bescherming tot stand beoogt te brengen. Volgens het Hof “ontbreekt een dergelijke noodzaak met name wanneer de maatregel die de afwijkende jachtperiode toestaat, enkel tot doel heeft de periode te verlengen waarin bepaalde vogelsoorten mogen worden bejaagd in gebieden waarin deze soorten reeds voorkwamen in de overeenkomstig artikel 7 van de richtlijn vastgestelde jachtperiodes.”

¹⁰¹ ie met name de volgende arresten: arrest van 7 maart 1996, Associazione Italiana per il WWF en anderen tegen Regione Veneto, zaak C-118/94, Jurispr. 1996, blz. 1223, punt 21; arrest van 16 oktober 2003, Ligue pour la protection des oiseaux e.a. tegen Premier ministre en Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, zaak C-182/02, punten 13-19.

3.4.26 Voor sommige soorten die in koude klimaten leven, kan het bijvoorbeeld niet praktisch of gepast zijn om de jacht toe te staan tijdens koude periodes van langdurige fysiologische stress. Een voorbeeld vormen soorten van de Ruigpoothoenderfamilie *Tetraonidae* in bergachtige milieus. Vanuit het gezichtspunt van instandhouding kan het minder schadelijk zijn voor deze soorten om een beperkte jacht toe te staan gedurende gesloten periodes dan tijdens het normale jachtseizoen¹⁰². Iedere overweging van deze zaak dient echter volledig rekening te houden met de behoeften van soorten om tijdens de korte zomer een geslaagde voortplanting, rui en voorbereiding op de winter te garanderen, en moet gebaseerd zijn op duidelijk, wetenschappelijk bewijs. Daarbij maakt het arrest in zaak C-182/02 duidelijk dat een afwijking enkel en alleen om het jachtseizoen te verlengen onwettig zou zijn.

- *Soorten die mogelijk niet beschikbaar zijn in delen van het verspreidingsgebied tijdens het grootste deel van de normale jachtperiode*

3.4.27 De afwezigheid van soorten in bijzondere regio's tijdens normale jachtperiodes als gevolg van trekpatronen kan ook een factor voor overweging zijn. In zijn arrest in zaak C-182/02¹⁰³ heeft het Hof de mogelijkheid van jachtafwijkingen buiten normale periodes, bepaald in overeenstemming met artikel 7, niet uitgesloten. Dergelijke jacht zou toelaatbaar zijn in "grondgebieden" die tijdens de normale jachtperiode niet door vogels worden gebruikt.

3.4.28 Het aanwijzen van grondgebieden waarop zulke afwijkingen kunnen worden toegepast, dient te geschieden op een schaal die samenhangt met de beweging en verspreiding van de betreffende soorten. Tevens zouden de gelegenheden om op een specifieke soort te jagen binnen een gegeven regio moeten worden meegewogen. Het toestaan van afwijkingen op basis van de afwezigheid van de soort in 'plaatselijke' grondgebieden binnen een regio waar zulke soorten aanwezig zijn tijdens de normale jachtperiode zou niet gepast zijn. Dit standpunt is door het Hof ook bevestigd in zaak C-135/04 betreffende de jacht op houtduiven in de Spaanse provincie Guipúzcoa¹⁰⁴.

3.4.29 Iedere dergelijke afwijking zou per afzonderlijk geval moeten worden beoordeeld. Voor sommige trekvogelsoorten die de winter niet doorbrengen in een lidstaat kunnen er constant goede gelegenheden zijn voor een jachtseizoen in zulke grondgebieden, terwijl de soort aan het trekken is na de broedperiode. Dit is een belangrijke factor in iedere overweging om jachtseizoenen buiten normale geoorloofde periodes toe te staan.

3.4.30 In zaak C-344/03 heeft het Hof uitspraak gedaan over de kwestie van de toelaatbaarheid van jacht op vogels tijdens de voorjaartrek en over de daarbij

¹⁰² In sommige lidstaten bestaat een wettelijke opschorting van de jacht tijdens langdurige periodes van koud weer.

¹⁰³ Arrest van 16 oktober 2003, Ligue pour la protection des oiseaux en anderen tegen Premier ministre en Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, zaak C-182/02, punt 16.

¹⁰⁴ Arrest van 9 juni 2005, Commissie/Spanje, zaak C-135/04, Jurispr. 2005, blz. 5261, punten 20-22.

toepasselijke voorwaarden¹⁰⁵. De zaak betreft de volgende soorten: Eidereend (*Somateria mollissima*), Brilduiker (*Bucephala clangula*), Middelste zaagbek (*Mergus serrator*), Grote zaagbek (*Mergus merganser*), Grote zee-eend (*Melanitta fusca*) en Kuifeend (*Aythya fuligula*). Het Hof heeft de situatie voor iedere soort afzonderlijk beoordeeld teneinde te verifiëren of de afwijking uitsluitend ten doel had de duur van het jachtseizoen voor deze soorten uit te breiden in grondgebieden waar zij ook worden aangetroffen gedurende de overeenkomstig artikel 7 van de richtlijn vastgestelde jachtseizoenen. Op basis van de beschikbare wetenschappelijke gegevens heeft het Hof geoordeeld dat de soorten in kwestie ook in de herfst konden worden bejaagd, en besloten dat de toegestane afwijking niet in overeenstemming was met de voorwaarde dat er geen andere bevredigende oplossing bestond.

- *Soorten met langere (voorjaarsrek- en) broedperiodes*

3.4.31 Deze categorie betreft een relatief klein aantal soorten met langere broedperiodes waarbij enkele legsels worden geproduceerd. Dit kan ook worden gecombineerd met een periode van een voorjaarsrek, hoewel de duur van de broedperiode de belangrijkste factor is. Voorbeelden zijn o.a. *Anas platyrhynchos*, *Aythya fuligula*, *Columba palumbus*, *Streptopelia decaocto*. Deze categorie is met name van toepassing op de twee laatstgenoemde soorten. Ondanks het feit dat de Houtduif *Columba palumbus* en de Turkse tortel *Streptopelia decaocto* broedseizoenen hebben die 6-8 maanden beslaan, bestrijkt het toppunt van de broedactiviteit twee maanden¹⁰⁶. Enkele van deze soorten zijn zeer talrijk en hebben een gunstige staat van instandhouding (zie Figuur 5 voor beoordelings-elementen).

3.4.32 Voor de meerderheid van deze soorten zijn de zeer late legsels tweede of zelfs derde legsels, of zelfs vervangingslegsels. Doorgaans is de levensvatbaarheid van laat geboren kuikens waarschijnlijk erg laag vanwege klimatologische omstandigheden in de herfst en gebrek aan tijd om zich behoorlijk te ontwikkelen en genoeg voedsel op te slaan voor de winter. In zulke omstandigheden vormen ze misschien een lage bijdrage aan de globale aanvulling van de populatie. Het leggen van late eieren kan echter ook gekoppeld zijn aan de beschikbaarheid van een ruim voedselaanbod op dat tijdstip en daarom een significante bijdrage aan de populatie vormen. Zo is het broedsucces van Turkse tortels in oostelijk Duitsland bijvoorbeeld over het gehele seizoen toegenomen van 32% in maart tot 70% in augustus-oktober.

¹⁰⁵ Arrest van 15 december 2005, Commissie/Finland, zaak C-344/03, Jurispr. 2005, blz. 11033, punten 29-46.

¹⁰⁶ Volgens een studie van R.K. Murton (Bird Study, 5, 157-183, 1958) lag de piek in het broedseizoen van eind juli tot het einde van september. Een Nederlands onderzoek gaf een piek te zien van nesten met eieren op de overgang van augustus naar september (Bijlsma 1980). Birds of the Western Palearctic (1985, 325): “Aanzienlijke variatie zelfs binnen landen, waarbij stadsvogels in Groot-Brittannië significant vroeger nestelen (vanaf de tweede helft van februari) dan op het platteland (beginnend vanaf de tweede helft van maart tot de tweede helft van april); toplegperiode voor stadsvogels tweede helft april en eerste helft mei, en voor platteland eerste helft juli tot eerste helft september; verschillen gedictieerd door voedselbeschikbaarheid (Murton 1958, Cramp, S 1972, Ibis 114, 163-171).” Voor de Turkse tortel meldt BWP (1985, 350) alleen “Langdurig in hele verspreidingsgebied.”

Daarom lijkt het noodzakelijk de betekenis te bepalen van vroeg en laat broeden voor het totale succes van de populatie.

3.4.33 Sommige langdurige broedperiodes kunnen ook gekoppeld zijn aan menselijke invloeden (bijv. beschikbaarheid van granen als laat voedsel voor *Columba palumbus* in het UK en Nederland¹⁰⁷). Het langdurige broedseizoen van de Wilde eend, *Anas platyrhynchos*, in sommige gebieden kan te maken hebben met de aanwezigheid van tamme variëteiten geselecteerd voor lange broedseizoenen¹⁰⁸. Dit illustreert het feit dat van mensen afkomstige, kunstmatige factoren bovenop het biologische patroon kunnen komen te staan en dit patroon vertekenen door verlenging van broedperiodes.

3.4.34 De situatie voor *Anas platyrhynchos*¹⁰⁹ en *Columba palumbus*, die in veel lidstaten de meest problematische soorten zijn, wordt aangegeven in Figuur 6 en 7. Dit toont aan dat beperking van het jachtseizoen tot normale periodes op grond van artikel 7, lid 4, ertoe zou leiden dat de jacht gedurende 25 van de 35 decades (d.w.z. periodes van tien dagen) in de jaarcyclus van deze soorten zou zijn uitgesloten. De biologische factoren leiden tot een jachtseizoen dat 5 decades korter is dan voor vele andere prooisorten. Er lijken geen beschermingsbehoeften te zijn die een dergelijke inperking vereisen, gegeven hun enorme aantallen en staat van instandhouding. Deze soorten zijn belangrijke prooisorten in vele delen van de EU en van centraal belang voor de gehele recreatieve jachtactiviteit daar. Daarbij kan de aanwezigheid van tamme variëteiten van de Wilde eend *Anas platyrhynchos* in verschillende delen van zijn winterverspreidingsgebied bijdragen aan dit andere gedrag wat betreft zowel de periode van de voorjaarstrek als de broedperiode, hoewel deze factor verder wetenschappelijk onderzoek verdient. Daarom wordt voorgesteld om, waar deze zeer kunstmatige situatie bestaat, deze gedeeltelijk onder te brengen binnen het kader van artikel 7 van de richtlijn (zie sectie 2.7.11-2.7.12).

- *Soorten met broedperiode met langdurige ouderlijke zorg*

3.4.35 Voor enkele groepen vogels (bijv. *Tetraonidae*, *Phasianidae*, *Laridae*, *Anseridae*) kan de afhankelijkheidsperiode van de jongen vanaf het uitkomen tot ze volledig vliegvlug zijn zeer langdurig zijn. In feite kan voor jongen van de *Anseridae* de periode van ouderlijke zorg voor nakomelingen zelfs voortduren tot de voorjaarstrek (voor deze soorten wordt het veren krijgen van de jongen beschouwd als het einde van de afhankelijkheid in de zin van artikel 7, lid 4). Voor de *Tetraonidae* is een uiterste voorzorgsbenadering gebruikt in het bepalen van de periode van afhankelijkheid van de jonge vogels, die 6-9 decades na het uitkomen kan duren. Wanneer dit fenomeen van een langdurige periode van afhankelijkheid wordt gecombineerd met late (vervangings-) legfels, kan dit voor enkele soorten leiden tot verlenging van de broedperiode tot het eind van september. Vanwege deze late datum is de

¹⁰⁷ Murton (1958), Bijlsma (1980).

¹⁰⁸ Cramp, S. and Simmons K.E.L, Birds of the Western Palearctic 1977, blz. 516.

¹⁰⁹ Het langere broedseizoen van de wilde eend in sommige gebieden kan te maken hebben met de aanwezigheid van tamme variëteiten geselecteerd voor lange broedseizoenen (Cramp, S and Simmons K.E.L. 1977. Birds of the Western Palearctic blz. 516. Oxford University Press).

levensvatbaarheid van kuikens geboren uit deze late legsels van *Tetraonidae* onzeker, hetgeen te wijten is aan meteorologische omstandigheden in de bergen in de herfst.

3.4.36 Bij de overweging of er objectief verifieerbare factoren bestaan kan het ook passend zijn als de wetenschappelijke en technische overwegingen enigszins rekening houden met de gunstige gevolgen voor de instandhouding van vogelsoorten die kunnen voortkomen uit wildbeheer gekoppeld aan een overwogen uitoefening van de afwijking. Jagers kunnen bijvoorbeeld vrijwillig voor wildhabitats zorgen, nestkasten kunnen in grote hoeveelheden worden aangeboden, en er kan op geschikte momenten aanvullend voedsel worden aangeboden. Beheer van heidegebieden in het hoogland en wettige regulering van predatoren als gevolg van wildbeheer komt niet alleen het Moerasneeuwhoen *Lagopus lagopus* ten goede, maar heeft ook bredere milieuvoordelen¹¹⁰.

3.5 Tweede voorwaarde voor afwijkingen: aantonen van één van de redenen toegestaan krachtens artikel 9, lid 1, onder a), b) en c)

3.5.1 Zoals is opgemerkt in paragraaf 3.3.2, moet een afwijking gebaseerd zijn op minstens één van de limitatief opgesomde redenen in artikel 9, lid 1, onder a), b) en c).

AFWIJINGEN VOLGENS ARTIKEL 9, LID 1, ONDER A)

3.5.2 Artikel 9, lid 1, onder a), van de richtlijn noemt een aantal redenen die het toestaan van afwijkingen kunnen rechtvaardigen. Dit is:

- in het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid
- in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer
- ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij en wateren
- ter bescherming van flora en fauna

3.5.3 Deze bepalingen zijn niet beperkt tot bejaagbare vogelsoorten (opgesomd in bijlage II van de richtlijn) maar zijn van toepassing op alle vogelsoorten waarvoor rechtvaardiging voor gebruik van de afwijking bestaat. Veel van de soorten waarvan wordt gedacht dat ze problemen veroorzaken op grond van artikel 9, lid 1, onder a) (zogenaamde schadelijke soorten) worden vermeld in bijlage II van de richtlijn en kunnen daarom tijdens de normale jachtperiode worden gereguleerd in overeenstemming met de bepalingen van artikel 7 van de richtlijn¹¹¹.

¹¹⁰ Rapport van de UK Raptor Working Group. 2000. Peterborough. Department of the Environment, Transport and the Regions / Joint Nature Conservation Committee. ISBN 1 85397 078 6.

¹¹¹ Richtlijn 94/24/EG van de Raad wijzigde bijlage II van Richtlijn 79/409/EEG zodat er vijf soorten *Corvidae* bij kwamen, die schade kunnen veroorzaken aan gewassen, vee en fauna en waarvoor eerder alleen reguleringsmaatregelen mogelijk waren krachtens afwijkingen volgens artikel 9. Door hun vermelding in bijlage II werd evenwichtige regulering van hun populaties vergemakkelijkt.

- 3.5.4 Daarom zou artikel 9, lid 1, onder a), hoofdzakelijk van toepassing zijn op bejaagbare soorten in situaties waarin reguleringsmaatregelen moeten worden uitgevoerd tijdens de voorjaartrek- en broedperiode. De mogelijkheden voor gebruik ervan worden hieronder beschouwd.

“In het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid en in het belang van de veiligheid van het luchtverkeer”

- 3.5.5 De eerste en tweede reden onder littera a) betreffen “belang van volksgezondheid en openbare veiligheid” respectievelijk “belang van de veiligheid van het luchtverkeer”. De volksgezondheid en openbare veiligheid kunnen lokaal getroffen worden wanneer de aanwezigheid of het foerageren van vogels een aantoonbaar risico vormt voor de menselijke gezondheid of het risico op ongelukken verhoogt. In veel gevallen zijn habitatwijzigingen of uitsluiting van vogels dan een gepaste oplossing. Zo worden op veel vliegvelden beheersmaatregelen getroffen om botsingen van vogels met vliegtuigen te voorkomen.
- 3.5.6 Voor zulke oplossingen is vooral habitatbeheer nodig (om de aantrekkelijkheid voor vogels en zwermen in het bijzonder te verkleinen) en diverse afschriktechnieken, waarvan schieten er soms één is. In de meeste gevallen zijn andere bevredigende oplossingen beschikbaar die doeltreffender en duurzamer zijn dan de jacht, met uitzondering van de valkenjacht. Daarom moeten deze volgens artikel 9 in plaats daarvan worden gebruikt.

‘Ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij en wateren’

- 3.5.7 De derde reden voor afwijking volgens littera a) betreft het voorkomen van belangrijke schade aan gewassen, vee, bossen, visserij en wateren. Deze afwijking, die bedoeld is om ‘schadeveroorzakende vogels’ te reguleren, heeft een aantal dimensies. Ten eerste heeft ze duidelijk een verband met een economisch belang. Ten tweede is ze bedoeld om schade te voorkomen; daarom is het geen reactie op reeds aangetoonde schade, maar op de grote waarschijnlijkheid dat schade veroorzaakt zal worden als er geen actie wordt ondernomen. Ten derde moet er een basis zijn om te concluderen dat de schade belangrijk zal zijn als er geen actie wordt ondernomen.
- 3.5.8 Schade door vogels wordt gewoonlijk veroorzaakt door het foerageren (gewassen, vee, visserij), vernieling (gewassen, bossen), en verontreiniging (water).
- 3.5.9 Dergelijke schade betreft een breed spectrum aan soorten, o.a. de *Corvidae*, *Columbidae*, *Sturnus vulgaris*, *Laridae* en *Anseridae*. Van die soorten uit bijlage II zijn er ook veel het onderwerp van lange overlappingsen (meer dan 40 dagen) tussen jachtseizoenen en de broedperiode en de trek naar de nestplaatsen.
- 3.5.10 Schade aan andere belangen dan de genoemde, bijv. andere soorten eigendommen of andere schadesituaties, wordt niet gedekt.

- 3.5.11 De schade moet belangrijk zijn. In dit opzicht heeft het Europese Hof erop gewezen dat “*deze bepaling van de richtlijn niet ertoe strekt dreigende schade van geringe omvang te voorkomen.*”¹¹² Twee aspecten kunnen worden opgemerkt: de waarschijnlijkheid en de omvang van de schade. De kans dat schade zich voordoet, is niet genoeg. Als schade nog niet duidelijk is, behoort voorbijge ervaring een grote waarschijnlijkheid aan te tonen dat het zich zal voordoen. Verder moet het belangrijke schade betreffen aan een economisch belang, hetgeen aangeeft dat het meer is dan gewoon ongemak en normaal bedrijfsrisico.
- 3.5.12 Zoals altijd bij afwijkingen is het nodig om de beschikbare oplossingen te beschouwen. De jacht zal niet altijd een doeltreffende oplossing zijn. Iedere reguleringsmethode is kwetsbaar voor de kans dat de verwijderde vogels van elders worden aangevuld en dat afgeschoten vogels, na enige tijd, door andere vogels worden vervangen.
- 3.5.13 In zaak C-79/03, die betrekking had op de vogelvangst met behulp van lijmstokken ter voorkoming van ernstige schade aan gewassen in de Spaanse regio Valencia, heeft het Hof uitspraak gedaan over het voorhanden zijn van alternatieven en over het nut van dit soort jacht om schade te voorkomen¹¹³. Volgens de Commissie waren er andere bevredigende oplossingen om de ernstige schade die naar verluidt door lijsters aan de olijfgaarden en wijngaarden wordt toegebracht, te voorkomen (bv. jacht met geweren en het gebruik van vogelverschrikkers, die in andere autonome regio's van Spanje met succes zijn toegepast). De Spaanse autoriteiten stelden dat de vogelvangst met behulp van lijmstokken een bevredigende manier is om schade te voorkomen, aangezien het gebruik van vogelverschrikkers te duur is in verhouding tot de kosten van de veroorzaakte schade en aangezien met het gebruik ervan brandgevaar is gemoeid, terwijl het gebruik van geweren onvermijdelijk zou resulteren in een toename van het aantal jachtvergunningen en een uitbreiding van het jachtseizoen.
- 3.5.14 Het Hof merkt op dat in andere Spaanse regio's die met dezelfde problemen zijn geconfronteerd (grootschalige verbouwing van olijfbomen en wijnstokken in gebieden met een grote lijsterpopulatie) de jacht met behulp van lijmstokken niet is toegestaan, maar dat het selectieve afschot van lijsters is toegelaten. Het Hof merkt ook op dat 80% van de lijmstokken in één provincie worden gebruikt, waarvan 69,5% in gebieden zonder olijf- of wijngaarden; gezien deze situatie lijkt het argument van de preventie van ernstige schade dus niet steekhoudend. Bijgevolg heeft het Hof geoordeeld dat de jacht met behulp van lijmstokken uit hoofde van artikel 9, lid 1, onder a), van de richtlijn niet gerechtvaardigd is¹¹⁴.

¹¹² “*Dat voor deze afwijking van de algemene beschermingsregeling schade van een zekere omvang vereist is, beantwoordt immers aan de omvang van de bescherming die de richtlijn wil bieden.*” (Arrest van 8 juli 1987, Commissie/België, zaak 247/85, Jurispr. 1987, blz. 3029, punt 56).

¹¹³ Arrest van 9 december 2004, Commissie/Spanje, zaak C-79/03, Jurispr. 2004, blz. 11619.

¹¹⁴ Arrest van 9 december 2004, Commissie/Spanje, zaak C-79/03, Jurispr. 2004, blz. 11619, punten 25 en 28.

3.5.15 Er zullen echter gevallen zijn waarin de jacht op vogels om schade te beperken gerechtvaardigd is. Om schadepreventie te maximaliseren, zijn regulerende maatregelen voor een soort die schade veroorzaakt waarschijnlijk het meest effectief wanneer de populatie op zijn seizoensminimum verkeert en de beschikbaarheid van vervangende vogels het kleinst is – dit is typisch de broedperiode of de periode die er juist aan voorafgaat. Bij het ontwerpen van strategieën om plagen te bestrijden, is het logisch om als eerste benadering daar en op dat tijdstip te reguleren waar de schade zich voordoet. Wijdverspreide soorten die over grote gebieden schade kunnen veroorzaken, zoals de Houtduif *Columba palumbus*, kunnen echter afwijkingen rechtvaardigen die in hun territoriale reikwijdte meer algemeen zijn¹¹⁵.

“ter bescherming van flora en fauna”

3.5.16 De vierde reden voor afwijking krachtens littera a) betreft de bescherming van flora en fauna. Het soort flora of fauna wordt niet gespecificeerd, maar zal vermoedelijk verschillen van de flora en fauna van economisch belang die door andere bepalingen van artikel 9, lid 1, onder a), wordt gedekt. Waarschijnlijk is het argument voor de afwijking het sterkst wanneer het gekoppeld wordt aan het op niveau houden van de populaties van soorten die zeldzaam zijn of bedreigd worden maar niet tot die soorten beperkt is. Verder lijkt er in dit geval geen noodzaak te zijn de waarschijnlijkheid van een belangrijk effect aan te tonen alvorens een afwijking toe te passen.

3.5.17 Vogels kunnen de flora en fauna aantasten door plundering, grazen, vernieling, vertrapping, opeenhoping van mest etc. Een relatief klein aantal soorten wordt hiervan beschuldigd, bijv. Zilvermeeuw *Larus argentatus*, Zwarte kraai *Corvus corone*, Ekster *Pica pica*¹¹⁶. Een langetermijneffect op andere populaties van flora en fauna is alleen waarschijnlijk wanneer plaatselijke gebeurtenissen ermee te maken hebben. Ieder geval moet grondig worden bekeken en de beschermingsautoriteiten moeten adviseren bij de beslissing. Besluiten moeten worden genomen op basis van de best beschikbare wetenschappelijke informatie. Daarbij kan antwoord gegeven worden op de volgende vragen:

- ◆ Betreft het bedreigde, zeldzame of andere populaties van natuurlijk voorkomende soorten met een ongunstige staat van instandhouding?
- ◆ Zijn de ‘flora en fauna’ in kwestie in een slechtere staat van instandhouding dan de soort waarvoor de afwijking wordt gevraagd?
- ◆ Gaat het om andere belangrijke biodiversiteitsafwegingen?
- ◆ Is er goed wetenschappelijk bewijs beschikbaar over het langetermijneffect op de getroffen populatie(s)?

¹¹⁵ Zie, voor wat betreft het gebruik van algemene vergunningen in dergelijke situaties, de bespreking in de secties 3.6.10 tot en met 12 in samenhang met artikel 9, lid 2.

¹¹⁶ Het betreft ook bepaalde soorten die niet in bijlage II van de richtlijn vermeld staan (bijv. Aalscholver *Phalacrocorax carbo*).

- ◆ Zijn er geen “andere bevredigende oplossingen” beschikbaar, oftewel is populatieregulering noodzakelijk om de “ecologische schade” doeltreffend te reduceren of te voorkomen?

- 3.5.18 Wat “andere bevredigende oplossingen” betreft, dient de mate waarin predatie direct verband houdt met habitatverlies, verslechtering van het woongebied of wijziging (bijv. verlies van dekking door vegetatie) of andere milieufactoren te worden bekeken. Wanneer een dergelijk direct verband bestaat, kan het passend zijn om regulering van de predator te overwegen in combinatie met habitatherstel of beter beheer van menselijke activiteiten. Zo kan de predatie op kolonies van soorten sterns (*Sterna*) door meeuwensoorten (*Larus*) verband houden met een globale toename van meeuwenpopulaties als gevolg van grotere voedselvoorraden door slecht beheerde vuilnisbelten.
- 3.5.19 Waar de argumenten voor bescherming worden ondersteund door overtuigende elementen, zou regulering (die o.a. de jacht kan inhouden) kunnen worden overwogen. Daarom lijkt het erop alsof alleen in specifieke situaties, te bepalen door de beschermende autoriteiten of hun instanties, de regulering van vogels een geschikte beheersmaatregel zou kunnen zijn, op het betreffende geografische niveau, om doeltreffend de negatieve invloed van bepaalde vogelsoorten op kwetsbare flora en fauna te verkleinen.

AFWIJINGEN VOLGENS ARTIKEL 9, LID 1, ONDER B)

- 3.5.20 Artikel 9, lid 1, onder b), staat de mogelijkheid toe van het gebruik van afwijkingen voor doeleinden in verband met onderzoek en onderwijs, het uitzetten en herinvoeren van soorten en voor de met deze doeleinden samenhangende teelt. De verbanden tussen deze mogelijkheden en de jacht zijn waarschijnlijk zeer beperkt, ofschoon het relevant kan zijn in gevallen waarin er teeltprogramma's bestaan voor wildsoorten met het oog op hun uitzetting of herinvoering. Ook kunnen er gevallen zijn waarin andere jachtonderzoekprojecten het gebruik van dit type afwijking kunnen rechtvaardigen.

AFWIJINGEN VOLGENS ARTIKEL 9, LID 1, ONDER C)

- 3.5.21 Artikel 9, lid 1, onder c), staat het gebruik van afwijkingen toe voor het vangen, het houden of elke andere wijze van verstandig gebruik van bepaalde vogels. Behalve algemene voorwaarden bestaan er vier specifieke voorwaarden die moeten worden nageleefd om een afwijking volgens artikel 9, lid 1, onder c), toe te passen. Er moet sprake zijn van ‘verstandig gebruik’. Het moet gaan om ‘kleine hoeveelheden’. Het is alleen toegestaan als het plaatsvindt onder ‘gecontroleerde omstandigheden’. En het moet ‘selectief’ zijn. De uitspraak van het Hof in zaak C-60/05 verduidelijkt diverse kwesties in samenhang met de in artikel 9, lid 1, onder c), gestelde eisen en het soort administratief kader dat voor een doeltreffende uitvoering van deze bepaling in de lidstaten is vereist¹¹⁷.

¹¹⁷

Arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083.

- **“Bepaalde vogels”**

3.5.22 Hoewel wordt vermeld dat deze afwijking van toepassing kan zijn op “bepaalde vogels”, worden deze niet gespecificeerd in de richtlijn. In de onderhandelingen voorafgaand aan de richtlijn werd verwezen naar de noodzaak om in een afwijking te voorzien om het onttrekken van roofvogels voor de valkenjacht toe te staan¹¹⁸. De conclusie kan echter zijn dat deze afwijking ook van toepassing kan zijn op andere vogelsoorten waarvoor verstandig gebruik gerechtvaardigd is. In zaak C-182/02 verklaarde het Hof¹¹⁹ dat aan de voorwaarde wat betreft “bepaalde vogels in kleine hoeveelheden” “niet kan zijn voldaan wanneer de afwijkende jachtperiode niet waarborgt dat de populatie van de betrokken soorten op een bevredigend niveau wordt gehandhaafd.” Daarom is het moeilijk omstandigheden te bedenken waarin een afwijking krachtens artikel 9, lid 1, onder c), gerechtvaardigd zou zijn voor een soort met een ongunstige staat van instandhouding.

- **Verstandig gebruik**

3.5.23 De fundamentele vraag rijst of de jacht een "verstandig gebruik" kan vormen in de zin van artikel 9, lid 1, onder c). Deze vraag is thans beantwoord door het Hof in zaak C-182/02, *Ligue pour la protection des oiseaux e.a.* Op basis van eerdere jurisprudentie¹²⁰ verklaarde het Hof dat:

“Uit het voorafgaande volgt dat er bij de jacht op wilde vogels als liefhebberij gedurende de in artikel 7, lid 4, van de richtlijn bepaalde perioden sprake kan zijn van een verstandig gebruik zoals toegestaan door artikel 9, lid 1, sub c, van de richtlijn, net zoals wanneer wilde vogels, ook buiten het jachtseizoen, worden gevangen en verkocht voor gebruik als levende lokvogels of aan liefhebbers op traditionele kermis en markten”¹²¹.

3.5.24 Hetzelfde arrest maakt duidelijk dat de recreatieve jacht niet automatisch verstandig gebruik vormt. Nadat het Hof heeft opgemerkt dat het noodzaak is dat een afwijkende jachtperiode de populatie van de betrokken soorten op een bevredigend niveau handhaaft, merkt het Hof op:

¹¹⁸ Het Economisch en Sociaal Comité verklaarde in zijn advies inzake een voorstel voor een richtlijn van de Raad inzake de instandhouding van de vogels van 25 mei 1977 (PB C 152 van 29.6.1977, blz. 3): “2.8.1. Het Comité wijst erop dat in dit artikel niet de mogelijkheid geschapen is, roofdieren van de bepalingen vrij te stellen voor de valkeijacht. De Commissie wordt erop attent gemaakt dat dit een rechtmatige en oude sport is die, indien er voldoende controle op wordt uitgeoefend, noch de roofvogelpopulatie, noch de in de valkeijacht gejaagde vogelpopulaties schaadt. Er dient derhalve een bepaling te worden opgenomen die het mogelijk maakt, binnen bepaalde grenzen met deze sport door te gaan.”

¹¹⁹ Arrest van 16 oktober 2003, *Ligue pour la protection des oiseaux e.a.* tegen Premier ministre en Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement, zaak C-182/02, punt 17.

¹²⁰ Zie met name het arrest van 8 juli 1987, Commissie/Italië, zaak 262/85, Jurispr. 1987, blz. 3073, punt 38, maar ook het arrest van 8 juli 1987, Commissie/België, zaak 247/85, Jurispr. 1987, blz. 3029, punt 7, en het arrest van 7 maart 1996, Associazione Italiana per il WWF en anderen tegen Regione Veneto, zaak C-118/94, Jurispr. 1996, blz. 1223, punt 21.

¹²¹ Zie punt 11 van het arrest. Dit is recentelijk bevestigd in het arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083, punt 32.

“Zo niet aan deze voorwaarde is voldaan, kan de exploitatie van het vogelbestand voor recreatieve jacht in ieder geval niet worden beschouwd als een verstandig gebruik en is dat gebruik bijgevolg niet toelaatbaar in de zin van de elfde overweging van de considerans van de richtlijn.” 32 60/05

3.5.25 Verstandig gebruik wordt niet gedefinieerd in de richtlijn, hoewel het duidelijk is uit artikel 9, lid 1, onder c), dat dit het vangen en houden van bepaalde vogels kan omvatten. Ook is vermeldenswaard dat, terwijl in de Engelse versie van de richtlijn het woord "use" wordt herhaald in de frase "wise use" in artikel 7 en de frase "judicious use" in artikel 9, lid 1, onder c), andere taalversies verschillende termen gebruiken in deze twee frases. In veel van deze versies heeft het equivalente woord voor "use" in de frase "judicious use" een exploiterende connotatie¹²². Eerder heeft de Commissie verklaard: *‘Onder dit begrip moet worden verstaan de activiteiten die fundamenteel bijdragen tot verbetering van de doeltreffendheid van de bij de richtlijn ingestelde algemene regeling voor de bescherming van wilde vogels. Daaronder kunnen ook andere gebruikswijzen vallen, op voorwaarde dat deze niet in strijd zijn met de algemene doelstellingen van de richtlijn, alsmede de jacht met behulp van roofvogels, in casu de valkerij*¹²³. Een exploiterende connotatie gedragen door de term “use” moet in evenwicht worden gebracht door de connotaties van verantwoordelijkheid, beperking en verstandig oordeel die worden verleend door “verstandig”. Dit wordt bevestigd door de opmerking van het Hof in zaak C-182/02 waarnaar hierboven in paragraaf 3.5.22 (controle) wordt verwezen.

3.5.26 De valkenjacht vormt een illustratie van omstandigheden die neerkomen op niet-naleving van artikel 5 (verbod op het doden of vangen van wilde vogels) en 7 (bejaagbare soorten) maar die, naar het oordeel van de Commissie, niettemin een “verstandig gebruik” voorstellen. Ofschoon de valkenjacht expliciet wordt genoemd in artikel 7, lid 4, van de richtlijn, is de praktijk beperkt tot bejaagbare soorten vermeld in bijlage II/1 en bijlage II/2 van de richtlijn voor de betrokken lidstaten. In het Verenigd Koninkrijk vormt de Veldleeuwerik *Alauda arvensis* één van de belangrijkste prooisorten voor het Smelleken *Falco columbarius*. De valkenjacht met smellekens wordt beoefend, maar de veldleeuwerik staat niet bij de soorten die in bijlage II/2 voor deze lidstaat worden vermeld. Om deze reden staat het Verenigd Koninkrijk, bij wijze van afwijking, het jagen op kleine hoeveelheden veldleeuweriken door smellekens toe. De Commissie vindt dit te rechtvaardigen als “verstandig gebruik” volgens artikel 9, lid 1, onder c), vanwege het feit dat het smelleken een natuurlijke neiging heeft om op veldleeuweriken te jagen. Het moet worden opgemerkt dat dit niet het enige voorbeeld is waarin de jacht onderwerp kan zijn van een afwijking krachtens artikel 9, lid 1, onder c).

- **Kleine hoeveelheden**

¹²² Andere talen: “utilisation raisonnée“ tegenover “exploitation judicieuse” (FR); “fornuftig udnyttelse” ,fornuftig anvendelse (DK); “saggia utilizzazione” , impieghi misurati (IT); “utilización razonable” , “explotación prudente” (ES); “fornuftigt utnyttjande”, fornuftig användning (SE); “ορθολογική χρησιμοποίηση” (GR).

¹²³ Uit tweede verslag over de Vogelrichtlijn (blz. 9-10).

- 3.5.27 Om te voldoen aan de vereisten van artikel 9, lid 1, onder c), moeten de afwijkingen alleen betrekking hebben op “kleine hoeveelheden”. Daarom zou het passend zijn om een kwantiteit te kunnen vaststellen voor een drempel waaronder automatisch wordt aangenomen dat de afwijking voldoet aan de vereiste van het begrip “kleine hoeveelheden”.
- 3.5.28 In zaak 252/85, *Commissie tegen Frankrijk*¹²⁴ bekeek het Hof de kwestie van kleine hoeveelheden in de volgende passage: "*Bovendien volgt uit artikel 2, gelezen in samenhang met de elfde overweging van de richtlijn, dat het criterium "kleine hoeveelheden" geen absoluut criterium is, maar verband houdt met de handhaving van de totale populatie en de voortplantingssituatie van de betrokken soort.*" Zoals eerder opgemerkt in zaak C-182/02, verklaarde het Hof¹²⁵ dat aan de voorwaarde wat betreft “bepaalde vogels in kleine hoeveelheden” “*niet kan zijn voldaan wanneer de afwijkende jachtperiode niet waarborgt dat de populatie van de betrokken soorten op een bevredigend niveau wordt gehandhaafd.*”
- 3.5.29 De Commissie is van mening dat het begrip “kleine hoeveelheden” daarom noodzakelijkerwijs betrekkelijk is. Een maat kan niet klein of groot zijn dan in vergelijking met een andere grootte. Ook mag ze niet schadelijk zijn voor de handhaving van het niveau van de populatie en moet ze volledig rekening houden met de staat van instandhouding van de betreffende soort. In zijn recente arresten heeft het Hof de zienswijze van de Commissie bekrachtigd en heeft het voor een verdere juridische verduidelijking van het begrip "kleine hoeveelheden" gezorgd¹²⁶.

Vaststelling van de grootte

- 3.5.30 De vraag rijst betreffende de grootte waarmee “kleine hoeveelheden” moeten worden vergeleken. Aangezien alle gevallen van afwijkingen het onttrekken van vogels betreffen, d.w.z. een jaarlijks verlies voor de getroffen populatie, is het de meest passende oplossing om de betreffende aantallen in deze onttrekking te vergelijken met de totale jaarlijkse mortaliteit, gedefinieerd als het totaal aantal doden door natuurlijke oorzaken en door het onttrekken van vogels op grond van artikel 7 indien van toepassing.
- 3.5.31 Daarom wordt voorgesteld dat de drempel van “kleine hoeveelheden” moet worden vastgelegd als een gegeven percentage van de totale jaarlijkse mortaliteit van de populatie(s) die door de afwijking word/worden getroffen.
- 3.5.32 Voor standvogels betekent “betreffende populatie” de populatie van de geografische regio waarin toepassing van de afwijking wordt verlangd. Voor soorten die met de trek bezig zijn, betekent het de populatie van de regio’s

¹²⁴ Arrest van 27 april 1988, *Commissie/Frankrijk*, zaak 252/85, Jurispr. 1988, blz. 2243.

¹²⁵ Arrest van 16 oktober 2003, *Ligue pour la protection des oiseaux e.a. tegen Premier ministre en Ministre de l'Aménagement du territoire et de l'Environnement*, zaak C-182/02, punt 17.

¹²⁶ Zie de volgende arresten: arrest van 9 december 2004, *Commissie/Spanje*, zaak C-79/03, Jurispr. 2004, blz. 11619, punten 36 en 41; arrest van 15 december 2005, *Commissie/Finland*, zaak C-344/03, Jurispr. 2005, blz. 11033, punten 53-54; arrest van 8 juni 2006, *WWF Italia en anderen*, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083, punten 25-27.

waar het grootste aantal trekvogels vandaan komt voordat ze door de regio trekken waarin toepassing van de afwijking wordt verlangd tijdens de periode dat ze van kracht is. Tijdens de winterperiode betekent dit de minimale overwinterende populatie aanwezig in de regio waarin toepassing van de afwijking wordt verlangd. In gevallen waarin de populatie wordt gedeeld door verschillende lidstaten, kan er gebruik van afwijkingen zijn voor trekvogels van dezelfde populatie in de verschillende landen. In zulke omstandigheden zou het nodig zijn de betreffende populatie te beperken tot die populatie die voorkomt in het grondgebied waar de afwijking van toepassing is op het tijdstip dat de onttrekking plaatsvindt, om cumulatieve effecten te minimaliseren.

- 3.5.33 Er zit ook een tijdsdimensie aan het bepalen van de referentiepopulatie ten tijde van de toepassing van de afwijking. Zo zal het onttrekken van Houtduiven *Columba palumbus* in de herfst, wanneer er een overschot aan jonge vogels is, verschillen van het onttrekken van zee-eenden op voorjaartrek, wanneer de effecten proportioneel hoger zullen zijn op de volwassen populatie van vroege broeders. Tevens kunnen er gevallen zijn waarin een soort een differentiële trek doormaakt (bijv. Kempfaan *Philomachus pugnax*) en hiermee dient rekening te worden gehouden bij het vaststellen van de referentiepopulatie.
- 3.5.34 Om een exact cijfer voor de drempel vast te stellen, zijn twee benaderingen mogelijk:
- het cijfer moet veel lager zijn, ten minste een orde van grootte, dan de cijfers die kenmerkend zijn voor het onttrekken van vogels op grond van artikel 7. Een cijfer van 1% voldoet aan deze voorwaarde.
 - de onttrekking moet een verwaarloosbaar effect hebben op de populatiedynamiek van de betreffende soort. Een cijfer van 1% of minder voldoet aan deze voorwaarde, daar de parameters van populatiedynamiek zelden bekend zijn tot minder dan één ouderschapspunt en vogelonttrekking van minder dan 1% vanuit een wiskundig oogpunt in modelstudies kan worden genegeerd.
- 3.5.35 Voor slechts enkele lidstaten en vogelsoorten bestaan er afschotstatistieken en de gegevens zijn van wisselende kwaliteit. Hoewel weittassen doorgaans in verhouding kunnen staan tot de populatiegrootte, biedt jachtdruk niet noodzakelijkerwijs een geschikte benadering, aangezien die gericht is op het bepalen van een drempel voor afwijking op basis van de jachtonttrekking en niet in termen van de populatiegrootte. De implicatie van hoe groter de jachtonttrekking in een regio, des te meer vogels er kunnen worden bejaagd op grond van een afwijking kan evenmin worden beschouwd als een goede beschermingspraktijk. Een dergelijke benadering zou ook regio's discrimineren die onder normale jachtseizoenen beperkte jachtmogelijkheden kunnen hebben.
- 3.5.36 De totale jaarlijkse mortaliteit is een geschikte parameter voor het kwantificeren van kleine hoeveelheden, omdat ze rekening houdt met populatiegrootte, status en populatiedynamiek. Binnen dit kader dient "kleine hoeveelheden" te worden beschouwd als zijnde iedere onttrekking van

ongeveer 1% van de jaarlijkse mortaliteit voor soorten die mogen worden bejaagd, met dien verstande dat conformiteit met artikel 9 van de richtlijn in ieder geval afhankelijk is van naleving van de andere bepalingen van het artikel.

Het Hof hanteert dezelfde benadering wat betreft de toepassing van artikel 9, zoals bondig uiteengezet in de punten 25-27 van zaak C-60/05¹²⁷:

- 25 *"Voorts dienen de autoriteiten van de lidstaten bij de uitoefening van de bevoegdheden waarover zij beschikken bij het toestaan van afwijkingen krachtens artikel 9 van de richtlijn, rekening te houden met talrijke beoordelingselementen op het gebied van geografie, klimaat, milieu en biologie en inzonderheid de situatie met betrekking tot de voortplanting en de totale jaarlijkse natuurlijke sterfte van de soorten.*
- 26 *Met betrekking tot deze beoordelingselementen heeft het Hof in de arresten van 9 december 2004, Commissie/Spanje (C-79/03, Jurispr. blz. I-11619, punt 36), en 15 december 2005, Commissie/Finland (C-344/03, Jurispr. blz. I-11033, punt 53), opgemerkt dat volgens het document getiteld „Tweede verslag [van de Commissie] over de tenuitvoerlegging van richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand” [COM(93) 572 def.] van 24 november 1993, als kleine hoeveelheid moet worden beschouwd iedere hoeveelheid van minder dan 1% van de totale jaarlijkse sterfte van de betrokken populatie (gemiddelde waarde) voor de soorten waarop niet mag worden gejaagd, en een hoeveelheid van 1% voor soorten waarop wel mag worden gejaagd. Het Hof heeft daarbij beklemtoond dat deze kwantitatieve elementen gebaseerd zijn op de werkzaamheden van het ORNIS-comité voor de aanpassing van de richtlijn aan de technische en wetenschappelijke vooruitgang, dat is opgericht overeenkomstig artikel 16 van de richtlijn en bestaat uit vertegenwoordigers van de lidstaten.*
- 27 *Uit bovengenoemde arresten Commissie/Spanje, punt 41, en Commissie/Finland, punt 54, volgt eveneens dat hoewel bovengenoemde percentages juridisch niet verbindend zijn, zij wegens het wetenschappelijke gezag van de werkzaamheden van het ORNIS-comité en bij gebreke van overlegging van enig wetenschappelijk tegenbewijs, niettemin als maatstaf kunnen worden gebruikt om te beoordelen of een krachtens artikel 9, lid 1, sub c, van de richtlijn toegestane afwijking met deze bepaling strookt (zie naar analogie met betrekking tot de relevantie van wetenschappelijke gegevens op het gebied van de ornithologie, arresten van 19 mei 1998, Commissie/Nederland, C-3/96, Jurispr. blz. I-3031, punten 69 en 70, en 7 december 2000, Commissie/Frankrijk, C-374/98, Jurispr. blz. I-10799, punt 25)."*

Berekening jaarlijkse mortaliteitscijfers

¹²⁷

Arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083.

- 3.5.37 Eén van de waargenomen moeilijkheden bij het toepassen van de jaarlijkse mortaliteit voor het schatten van kleine hoeveelheden is het feit dat mortaliteitscijfers voor een beperkt aantal soorten worden beschreven en gewoonlijk voor slechts een deel van hun populatie. Daar waar schattingen van jaarlijkse mortaliteit variëren in beschikbaarheid en kwaliteit, bestaan ze wel voor de meeste bejaagbare soorten (zie Figuur 8, waarin een samenvatting wordt gegeven van mortaliteitscijfers voor deze soorten gepubliceerd in twee belangrijke wetenschappelijke referentiebronnen; ‘Birds of the Western Palearctic’ en het ‘Kompendium der Vögel Mitteleuropas’).
- 3.5.38 Verder is het mogelijk schattingen te berekenen, op basis van de beschikbare wetenschappelijke literatuur voor biologisch vergelijkbare soorten, voor soorten waarvoor thans geen gegevens beschikbaar zijn (zie het uitgewerkte voorbeeld voor *Rallus aquaticus* in Figuur 9).
- 3.5.39 Het zal noodzakelijk zijn om de gegevens over jaarlijkse mortaliteit van verschillende soorten en populaties te verfijnen en te verbeteren, evenals de ontwikkeling van het gebruik van ringgegevens¹²⁸. De beschikbaarheid van hoogwaardige wetenschappelijke informatie over populatiegrootte en natuurlijke mortaliteit is een eerste vereiste voor betrouwbare berekeningen. In gevallen waarin zulke gegevens afwezig of onvolledig zijn, zou het nodig zijn om minimumschattingen van populatiegrootte en mortaliteitscijfers te gebruiken, op basis van de best beschikbare gegevens. Verder dient iedere toepassing van afwijkingen voor een soort te worden onderbouwd met solide monitoringsystemen voor de betreffende populaties om te garanderen dat de onttrekking niet schadelijk is voor hun staat van instandhouding.

Kleine hoeveelheden en staat van instandhouding van soorten

- 3.5.40 Er behoren geen afwijkingen te worden toegestaan voor soorten en populaties met een ongunstige staat van instandhouding, die teruglopen binnen de Europese Unie (of in een lidstaat die overweegt dergelijke afwijkingen toe te passen), waarvan het verspreidingsgebied (tijdens het broeden of overwinteren) kleiner wordt, of met zeer lage populatieniveaus, tenzij duidelijk kan worden aangetoond dat het gebruik van zulke afwijkingen de staat van instandhouding van de betreffende soort/populatie ten goede komt. Overwegingen van het gebruik van afwijkingen voor zulke soorten dienen alleen plaats te vinden in het kader van een beschermingsbeheersplan daarvoor, dat gericht is op hun herstel naar een gunstige staat van instandhouding. De Commissie is van oordeel dat deze conclusie strookt met het arrest van het Hof in zaak C-182/02 (rechtsoverweging 17). In die zaak bevestigde het Hof in rechtsoverweging 17 van zijn arrest dat een jachtafwijking niet gerechtvaardigd zal zijn als ze niet waarborgt dat de populatie van de betrokken soorten op een bevredigend niveau wordt gehandhaafd. De noodzaak om de populatie van de betrokken soorten op een bevredigend niveau te houden wordt niet expliciet vermeld in artikel 9. Het lijkt alsof het Hof rekening heeft gehouden met de algemene oriëntatie van de

¹²⁸

Bijlage V van de richtlijn, waarin onderzoeksgebieden vermeld staan die bijzondere aandacht verdienen, omvat ‘inventarisatie van de gegevens met betrekking tot de populatie van de trekvogels, met gebruikmaking van de resultaten van het ringen’.

Vogelrichtlijn uiteengezet in artikel 2 en de 11de overweging. Bovendien bestaat er een duidelijke analogie met artikel 16 van richtlijn 92/43/EEG, waarin de vereiste staat dat de afwijking “geen afbreuk doet aan het streven de populaties van de betrokken soort in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding te laten voortbestaan”. Daarom wordt de noodzaak om de populatie van de betrokken soorten op een bevredigend niveau te houden een eerste vereiste voor het toestaan van afwijkingen. Tevens moet worden opgemerkt dat artikel 9, lid 4, van richtlijn 79/409/EEG ook impliceert dat het gebruik van afwijkingen niet onverenigbaar moet zijn met de doelstellingen van de richtlijn.

3.5.41 In Figuur 10 wordt een lijst gegeven van bejaagbare trekvogelsoorten waarvan momenteel wordt gedacht dat ze een ongunstige staat van instandhouding hebben op het niveau van de Europese Unie.

Lidstaten dienen ook rekening te houden met de staat van instandhouding van standvogelsoorten binnen hun grondgebied. Figuur 11 geeft een overzicht van verschillende soorten ruigpoothoenders en fazanten.

3.5.42 Voor ruimschoots aanwezige soorten met een gunstige staat van instandhouding kan een onttrekking van meer dan 1% van de drempel (tot 5% van de jaarlijkse mortaliteit) worden overwogen, na een diepgaande wetenschappelijke analyse door de bevoegde autoriteit die de afwijking vergunt. Dit zou zijn om te verifiëren of de afwijking niet onverenigbaar is met de doelstellingen van de richtlijn.

Noodzaak om een consequente toepassing van afwijkingen inzake "kleine hoeveelheden" te garanderen

3.5.43 In het kader van een prejudiciële verwijzing van het *Tribunale amministrativo regionale per la Lombardia*¹²⁹ heeft het Hof voor een verduidelijking gezorgd van de interpretatie van artikel 9, lid 1, onder c), van de richtlijn wat betreft de voorwaarden waaronder de lidstaten afwijkingen kunnen toestaan. Het Hof heeft de vier gestelde vragen als volgt beantwoord:

3.5.44 Met betrekking tot de omzettingseisen en de noodzaak om rekening te houden met alle mogelijke situaties waarin de afwijkende regeling van toepassing is, heeft het Hof bepaald "*dat de lidstaten, ongeacht hoe de nationale rechtsorde de bevoegdheden intern heeft verdeeld, bij de vaststelling van maatregelen ter uitvoering van artikel 9, lid 1, sub c, van de richtlijn moeten waarborgen dat in alle gevallen waarin de aldaar bedoelde afwijking wordt toegepast, voor alle beschermde vogelsoorten de toegestane hoeveelheden beneden een maximum blijven dat overeenstemt met de door deze bepaling voorgeschreven beperking tot kleine hoeveelheden, welk maximum moet worden bepaald aan de hand van uiterst nauwkeurige wetenschappelijke gegevens*".

3.5.45 Wat betreft de graad van nauwkeurigheid die de nationale uitvoeringsbepalingen moeten vertonen wat betreft de technische parameters op basis waarvan een quotum dat overeenkomt met „kleine hoeveelheden” vogels kan

¹²⁹ Arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083.

worden vastgesteld, was het Hof van mening dat *"de nationale uitvoeringsbepalingen met betrekking tot het in artikel 9, lid 1, sub c, van de richtlijn genoemde begrip „kleine hoeveelheden”, de autoriteiten die afwijkingen voor de jacht op vogels van een bepaalde soort mogen toestaan, in staat moeten stellen zich voor de in acht te nemen maximumhoeveelheden te baseren op voldoende nauwkeurige richtsnoeren"*.

3.5.46 De derde vraag had betrekking op de manier waarop de bevoegde autoriteiten van de lidstaten moeten waarborgen dat de maximumhoeveelheid vogels van een bepaalde soort waarop mag worden gejaagd op nationaal niveau niet wordt overschreden. Het antwoord van het Hof luidde *"dat de lidstaten bij de uitvoering van artikel 9, lid 1, sub c, van de richtlijn dienen te waarborgen dat, ongeacht hoeveel en ongeacht welke autoriteiten op nationaal niveau met de uitvoering van deze bepaling zijn belast, de jacht die voor elke beschermde soort door elk van die autoriteiten wordt toegestaan in totaal niet de grens overschrijdt die in overeenstemming met de beperking tot „kleine hoeveelheden” per soort voor het gehele nationale grondgebied is vastgesteld"*.

3.5.47 Wat ten slotte de kwestie van het toezicht op de krachtens de afwijking verleende jachtvergunningen betreft, oordeelde het Hof *"dat de verplichting van de lidstaten om te waarborgen dat overeenkomstig artikel 9, lid 1, sub c, van de richtlijn slechts op „kleine hoeveelheden” wordt gejaagd, vereist dat de vastgestelde administratieve procedures zo zijn geregeld dat zowel de besluiten van de bevoegde autoriteiten die afwijkingen toestaan als de wijze waarop deze besluiten worden toegepast, zijn onderworpen aan afdoend toezicht, dat tijdig wordt uitgeoefend"*.

- **Selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden**

3.5.48 Gezien het feit dat alle afwijkingen in ieder geval moeten voldoen aan de precieze formele voorwaarden van artikel 9, lid 2, zou men kunnen betogen dat de uitdrukkelijke verwijzing in artikel 9, lid 1, onder c), naar *"selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden"* overbodig is. De context suggereert echter dat de wetgever, door middel van deze uitdrukkelijke verwijzing, een hoger niveau van beperking beoogde dan anders het geval zou kunnen zijn.

3.5.49 Het principe van strikt gecontroleerde omstandigheden impliceert dat ieder gebruik van dit type afwijking duidelijke machtigingen dient te omvatten die verband dienen te houden met bepaalde individuen, plaatsen, tijden en hoeveelheden. Ook impliceert het de noodzaak van een sterk element van handhaving van zulke afwijkingen om naleving te garanderen.

3.5.50 Het principe van ‘selectiviteit’ is eveneens essentieel. Het betekent dat de activiteit in kwestie zeer specifiek moet zijn in zijn effect, gericht op één soort (of groep van nauw verwante soorten), of zelfs één geslachts- of leeftijdsklasse van die soort (bijv. alleen volwassen mannetjes), met uitzondering van alle andere.

- 3.5.51 Het impliceert ook dat bepaalde technische aspecten van de gebruikte methode verifieerbaar kunnen aantonen dat ze selectief is. Het is noodzakelijk een inzicht te bepalen over methodes die zelf niet geheel selectief zijn (bijv. gebruik van bepaalde netten) tenzij gecombineerd met de vaardigheden en ervaring van de bediener, of via een combinatie van beide. Als de onttrekkingsmethode ertoe leidt dat vogels worden gedood, moet de selectiviteit van de methode zeer hoog zijn. Wanneer vogels levend worden onttrokken en daarna ongedeed kunnen worden vrijgelaten, is het noodzakelijk te garanderen dat volledig verifieerbare waarborgen van toepassing zijn. Verder moet dit type afwijking ook worden gezien in relatie tot artikel 8 van de richtlijn, dat verwijst naar de noodzaak om het massale of niet-selectieve vangen of doden van vogels te vermijden, in het bijzonder die waarbij de in bijlage IV van de Vogelrichtlijn genoemde verboden methodes worden gehanteerd. Een goed voorbeeld in dit verband vormt zaak C-79/03¹³⁰.
- 3.5.52 De kwestie van selectiviteit impliceert ook dat volledig wordt gelet op het minimaliseren van het risico van verwarring en het risico van verstoring van de soorten die niet onder de afwijking vallen¹³¹. Het naleven van deze voorwaarden strookt met de vereiste om de gronden die worden ingeroepen voor het rechtvaardigen van afwijkingen strikt te interpreteren. Men kan betogen dat een dergelijke benadering al door het Hof is onderschreven. Bij verschillende gelegenheden¹³² heeft het Hof verklaard dat afwijkingen van het algemene beschermingssysteem op grond van artikel 9 gericht moeten worden toegepast om nauwkeurige vereisten en specifieke situaties te behandelen. Daarbij heeft het Hof, met betrekking tot afwijkingen bedoeld voor het voorkomen van belangrijke schade, wat de derde reden vormt voor afwijking op grond van artikel 9, lid 1, onder a), verklaard “*dat voor deze afwijking van de algemene beschermingsregeling schade van een zekere omvang vereist is, beantwoordt immers aan de omvang van de bescherming die de richtlijn wil bieden*”¹³³.
- 3.5.53 Zaak 252/85¹³⁴ is van nut bij het onderzoeken van de reikwijdte van de vereiste betreffende strikt gecontroleerde omstandigheden en selectiviteit. Hierbij overtuigde het Hof zich ervan dat aan de vereisten was voldaan door Frankrijk, dat had benadrukt dat het gebruik van de lijm en de netten in kwestie individuele vergunningen betrof¹³⁵ en dat er strikte territoriale, tijdige en persoonlijke controles waren om de selectieve aard van de vangst te waarborgen.

¹³⁰ Zie met name de punten 25-26 van het arrest van 9 december 2004 (Commissie/Spanje, zaak C-79/03, Jurispr. 2004, blz. 11619). Het Hof maakt een vergelijking tussen jacht met behulp van lijmstokken en jacht met geweren.

¹³¹ Zie sectie 2.6 van de gids.

¹³² Zie arresten van: 8 juli 1987, Commissie/België, zaak 247/85, Jurispr. 1987, blz. 3029, punt 7; 8 juli 1987, Commissie/Italië zaak 262/85, Jurispr. 1987, blz. 3073, punt 7; arrest van 7 maart 1996, Associazione Italiana per il WWF en anderen tegen Regione Veneto, zaak C-118/94, Jurispr. 1996, blz. 1223, punt 21.

¹³³ Arrest van 8 juli 1987, Commissie/België, zaak 247/85, Jurispr. 1987, blz. 3029, punt 56.

¹³⁴ Arrest van 27 april 1988, Commissie/Frankrijk, zaak 252/85, Jurispr. 1988, blz. 2243.

¹³⁵ Zie arrest van 27 april 1988, Commissie/Frankrijk, zaak 252/85, Jurispr. 1988, blz. 2243, punt 26.

3.5.54 Tegen deze achtergrond lijkt het redelijk voor te stellen dat de frases "*selectief en onder strikt gecontroleerde omstandigheden*" zo dienen te worden begrepen dat ze een systeem impliceren van individuele vergunningen (of vergunningen voor kleine categorieën waarmee een hoge mate van aansprakelijkheid is gemoeid), en strikte territoriale, temporele en persoonlijke controles behoren te impliceren.

3.6 Derde voorwaarde voor afwijkingen: voldoen aan de specifieke formele voorwaarden opgesomd in artikel 9, lid 2

3.6.1 Zoals in paragraaf 3.3.2 hierboven is opgemerkt, heeft de derde voorwaarde waaraan afwijkingen moeten voldoen te maken met de nauwkeurige formele voorwaarden opgesomd in artikel 9, lid 2. In de woorden van het Hof in zaak C-118/94¹³⁶, hebben vormvoorwaarden "*tot doel de afwijkingen tot het strikt noodzakelijke te beperken en de controle ervan door de Commissie mogelijk te maken.*"

REKENING HOUDEN MET IEDERE FORMELE VOORWAARDE

3.6.2 De jurisprudentie bevestigt hoe belangrijk het is om rekening te houden met elk van de formele voorwaarden in artikel 9, lid 2. Dit wordt geïllustreerd door zaak C-247/85, *Commissie tegen België*¹³⁷. In die zaak had de Commissie, in haar vierde grief, bezwaar gemaakt tegen Belgische wetgeving die het bepaalde personen toestond om huismussen, ringmussen en spreuwen te vangen, te doden, te verdelgen of te bestrijden alsmede hun eieren, nesten en jongen te vernietigen. Het Hof verwierp een Belgisch verweer dat de wetgeving gehoor gaf aan artikel 9, waarbij het onder meer opmerkte: "*voorts voldoen de afwijkingen niet aan de criteria en voorwaarden van artikel 9, lid 2, doordat zij niet vermelden onder welke voorwaarden van tijd en van plaats de betrokken maatregelen mogen worden getroffen, noch aan welke controles zij zijn onderworpen.*"

3.6.3 Met betrekking tot de afwijkingen moeten de volgende vormvoorwaarden worden gerespecteerd en gespecificeerd in iedere vergunning voor afwijkingen.

Voor welke soorten mag worden afgeweken

3.6.4 De betreffende soorten moeten duidelijk worden aangegeven. Doorgaans impliceert dit identificatie op het niveau van de individuele soort. Er kunnen echter omstandigheden zijn die erin kunnen voorzien dat enkele op elkaar lijkende soorten door dezelfde afwijking worden gedekt.

Welke middelen, installaties of methoden voor het vangen of doden zijn toegestaan

¹³⁶ Arrest van 7 maart 1996, Associazione Italiana per il WWF en anderen tegen Regione Veneto, zaak C-118/94, Jurispr. 1996, blz. 1223.

¹³⁷ Arrest van 8 juli 1987, Commissie/België, zaak 247/85, Jurispr. 1987, blz. 3029.

- 3.6.5 Deze moeten duidelijk worden gespecificeerd evenals de daartoe beperkte toepassingen van de afwijking.

Onder welke voorwaarden met betrekking tot het risico en onder welke omstandigheden van tijd en van plaats deze afwijkende maatregelen mogen worden genomen

- 3.6.6 Dit dient de details te omvatten van het niveau van het risico dat is verbonden aan het gebruik van de methode, (inclusief hoe vaak deze zal worden geïnspecteerd etc.) evenals nauwkeurige details over de timing en plaats van de afwijking. Ook kunnen voorzorgsmaatregelen ter beperking van het risico voor andere soorten aangewezen zijn.

Welke autoriteit bevoegd is te verklaren dat aan die voorwaarden is voldaan, en te beslissen welke middelen, installaties of methoden mogen worden aangewend, binnen welke grenzen en door welke personen

- 3.6.7 Binnen iedere lidstaat zijn bepaalde benoemde autoriteiten verantwoordelijk voor het afgeven van vergunningen. De precieze termen moeten worden vastgelegd in de betreffende wetgeving voor ieder land (of regio daarvan). In afwezigheid van alternatieve oplossingen kan een autoriteit bijvoorbeeld een vergunning aanvragen om enkele vogelsoorten te onttrekken die op de luchthaven proberen te nestelen, omdat er een gevaar bestaat dat ze de veiligheid van het vliegverkeer bemoeilijken. De aanvraag wordt gedaan bij een vergunnende autoriteit die dan een vergunning afgeeft aan de luchtvaartautoriteit waardoor specifieke activiteiten worden toegestaan en waarin de methoden worden gespecificeerd waarmee ze kunnen worden uitgevoerd evenals de betrokken soorten.

- 3.6.8 Daar waar de bevoegdheid om vergunningen te verlenen wordt gegeven op subnationaal niveau (bijv. door het regionale bestuur), bestaat er behoefte aan een coördinerend overzicht van het toestaan van afwijkingen op het niveau van de lidstaat ter vermijding van het risico dat het totaal aantal afwijkingen de toelaatbare niveaus overschrijdt.

Welke controles zullen worden uitgevoerd

- 3.6.9 Een afwijking staat handelingen toe die anders een overtreding zouden zijn op grond van de wetgeving waarin de Vogelrichtlijn is omgezet. Daarom moet er naleving zijn van bepaalde gespecificeerde voorwaarden die in de afwijking worden beschreven. Dit dient te worden onderbouwd door passende handhaving.

VERGUNNINGEN AAN EEN ALGEMENE CATEGORIE PERSONEN

- 3.6.10 Een vraag die zich voordoet is of, met betrekking tot afwijkingen in verband met schadebeperking op grond van artikel 9, lid 1, onder a), het mogelijk is te voldoen aan de formele voorwaarden van artikel 9, lid 2, via algemene vergunningen, d.w.z. vergunningen die niet aan specifieke individuen worden

afgegeven, maar eerder aan een algemene categorie bevoegde personen zoals grondbezitters en hun agenten. Hoewel de verwijzing naar "strikt gecontroleerde omstandigheden" in artikel 9, lid 1, onder c), suggereert dat dit niet mogelijk is voor afwijkingen gebaseerd op die bepaling, lijkt de redactie van artikel 9, lid 2, dergelijke algemene vergunningen niet uit te sluiten voor afwijkingen op basis van artikel 9, lid 1, onder a).

3.6.11 Zaak 247/85, *Commissie tegen België*¹³⁸ is relevant, wederom met betrekking tot de vierde grief van de Commissie. Het Hof bracht in herinnering dat de bewoordingen van de Belgische wetgeving voorzagen: *"de vogels vermeld in bijlage 1 van dit besluit, evenals hun eieren en jongen, mogen te allen tijde worden gevangen, gedood, verdelgd of bestreden door de grondgebruiker en de houder van het jachtrecht evenals door hun gemachtigden of beëdigde wachters en door de ambtenaren en aangestelden van het bestuur van waters en bossen."* Terwijl het Hof het Belgische verweer verwierp dat de wetgeving voldeed aan artikel 9, uitte het ook kritiek op het gebrek aan rechtvaardiging voor een algemene vergunning. Het Hof gaf als commentaar:

"Indien de drie in bijlage 1 van de koninklijke besluiten genoemde vogelsoorten belangrijke schade toebrengen aan gewassen en boomgaarden dan wel in steden of in bepaalde streken vervuiling en lawaai veroorzaken, mag de Belgische staat in beginsel voorzien in een afwijking van de algemene beschermingsregeling van de artikelen 5, 6 en 7. 34 Gelijk hiervoor evenwel is vastgesteld, moet een afwijking in de zin van artikel 9 volgens lid 1 van dat artikel betrekking hebben op specifieke situaties en op grond van lid 2 voldoen aan de aldaar genoemde eisen. De algemene afwijkingen waarin de artikelen 4 en 6 van de koninklijke besluiten voorzien, voldoen niet aan deze criteria en voorwaarden. De Belgische regeling geeft immers niet aan, om welke redenen van bescherming van de volksgezondheid of van voorkoming van belangrijke schade aan gewassen of andere in artikel 9, lid 1, sub a, van de richtlijn genoemde domeinen, aan een zo ruime categorie personen voor geheel België een permanente afwijking van de door de richtlijn voorziene bescherming zou moeten worden toegestaan".

3.6.12 Aangenomen natuurlijk dat de afwijkingen alle aspecten dekt die worden genoemd in artikel 9, lid 2, suggereert bovenstaande passage uit het arrest in zaak 247/85 dat de redenen waarmee het vergunnen van een afwijking aan een ruime categorie personen worden gerechtvaardigd dwingend dienen te zijn en duidelijk moeten worden gespecificeerd in de afwijking. Wat betreft afwijkingen op grond van artikel 9, lid 1, onder c), is het ook van belang om nota te nemen van de specifieke voorwaarden die daarin worden genoemd.

3.7 Artikel 9, leden 3 en 4

3.7.1 De verplichtingen van verslaglegging over het gebruik van afwijkingen worden vastgelegd in artikel 9, lid 3, van de richtlijn. Dit vereist dat de lidstaten jaarlijks een verslag zenden aan de Commissie over de toepassing van artikel 9. Binnen het kader van het ORNIS-comité hebben de Commissie en de lidstaten een verslagleggingsperiode afgesproken die de periode bestrijkt

¹³⁸

Arrest van 8 juli 1987, Commissie/België, zaak 247/85, Jurispr. 1987, blz. 3029.

van januari tot en met december. Om een redelijke termijn te bieden voor het samenstellen van nationale verslagen is ook met de lidstaten afgesproken dat de verslagen ten laatste tegen september van het jaar daarop aan de Commissie worden toegezonden¹³⁹.

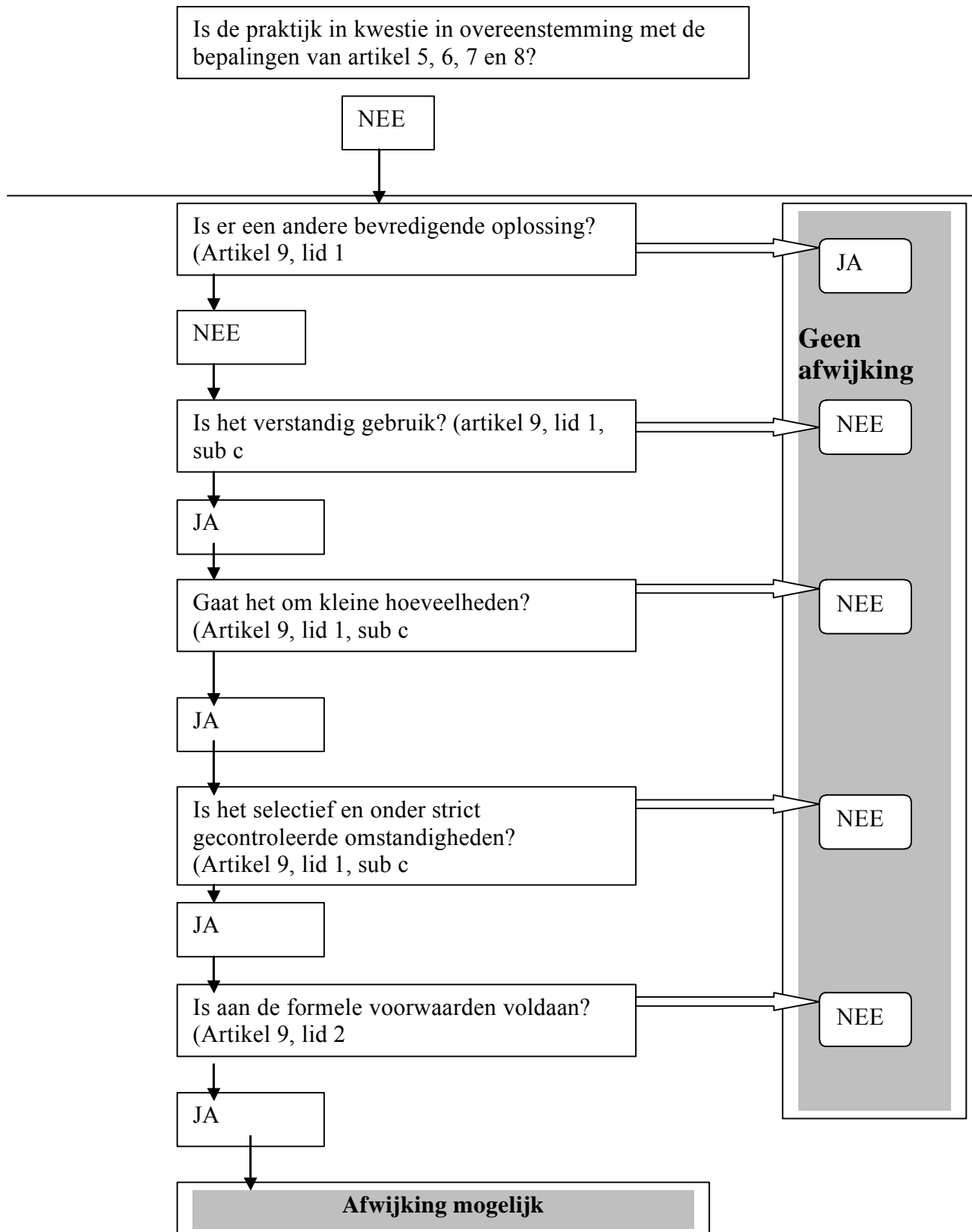
- 3.7.2 Artikel 9, lid 3, geeft geen definitie van de exacte inhoud van de nationale verslagen. Het is duidelijk dat de informatie feitelijk moet zijn en de details van artikel 9, leden 1 en 2, moet dekken. Tussen de Commissie en de lidstaten is een schema overeengekomen om informatie te verschaffen onder de volgende titels:
- de redenen (artikel 9, lid 1, onder a) tot en met c)),
 - de betreffende soorten,
 - in geval van artikel 9, lid 1, onder c), de betrokken aantallen vogels
 - de middelen, installaties of methoden toegestaan voor het vangen of doden
 - de voorwaarden met betrekking tot risico en de omstandigheden van tijd en plaats waaronder deze afwijkende maatregelen mogen worden genomen
 - de bevoegde autoriteit en het aantal afgegeven vergunningen
 - de uitgevoerde controles.
- 3.7.3 Ook relevant is informatie over de betreffende regio('s), en over de periode waarvoor de vergunning wordt verleend¹⁴⁰. Wanneer dit relevant is, dient ook het aantal vogels dat op grond van een afwijking wordt onttrokken te worden aangegeven. Dit is speciaal van belang in het kader van afwijkingen die worden toegestaan in de context van artikel 9, lid 1, onder c).
- 3.7.4 Door de Joint Nature Conservation Committee in het Verenigd Koninkrijk is een afwijkingeninformatiesysteem ontwikkeld om het invoeren door de verschillende lidstaten van gegevens voor afwijkingen in een standaardformaat te vergemakkelijken.
- 3.7.5 In het licht van de informatie verstrekt in de afwijkingsverslagen, in het bijzonder de informatie met betrekking tot artikel 9, lid 3, wordt van de Commissie op grond van artikel 9, lid 4, geëist dat zij erop toeziet dat het gebruik van afwijkingen niet leidt tot gevolgen die onverenigbaar zijn met de richtlijn.
- 3.7.6 De Commissie evalueert de gerapporteerde afwijkingen om te verifiëren of ze verenigbaar zijn met de richtlijn. Dit brengt een onderzoek met zich mee van het gerapporteerde gebruik van afwijkingen onder elk van de verschillende categorieën van afwijkingen. Het omvat onder meer een bepaling van afwijkingen toegestaan op grond van artikel 9, lid 1, onder c), als de drempel van 'kleine hoeveelheden' wordt overschreden, in gevallen waar er bezorgdheid bestaat dat niet aan deze vereiste wordt voldaan.

¹³⁹ In zaken waarin er ernstige vertragingen optreden bij de verzending door de lidstaten van deze jaarverslagen kan de Commissie vervolging instellen tegen de betreffende landen op grond van artikel 226 van het Verdrag.

¹⁴⁰ Door het Joint Nature Conservation Committee in het Verenigd Koninkrijk is een afwijkingeninformatiesysteem ontwikkeld voor de Commissie om het invoeren door de verschillende lidstaten van gegevens voor afwijkingen in een standaardformaat te vergemakkelijken. Dit systeem wordt momenteel herzien/aangepast.

- 3.7.7 In gevallen waarin de Commissie concludeert dat het gebruik van afwijkingen niet in overeenstemming is met de vereisten van de richtlijn behoudt zij het recht om juridische stappen te ondernemen tegen de betreffende lidstaat.
- 3.7.8 In overeenstemming met haar verplichtingen op grond van artikel 9, lid 2, van het Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk leefmilieu in Europa (Verdrag van Bern) compileert de Commissie een tweejaarlijks verslag over de toepassing van afwijkingen door de lidstaten, op basis van de nationale verslagen, en stuurt dat verslag toe aan de Permanente Commissie van het Verdrag.

Samenvatting van voorwaarden waaraan moet worden voldaan voor het toestaan van een vergunning op grond van artikel 9, lid 1, onder c), van de “Vogelrichtlijn”

4 FIGUREN

Figuur 1 – Feitelijk en potentieel aantal bejaagbare soorten in elke lidstaat

Figuur 2– Verschillende fasen van de broedperiode

Figuur 3 – Eén mogelijk schema voor het categoriseren van bejaagbare dubbelgangersoorten

Figuur 4 – Vragenlijst voor het beoordelen van verenigbare gespreide jachtseizoenen voor soorten in bijlage II bij artikel 7, lid 4, van de richtlijn

Figuur 5 – Lijst van soorten met een zeer gunstige staat van instandhouding

Figuur 6 – *Columba palumbus* – HOUTDUIF

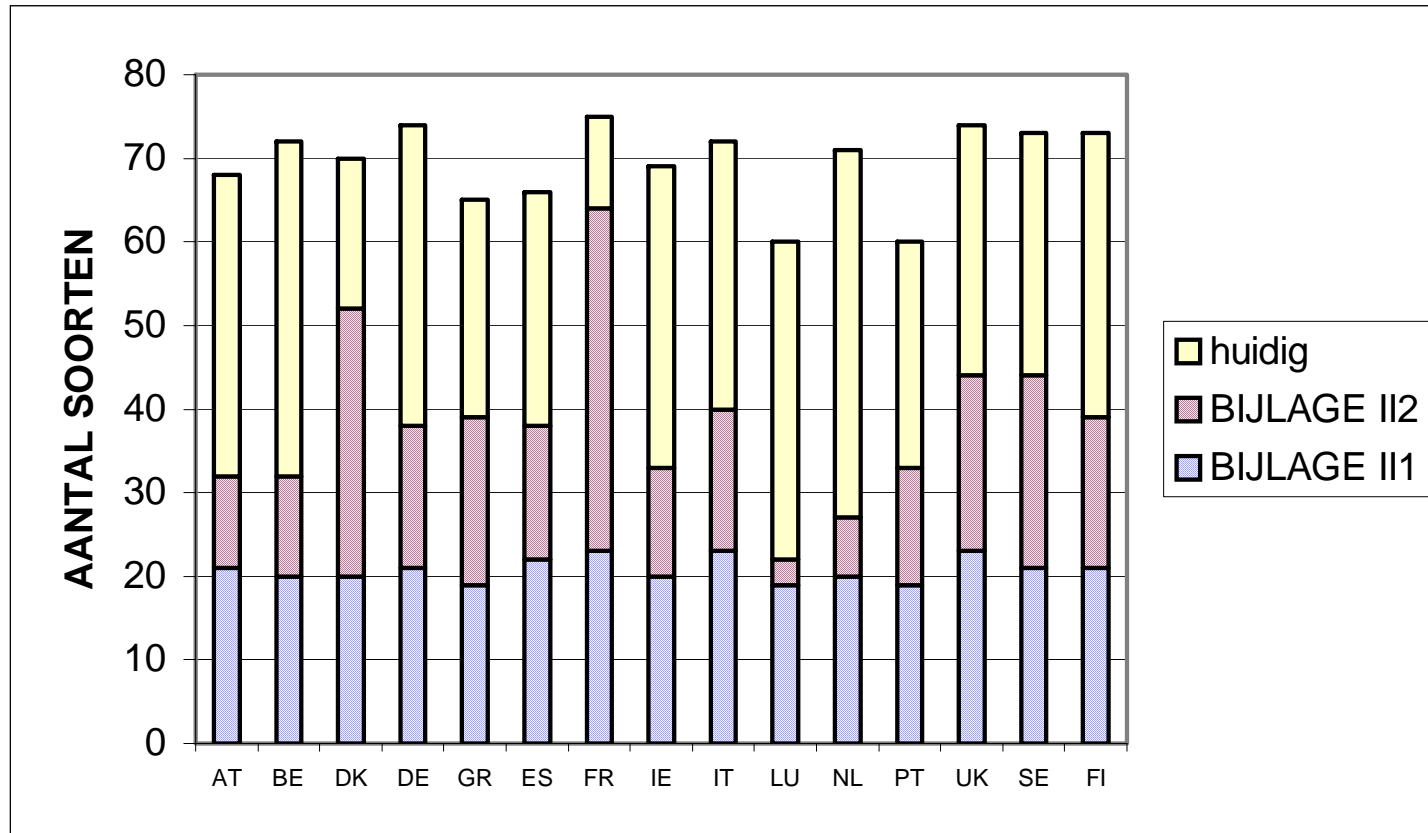
Figuur 7 – *Anas platyrhynchos* WILDE EEND

Figuur 8 – Enkele gepubliceerde mortaliteitscijfers voor soorten in bijlage II.1

Figuur 9 – Voorbeeld van berekening van kleine hoeveelheid voor de waterral (*Rallus aquaticus*), soort waarvoor geen mortaliteitsgegevens worden gepubliceerd.

Figuur 10 – Bejaagbare soorten (bijlage II) met een ongunstige staat van instandhouding

Figuur 11 – Overzicht van verschillende soorten ruigpoothoenders en fazanten

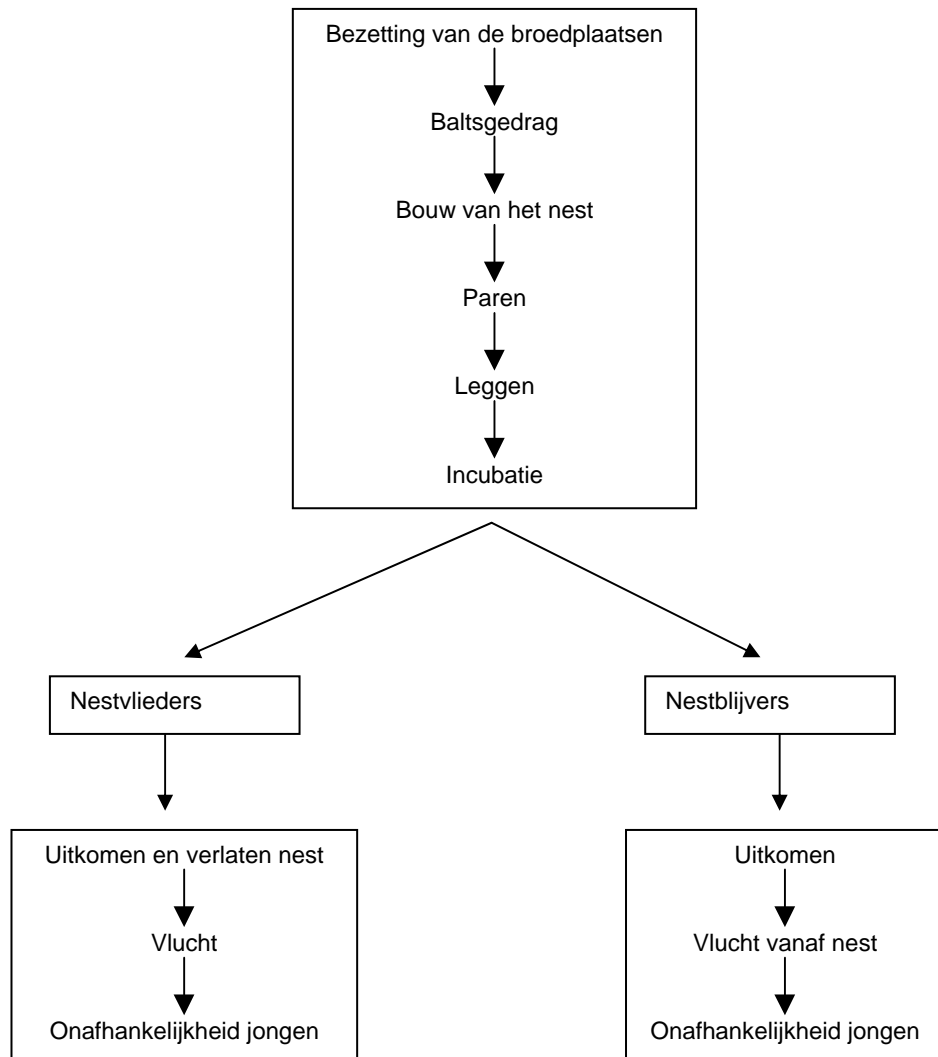
Figuur 1: Aantal feitelijk en potentieel bejaagbare soorten aanwezig in iedere lidstaat inclusief degene:

a) vermeld in **Bijlage II.1** (jacht toegestaan in alle lidstaten)

b) vermeld in **Bijlage II.2** (jacht alleen in lidstaten waarvoor aangewezen)

c) vermeld in Bijlage II.2 (maar niet voor lidstaten in kwestie, zelfs indien **aanwezig**)

Figuur 2: Verschillende fasen van de broedperiode.

Figuur 3: Eén mogelijk schema voor categorisering van bejaagbare dubbelgangersoorten

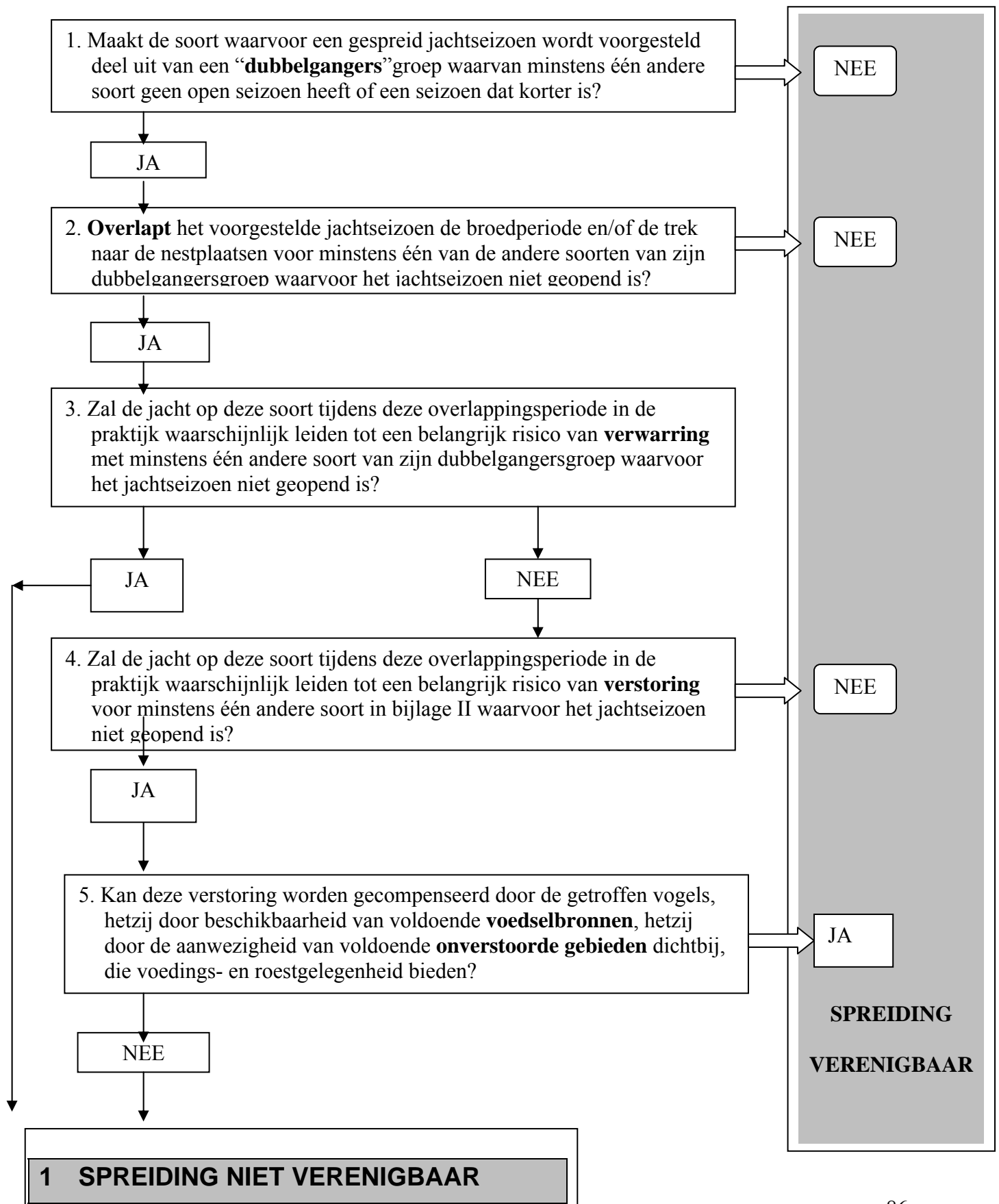
Groepen « dubbelgangers »	Verwarbare soorten in groepen	Habitattypen en andere te overwegen criteria	Landen waarvoor soorten worden vermeld in bijlage II	Wanneer zijn problemen het meest waarschijnlijk als gespreide openings- of sluitingsdata worden gebruikt voor uitbreiding jachtseizoenen
Grauwe gans	<i>Anser anser</i> <i>Anser fabalis</i> <i>Anser brachyrhynchus</i> <i>Anser albifrons</i>	In winters grasland en ploegbaar land Roep kenmerkend	Alle lidstaten behalve Griekenland, Ierland, Luxemburg, Nederland en Portugal	Eind van de jachtperiode
Eclipsmannetje Vrouwtje en juvenile poedelende eenden	<i>Anas penelope</i> <i>Anas strepera</i> <i>Anas crecca</i> <i>Anas platyrhynchos</i> <i>Anas acuta</i> <i>Anas querquedula</i> <i>Anas clypeata</i>	Wetlands Roep vaak kenmerkend	Alle lidstaten	Begin van de jachtperiode Meestal tussen juli en september, wanneer de mannetjes in eclipskleed zijn en de onvolwassen exemplaren nog niet hebben geruid
Eclipsmannetje Vrouwtje en juvenile duikeenden	<i>Aythya ferina</i> <i>Aythya fuligula</i> <i>Aythya marila</i> (<i>Netta rufina</i>) (<i>Bucephala clangula</i>)	Wetlands en zee	Alle lidstaten Op zee, meestal Oostzee (DK, S, FIN)	Begin van de jachtperiode Meestal tussen juli en september, wanneer de mannetjes in eclipskleed zijn en de onvolwassen exemplaren nog niet hebben geruid Eind van de jachtperiode
Zee-eenden (vrouwtjes en juvenielen)	<i>Melanitta nigra</i> <i>Melanitta fusca</i> (Onv. <i>Somateria</i>) (Onv. <i>Aythya marila</i>)	Hoofdzakelijk zee	Op zee, meestal Oostzee (DK, S, FIN)	Begin en eind van de jachtperiode
Vrouwtjes en juvenile Zaagbekken	<i>Mergus merganser</i> <i>Mergus serrator</i>	Wetlands inclusief kustgebieden	Fennoscandia (DK, S, FIN)	Eind van de jachtperiode
Vrouwtjes en juvenile <i>Lagopus</i> Hoenders	<i>Lagopus lagopus scoticus</i> <i>Lagopus mutus</i>	Heideland, hoogland Soorten gewoonlijk gescheiden volgens hoogte	Verenigd Koninkrijk	Begin en eind van de jachtperiode
Vrouwtjes en juvenile <i>Tetrao</i> Hoenders	<i>Tetrao urogallus</i> <i>Tetrao tetrix</i>	Bossen, open plekken, heideland Opvallend grootteverschil maakt identificatie gewoonlijk eenvoudig	<i>Tetrao</i> in de Alpen (A, I) en Fennoscandia (S, FIN)	Begin en eind van de jachtperiode
<i>Alectoris</i>	<i>Alectoris rufa</i>	Voor <i>A. graeca</i> , <i>A. Barbara</i> en <i>A.</i>	Waar zich overlappen in	Begin en eind van de jachtperiode

Groepen « dubbelgang ers »	Verwarbare soorten in groepen	Habitattypen en andere te overwegen criteria	Landen waarvoor soorten worden vermeld in bijlage II	Wanneer zijn problemen het meest waarschijnlijk als gespreide openings- of sluitingsdata worden gebruikt voor uitbreiding jachtseizoenen
Patrijzen	<i>Alectoris graeca</i> <i>Alectoris chukar</i> <i>Alectoris barbara</i>	chukar droge rotsachtige hellingen Voor <i>A. rufa</i> en <i>A. chukar</i> (waar deze zijn geïntroduceerd) ploegbaar land, heide, andere landbouwgrond en open laagland.	de verspreiding voordoen (zuidoost-Frankrijk voor <i>rufa</i> en <i>graeca</i> ; Thracië voor <i>graeca</i> en <i>chukar</i> , zuid- Andalusië voor <i>Barbara</i> en <i>rufa</i>)	
Kwartels en jong vederwild	<i>Coturnix coturnix</i> Jonge <i>Perdix</i> of <i>Alectoris</i> (Jonge <i>Phasianus colchicus</i>)	Ploegbaar land, landbouwgrond.	EL, E, F, I, P	Begin van de jachtperiode
Grote plevieren en Kempphaan	<i>Pluvialis squatarola</i> <i>Pluvialis apricaria</i> <i>Philomachus pugnax</i>	In herfst en winter <i>P. squatarola</i> meestal op slikken of zee kust; <i>P.</i> <i>apricaria</i> meest op ploegbaar land of weiden. Roep en ondervleugels zijn kenmerkend	F, IRL, UK, P	Eind van de jachtperiode voor <i>Pluvialis</i> Begin van de jachtperiode, augustus
Snippen	<i>Gallinago gallinago</i> <i>Lymnocyptes minimus</i>	Moerassen en natte weiden	Alle lidstaten behalve B, D, L, NL, FIN	Begin en eind van de jachtperiode
Grutto's Wulpen en Regenwulpen	<i>Limosa limosa</i> <i>Limosa lapponica</i> <i>Numenius arquata</i> <i>Numenius phaeopus</i>	In herfst en winter op slikken en zeekust. Heide, open laagland, natte weiden, slikken. Roep is kenmerkend	F, UK, IRL	Begin en eind van de jachtperiode
Grote <i>Tringa</i> strandlopers	<i>Tringa erythropus</i> <i>Tringa totanus</i> <i>Tringa nebularia</i>	Zeekusten, slikken Roep is kenmerkend	F	Begin en eind van de jachtperiode
Kleine meeuwen in juveniel- en winterkleed	<i>Larus ridibundus</i> <i>Larus canus</i>		A, F, E, S, FIN	Begin en eind van de jachtperiode
Grote meeuwen juveniel kleed	<i>Larus fuscus</i> <i>Larus argentatus</i> <i>Larus cachinnans</i> <i>Larus marinus</i>	Bijna overal, behalve hoge bergen en beboste gebieden	DK, D, E, S, FIN	Begin en eind van de jachtperiode
Columba duiven	<i>Columba livia</i> <i>Columba palumbus</i> <i>Columba oenas</i>	Wilde <i>C. livia</i> in rotsachtige habitats, gedomesticeerde vorm bij menselijke bewoning	Waar wilde en verwilderde <i>C. livia</i> samen voorkomen (E, Corsica, P, ...)	Begin en eind van de jachtperiode
<i>Streptopelia</i> duiven	<i>Streptopelia turtur</i> <i>Streptopelia decacto</i>	Turkse tortel zal zich eerder ophouden in stad en dorpen	A, D, F, I, EL, P...	Begin van de jachtperiode
Lijsters	<i>Turdus merula</i> , <i>vrouwetje</i> <i>Turdus philomelos</i>	Breed spectrum aan habitats	EL, E, F, I, P Openings- en sluitingsdata	Begin en eind van de jachtperiode

Groepen « dubbelgangers »	Verwarbare soorten in groepen	Habitattypen en andere te overwegen criteria	Landen waarvoor soorten worden vermeld in bijlage II	Wanneer zijn problemen het meest waarschijnlijk als gespreide openings- of sluitingsdata worden gebruikt voor uitbreiding jachtseizoenen
	<i>Turdus iliacus</i> <i>Turdus viscivorus</i> <i>Turdus pilaris</i>	Roep kenmerkend	zijn gewoonlijk hetzelfde voor alle soorten in de groep, behalve in Italië, waar <i>T. viscivorus</i> beschermd is	
Kraaien	<i>Corvus corone</i> <i>Corvus frugilegus</i> (<i>Corvus monedula</i>)	Breed spectrum aan habitats Roep vaak kenmerkend	DK, D, EL, E, F, L, P	Begin en eind van de jachtperiode

(.....) soorten tussen haakjes worden geacht minder snel met elkaar te worden verward

**Figuur 4: Vragenlijst voor beoordeling verenigbaarheid gespreide jachtseizoenen
Voor vogelsoorten in Bijlage II met artikel 7, lid 4, van Richtlijn 79/409/EEG**

Figuur 5: Lijst met bejaagbare soorten met een zeer gunstige staat van instandhouding

Criteria gebruikt voor het vaststellen van “zeer gunstige staat”:

- SPEC 4 (Soorten waarvan de mondiale populaties geconcentreerd zijn in Europa – d.w.z. soorten met meer dan 50% van hun mondiale populatie of verspreiding in Europa – maar die in Europa een gunstige staat van instandhouding hebben) of NIET-SPEC soorten en Veilige Europese Bedreigingsstatus (SPEC = species of European conservation concern) ¹⁴¹,
- geen belangrijke teruggang in broed- en overwinteringspopulaties (minder dan 10% van de nationale broedpopulaties afnemend met meer dan 20% in omvang; minder dan 2% van de nationale broedpopulaties afnemend met meer dan 50% in omvang; minder dan 10% van de nationale broedpopulaties afnemend met meer dan 20% in verspreiding; minder dan 2% van de nationale broedpopulaties afnemend met meer dan 50% in verspreiding; of minder dan 10% van de nationale overwinteringspopulaties afnemend met meer dan 20% in omvang; minder dan 2% van de nationale overwinteringspopulaties afnemend met meer dan 50% in omvang)
- zeer grote populatie (> 1.000.000 paar).

Soort	Spec status	% van broedpopulatie		% van overw. pop.			
		<u>omvang terug met</u> >20%	>50%	<u>verspr. terug met</u> >20%	>50%	<u>omvang terug met</u> >20%	>50%
Anas platyrhynchos	Non Spec ;	9	0	7	0	1	1
Columba livia	Non Spec ;	1	0	0	0		
Columba palumbus	Spec 4	0	0	0	0		
Turdus pilaris	Spec 4	1	0	0	0		
Turdus iliacus	Spec 4	0	0	0	0		
Turdus viscivorus	Spec 4	5	0	4	0		
Garrulus glandarius	Non Spec	0	0	0	0		
Pica pica	Non Spec	0	0	0	0		
Corvus monedula	Spec 4	2	0	2	0		
Corvus frugilegus	Non Spec	1	0	0	0		
Corvus corone	Non Spec	0	0	0	0		

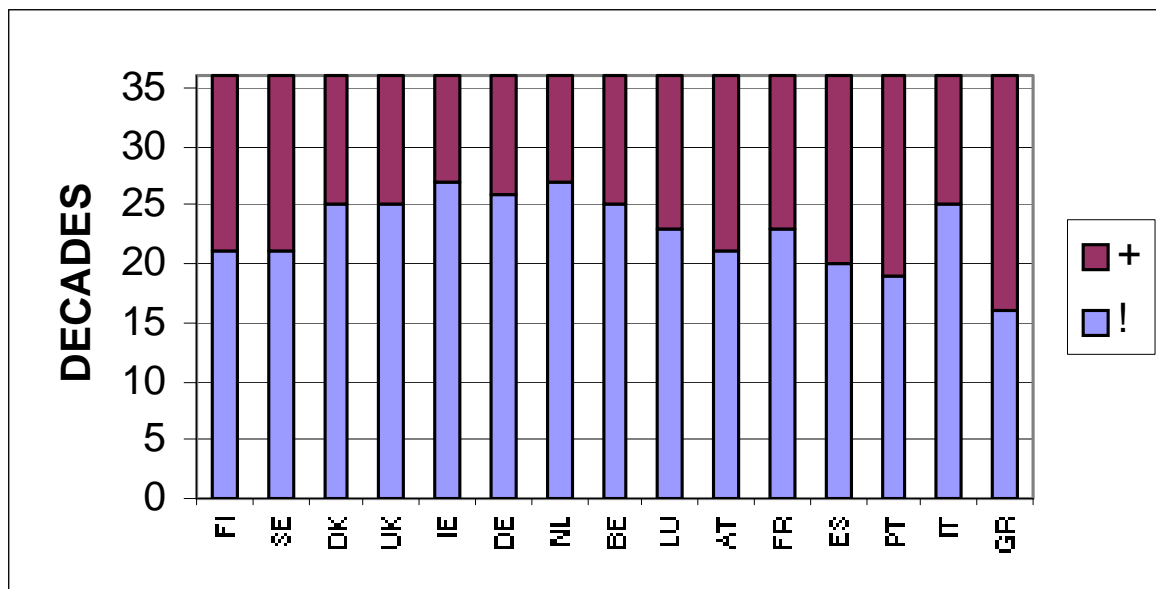
¹⁴¹

Birds in Europe: Their conservation status, BirdLife Conservation Series No 3, 1994.

Figuur 6: Columba palumbus - HOUTDUIF

	J	A	N	F	E	V	M	A	R	A	V	R	M	A	I	J	J	J	A	O	U	S	E	P	O	C	T	N	O	V	D	E	C		
FI																																			
SE																																			
DK																																			
UK																																			
IE																																			
DE																																			
NL																																			
BE																																			
LU																																			
AT																																			
FR																																			
ES																																			
PT																																			
IT																																			
GR																																			

	broedperiode
	trek + broed
	voorjaarstrek

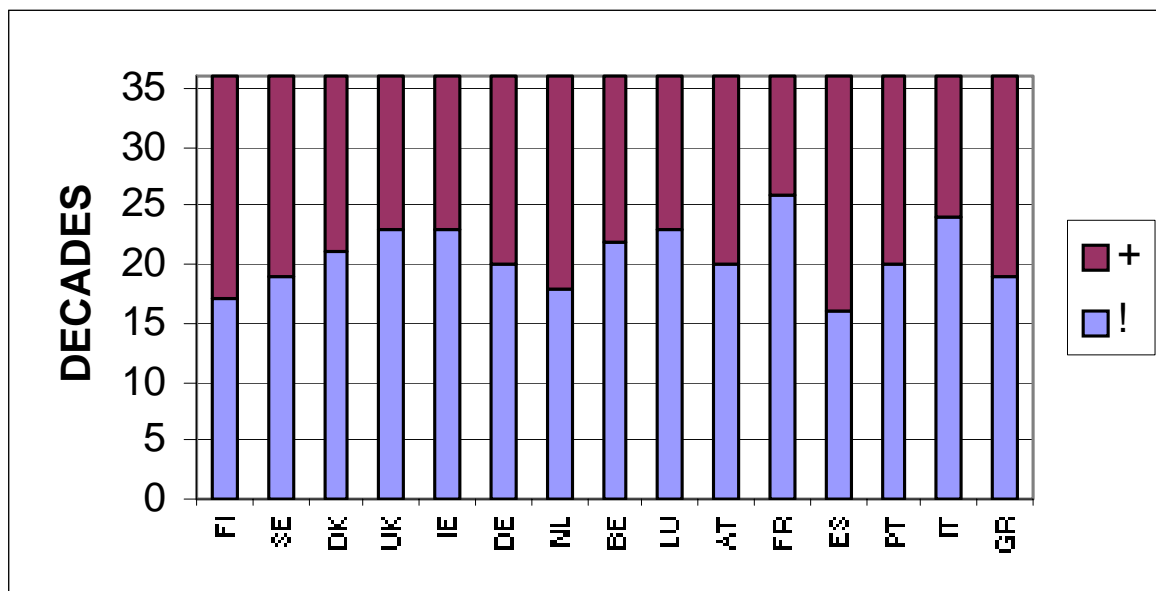

+ = potentieel bejaagbare periode volgens artikel 7, lid 4
 ! = broedperiode + periode van voorjaarstrek

Figuur 7: Anas platyrhynchos WILDE EEND

	J	A	N	F	E	B	MAR	A	P	R	MAY	J	U	N	J	U	L	A	U	G	S	E	P	O	C	T	N	O	V	D	E	C		
FI																																		
SE																																		
DK																																		
UK																																		
IE																																		
DE																																		
NL																																		
BE																																		
LU																																		
AT																																		
FR																																		
ES																																		
PT																																		
IT																																		
GR																																		

	broedperiode
	trek + broed
	voorjaarstrek

+ = potentieel bejaagbare periode volgens artikel 7, lid 4
 ! = broedperiode + periode van voorjaarstrek

Figuur 8: Enkele gepubliceerde sterftcijfers

Deel 1: soorten Bijlage II.1

Soort	Sterftcijfer
<i>Anser fabalis</i>	KVM Geen gegevens (Anser brachyrhynchus: volw. 26%; van 4 tot 16 maanden 42%; totaal individuen >4 maanden oud 21,5%) BWP Geen gegevens
<i>Anser anser</i>	KVM Volw. (Broeden IS) 23%; Volw. (Broeden DK) ca. 33% BWP IJslandse populatie: gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten 23% (ringen), meer dan 4 maanden oud 22% (tellingen), misschien teruggang van 1960 tot 1971; adult levensverwachting 3,8 jaar (Boyd en Ogilvie 1972). Gemiddelde jaarlijkse sterfte van vogels geringd in Denemarken als jong en adult 33%; verdere levensverwachting van volgroeide jongen 2,3 jaar en van adulten 2,6 jaar (Paludan 1973).
<i>Branta canadensis</i>	KVM Volw. GB 22% BWP Engeland: gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten 22%; levensverwachting 3,9 jaar (Boyd 1962).
<i>Anas penelope</i>	KVM Adulten geringde vogels 47% BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte van adulten geringd in noordwest-Europa 47%; levensverwachting 1,6 jaar (Boyd 1962).
<i>Anas strepera</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Anas crecca</i>	KVM Volw. van 47 tot 60%; vogels van eerste jaar met sterftcijfer hoger dan adulten BWP Jaarlijkse sterfte Groot-Brittannië 1949-55, mannetjes 49%, vrouwtjes 57%; Pembrokeshire, Wales, beide geslachten, 64% in 1934-8, 49% in 1945-8, 65% in 1949-53, maar in oorlogsjaren 1941-5 slechts 39%; ongeveer drievijfde van verlies mannetjes en de helft van vrouwtjes waarschijnlijk te wijten aan de mens (Boyd 1957a). Voor beide geslachten, 55% Frankrijk, 58% Italië en Spanje; in beide gebieden, sterfte van eerstejaars vogels hoger dan die voor 1-2 jaar oud; voor 1-2 jaar oude vogels, sterfte Europa 47%, USSR 51% (Tamisier 1972c).
<i>Anas platyrhynchos</i>	KVM CH, teruggevonden volwassen geringde vogels: 58% in gevangenschap gekweekt, 52% wilde vogels; DK in gevangenschap gekweekt 1ste jaar 90,6%, volgende jaren 55% (met hoge jachtdruk) NW Eur Volw. 48% FIN eerste jaar 64%, volgende jaren 55% S 76% tot 64% BWP Van ringen in noordwest-Europa, gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten 48%, levensverwachting 1,6 jaar (Boyd 1962). Finland: sterfte 64% eerste jaar, 55% in volgende jaren (Grenquist 1970). Zweden: sterfte 76% juvenielen, 64% adulten (Curry-Lindahl et al. 1970).
<i>Anas acuta</i>	KVM Geen gegevens BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten, op basis van teruggevonden vogels in USSR, 48% (Boyd, 1962).
<i>Anas querquedula</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Anas clypeata</i>	KVM GB Volw. 44% BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten geringd in Groot-Brittannië 44%; levensverwachting 1,8 jaar (Boyd 1962).
<i>Aythya ferina</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Aythya fuligula</i>	KVM Volw. varieert tussen 20-25% en 46% BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten geringd in noordwest-Europa 46%, levensverwachting 1,7 jaar (Boyd 1962).
<i>Lagopus l. scoticus</i>	BWP Schotland: jaarlijkse sterfte c. 65% (Jenkins et al. 1967; A. Watson).
<i>Lagopus mutus</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Alectoris graeca</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Alectoris rufa</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens

Soort	Sterftcijfer
<i>Perdix perdix</i>	KVM DK 84%; CS 80-82% BWP Overzichten van gegevens uit vele gebieden tonen aan dat gemiddelde populatieniveaus worden bepaald door dichtheidsafhankelijke factoren, vooral nestpredatie. Verhouding van septemberpopulatie afgeschoten nauw verwant met dichtheid waar afschot geformaliseerd, nu variërend van 20 tot 30% jaarlijks. Winterverliezen in Groot-Brittannië, exclusief afschot, thans c. 45%, met weinig jaarlijkse variatie; geen verband met dichtheid en aanzienlijk bewijs weersomstandigheden niet belangrijk. Winterverliezen en verstrooiing van paren in lente dragen weinig bij aan variatie in gemiddelde broeddichtheden (G.R. Potts). Jaarlijkse sterftcijfers van opgevoede en vrijgelaten Deense vogels na 1 april van 2de kalenderjaar 84,0 ± 2,8%, vergeleken met 80,2 ± 3,8% voor vogels vrijgelaten in Italië en 82,1 ± 7,2% voor vogels vrijgelaten in Tsjechoslowakije (Paludan 1963). In Polen, sterfte in 12 maanden na 1 september van geboortjaar 77,6% en 56% in volgende jaren (Olech 1971).
<i>Phasianus colchicus</i>	KVM DK eerste jaar 84%, volgende jaren 58% (hoge jachtdruk) BWP Geen informatie over wilde populaties. Veel studies over beheerde populaties in Europa en Noord-Amerika tonen hoge sterfte, vooral van mannetjes en 1stejaars vogels bijv. in Denemarken gemiddelde jaarlijkse sterfte van mannetjes 78,1%, van vrouwtjes 62,3%, en voor alle vogels sterfte 81,4% in 1ste levensjaar en 58,4% in volgende jaren (Paludan 1959a).
<i>Fulica atra</i>	KVM Eerste jaar 76-87%; 2de jaar 48-72%; NL Eerste jaar 79%; volgende jaren 25%; dood gevonden 1ste jaar 32%; volgende jaren 22% BWP Sterfte in 1ste levensjaar in diverse steekproeven uit noordwest-Europa tussen 76% en 87%, en in 2de jaar tussen 48% en 72%; lagere grenzen waarschijnlijk dichterbij werkelijke positie (Glutz et al. 1973). Vondst van 686 in Zwitserland in de winter geringde vogels: 371 in kalenderjaar van ringen, 125 in 2de jaar, 83 in 3de, 51 in 4de, 19 in 5de en 36 in 6de jaar en daarna (Glutz 1964). Jaarlijkse sterftcijfers van pullen geringd in Nederland, 1934-73: afgeschoten vogels (steekproef 93) $\frac{3}{4}$ 2179% 1ste jaar, 7525% latere jaren; dood gevonden (steekproef 138) $\frac{3}{4}$ 68) 32% 1ste jaar, 7822% latere jaren (Cavé 1977).
<i>Lymnocyptes minimus</i>	KVM Geen gegevens BWP Beperkte gegevens suggereerden jaarlijkse sterfte van 76%, maar bijna zeker te hoog (Boyd 1962).
<i>Gallinago gallinago</i>	KVM B 52-57%; DK 47%; GB 52%; BWP Jaarlijkse sterfte van gewogen gemiddelde van diverse steekproeven 51,9 ± 5,43%, geen opsporebare verschillen tussen cijfers in 1ste jaar na vliegvlug worden en latere jaren (Boyd 1962). België: gemiddelde jaarlijkse sterfte van vogels afgeschoten 56,7% vergeleken met 52,0% voor dood gevonden exemplaren; jachtsterfte liep na eerste jaar terug (Dhondt en Van Hecke 1977). West-Duitsland: sterfte in 1ste jaar 65% (Glutz von Blotzheim et al. 1977). Denemarken: gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten 47,1 ± 2,80% (Fog 1978). Finland: gemiddelde jaarlijkse sterfte 46,9% (Petunnen 1980c).
<i>Scolopax rusticola</i>	KVM 1ste jaar 55-65%; volgende jaren 40-50%. Hoger voor Fennoscandinavische populaties. BWP Groot-Brittannië: jaarlijkse sterfte 54% in 1ste jaar, 39% in volgende jaren, 1 augustus-31 juli (Kalchreuter 1975); eerdere schattingen (Lack 1943, Boyd 1962) gaven respectievelijk 56% en 55% voor 1ste jaar, en 37% en 40,7% in volgende jaren, met jaarlijkse sterfte adulten duidelijk hoger in 1931-40 dan in 1921-30, redenen onbekend (Boyd 1962). Noorwegen en Zweden: jaarlijkse sterfte 67% in 1ste jaar, 52% in volgende jaren (Kalchreuter 1979); Finland en Oostzee respectievelijk 72% en 54% (Kalchreuter 1975). Finland: sterfte in 1ste jaar 61,7%, 48,4% in volgende jaren (Pertunnen 1980a). Fenno-Scandia: 65,6% in 1ste jaar, 50,6% in volgende jaren (Clausager 1974). Nederland: jaarlijkse sterfte adulten 50,0% (Clausager 1974).
<i>Columba livia (1)</i>	KVM Geen gegevens BWP Engeland (Salford): sterfte in 1ste levensjaar 43 ± 7,3%, jaarlijkse sterfte adulten 33,5 ± 4,9% (Murton et al. 1972b). Engeland (Flamborough Head): jaarlijkse sterfte adulten van afschot steekproef c. 30% (Murton and Clarke 1968).
<i>Columba palumbus</i>	KVM GB 35-41%, juv. 60-70%; DK juv. 54,3%; Volw. 41,3%; NL c. 46% BWP GB: sterfte juv. c. 74%, jaarlijkse sterfte adulten c. 36% (Murton 1965b). Nederland: 1911-53 (als geen premie betaald voor afschot) sterfte 1ste jaar 49%, jaarlijkse sterfte adulten 50%; 1959-62 (premie) 1ste jaar 55%, adulten 61% (Doude van Troostwijk 1964a); 1911-81 1ste jaar en adulten beide 46% (Glutz en Bauer 1980). Denemarken: sterfte 1ste jaar 54,7%, sterfte adulten 41,3% (Søndergaard 1983). Finland: sterfte 1ste jaar 41,7%, sterfte 2de jaar 47,6%, sterfte in latere jaren 30,5% (Saari 1979b).

- (1) De hier geciteerde populaties zijn wilde populaties van *Columba livia* en niet de populaties van tamme duiven.

Deel 2: soorten Bijlage II.2

Soort	Sterftcijfer
<i>Cygnus olor</i>	KVM GB 1ste jaar: 58%; 2de en 3de jaar: 30%; 4de en 5de jaar 22% (Coleman & Minton 1980); c. 30% na 1 jaar; 30% 2de jaar; 25% 3de en 4de jaar (Bacon 1980) BWP GB: jaarlijkse sterfte 3-12 maanden 32,1%, 1-2 jaar 35,4%, 2-3 jaar en 3-4 jaar 25,0%, broeders ouder dan 4 jaar 18-20%; levensverwachting bij 4 jaar 4-8 jaar (Beer and Ogilvie 1972). Denemarken: jaarlijkse sterfte 26% (Bloch 1971) Zweden: jaarlijkse sterfte 1965-70, 28,5%, maar slechts hoogstens 21,0% bij uitsluiting strenge winter van 1969-70 (Mathiasson 1973a).
<i>Anser brachyrhynchus</i>	KVM Volw. 26%; van 4-16 maanden 42%; totaal individuen >4 maanden oud 21,5% BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten 26%, en van 4-16 maanden oud 42% (ringegegevens). Gemiddelde jaarlijkse sterfte van allen boven 4 maanden oud 21,5% (uit tellingen), met bewijs van daling in cijfer 1950-72 (Boyd and Ogilvie 1969).
<i>Anser albifrons</i> ¹⁴²	KVM A.a. <i>albifrons</i> : >1 jaar 30,9%; <i>Anser a. flavirostris</i> : 34% BWP A.a. <i>albifrons</i> : gemiddelde jaarlijkse sterfte (in GB overwinterende vogels) 28% In Nederland overwinterende vogels: 30,9% (Doude van Troostwijk 1974) <i>A.a. flavirostris</i> : gemiddelde jaarlijkse sterfte 34%.
<i>Branta bernicla</i>	KVM Volw. GB 17%, positief gecorreleerd met voortplanting BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten B. b. <i>bernicla</i> overwinterend in GB 14%, en B. b. hrota van Spitsbergen 17% (Boyd 1962).
<i>Netta rufina</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Aythya marila</i>	KVM Geen gegevens BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten geringd in IJsland 52% (Boyd 1962).
<i>Somateria mollissima</i>	KVM Volw. 20-40% BWP Nederland: jaarlijkse sterfte van vogels geringd als vliegvlugge jonge vogels 1965-70 gemiddeld 17%; jaarlijkse sterfte vrouwtjes varieerde van 15%-61% in 1964-68, wat vergiftiging weergaf door gechloroerde koolwaterstoffen, en 2%-8% van 1969-71 na reguleringsmaatregelen (Swennen 1972). Denemarken: jaarlijkse sterfte 20% (Paludan 1962). Adulten geringd in noordwest-Europa: gemiddelde jaarlijkse sterfte 39%, levensverwachting 2,1 jaar (Boyd 1962).
<i>Clangula hyemalis</i>	KVM Geen gegevens BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten geringd in IJsland 28%; levensverwachting 3,1 jaar (Boyd 1962)
<i>Melanitta nigra</i>	KVM Geen gegevens BWP Vogels geringd in IJsland: gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten 23%; levensverwachting 3,8 jaar (Boyd 1962)
<i>Melanitta fusca</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Bucephala clangula</i>	KVM Nestelende vrouwtjes: 37% BWP Jaarlijkse sterfte (broedende vrouwtjes) Zweden: c. 37%; levensverwachting c. 3 jaar (levensverwachting adulten c. 2 jaar, Nilsson 1971).
<i>Mergus serrator</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Mergus merganser</i>	KVM Geen gegevens BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten 40%, levensverwachting 2,0 jaar (Boyd 1962).
<i>Bonasa bonasia</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Lagopus l. lagopus</i>	KVM Geen gegevens BWP USSR: 60-86% voor adulten en 90-95% voor 1stejaars vogels (in de jaren 1971-5 toen lemming <i>Lemmus lemmus</i> schaars was op de Bolshezemolsk-toendra, leidde de predatordruk tot hoge sterfte (Vorgnin 1976)). (voor <i>Lagopus lagopus scoticus</i> in Schotland: jaarlijkse sterfte c. 65% (Jenkins et al. 1967). Geen gegevens voor EU
<i>Tetrao tetrix</i> ¹⁴³	KVM FIN onvolw. eerste winter 64%; Ad populatie stabiel 47% BWP In Finland varieert de gemiddelde jaarlijkse sterfte van adulten vermoedelijk van 40%-60%, met jaarlijkse en lokale schommelingen (Helminen 1963).

¹⁴²

Deze sterftcijfers worden gezien als te hoog voor *Anser albifrons flavirostris*. De recentste analyses voor deze ondersoort geven een eerstejaars sterfte van 32,2 % en sterfte van adulten van 21,5 % (Fox, A.D. & Stroud, D.A. 2002. *Anser albifrons flavirostris* Greenland White Fronted Goose, BWP Update. Ter perse).

Soort	Sterftecijfer
<i>Tetrao urogallus</i>	KVM USSR Volw. c. 54-59%; FIN 30% BWP USSR: in 2 gebieden sterfte van uitkomen tot 1 september 48 52% voor mannetjes en 59 41% voor vrouwtjes; in volgende jaar cijfer respectievelijk 46 54% en 33 67% en in daaropvolgende jaren respectievelijk 59 41% en 54 46% (Semenov-Tyan-Schanskii 1959).
<i>Alectoris barbara</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Alectoris chukar</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Coturnix coturnix</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Meleagris gallopavo</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Rallus aquaticus</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Gallinula chloropus</i>	KVM Ringgegevens (teruggevonden) 1ste jaar 69% BWP Van 90 vogels geringd in West-Duitsland stierf 69% in 1ste levensjaar en 23% in 2de jaar (Glutz et al. 1973)
<i>Haematopus ostralegus</i>	KVM GB van vliegvlug jong tot geslachtsrijpheid totaal sterftecijfer van 74-80%; onv. 40%; BWP Nederland: gemiddelde sterfte in eerste jaar na vliegvlug 36%; van 1 tot 15 jaar 15,9% jaarlijks (Boyd 1962). Sterfte van uitkomen tot 1 maand na vliegvlug, Wales, 84% (Harris 1969). Sterfte van vliegvlug tot geslachtsrijpheid 74% en 80% berekend vanuit Harris (Harris 1969, respectievelijk Harris 1970) (Glutz et al. 1975); gemiddelde jaarlijkse sterfte van onvolwassen exemplaren c. 40% (Harris 1967). West-Duitsland: gemiddelde sterfte van vliegvlug tot gemiddelde leeftijd (5-6 jaar) bij eerste maal gevangen tijdens broeden c. 62%; sterfte van broedende vogels 1949-63 constant voor alle leeftijdsgroepen bij c. 94,6% (Schnakenwinkel 1970); in Wales, 1963-8, sterftecijfer van broedende vogels 872-13-98% (Harris 1970b).
<i>Pluvialis apricaria</i>	KVM GB 1ste winter 41%, volgende winters 22% (Parr 1980); NL teruggevonden geringde exemplaren 1ste jaar 53%; volgende jaren 39%. BWP Nederland: 123 teruggevonden exemplaren van in herfst geringde volwassen vogels gaven aan dat 53% in 1ste jaar na ringen stierf, daarna $39,0 \pm 5,42\%$ jaarlijks. IJsland: 31 teruggevonden exemplaren van nestvogels en juvenielen toonde sterfte van 66% in 1ste kalenderjaar en $46,5 \pm 10,3\%$ jaarlijks daarna (Boyd 1962). Schotland: sterfte adulten c. 22% (Parr 1980).
<i>Pluvialis squatarola</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Vanellus vanellus</i>	KVM 1ste jaar (van 1 augustus tot 31 maart) GB 38%; Midden-Europa 40%; Scandinavië 40%, DK 44%; volgende jaren GB 32%; Midden-Europa 29%; Scandinavië 33%, DK 33%; varieert van 30-36% tussen 2de en 11de jaar, daarna c. 43%. BWP Europa. Sterfte van jongen van 31 augustus tot volgende 31 maart (Aldus uitsluiting van hoge sterfte in eerste weken) 39,7%, variërend van 30,4%-57,5% voor vogels geringd in verschillende landen, met 37,5% in GB en Ierland, 40,1% in Midden-Europa, en 40,4% in Scandinavië. Daarna jaarlijkse sterfte 32,2% (33,9% in GB en Ierland, 29,4% Midden-Europa, 33,1% Scandinavië). Voor meer details en bespreking, zie Glutz et al. (Glitz et al. 1975).
<i>Calidris canutus</i>	KVM Geen gegevens BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten $32,4 \pm 3,18\%$ (Boyd 1962).
<i>Philomachus pugnax</i>	KVM Diverse bronnen (ringen) 47% BWP Jaarlijkse sterfte $47,6 \pm 3,61\%$, met weinig verschil tussen 1ste en latere jaren; geslachtsverschil mogelijk niet significant (Boyd 1962).
<i>Limosa limosa</i>	KVM NL 1ste jaar 38%; 2de jaar 32%; 3de en volgende jaren 37% BWP Nederland: jaarlijkse sterfte in 1ste jaar (tot 15 mei) 37,6%, in 2de jaar 32%, en in latere jaren gemiddeld 36,9% (Glutz et al. 1977).

¹⁴³ Volgens langetermijngegevens bedraagt het sterftecijfer in de eerste winter (september tot de volgende lente) van het Auerhoen *Tetrao urogallus* 76 % en van het Korhoen *Tetrao tetrix* 64 %. In stabiele populaties is het jaarlijkse sterftecijfer van volwassen Auerhoenders en Korhoenders respectievelijk 29 % en 47 %. Beide soorten tonen geslachtsgebonden verschillen in juveniele sterfte. Linden, H. 1981 Estimation of juvenile mortality in the Capercaillie *Tetrao urogallus* and the Black Grouse *Tetrao tetrix*, from indirect evidence. Finnish Game Research 39: 35-51.

Soort	Sterftecijfer
<i>Limosa lapponica</i>	KVM Geen gegevens BWP Jaarlijkse sterfte 29,5 ± 7,9%, maar schijnbaar c. 79% in '1ste kalenderjaar na ringen' (Boyd 1962).
<i>Numenius phaeopus</i>	KVM Geen gegevens BWP Volgens kleine steekproef (13) jaarlijkse sterfte 30,8 ± 9,1% (Boyd 1962).
<i>Numenius arquata</i>	KVM GB 1ste jaar (na vliegvlug) 53%; 2de jaar 37%, volgende jaren 26% NL 1ste jaar (geringd als pullen) 66%; 2de tot 4de jaar 28%; FIN 64% t/m 31.12 van eerste jaar, 55% volgende jaren BWP GB: gemiddelde jaarlijkse sterfte (n = 287) 53,0% in 1ste jaar vanaf vliegvlug, 37,0% in 2de jaar en 26,4% daarna (Bainbridge and Minton 1978). Nederland: gemiddelde jaarlijkse sterfte (n = 137) in 1ste jaar na ringen als pullen 66,4% en c. 28% voor 2de-4de jaar (Glutz et al. 1977). Finland: gemiddelde jaarlijkse sterfte (n = 245) 64% t/m 31 december na ringen als pullen, en 55% in latere jaren (Grenquist 1965).
<i>Tringa erythropus</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Tringa totanus</i>	KVM Onv. 1ste jaar >50%; volgende jaren 20-30% BWP Sterfte in 1ste jaar na vliegvlug 55%; berekende sterfte adulten varieerde zeer in diverse steekproeven van 17,7% tot 56,9%, waarschijnlijk beïnvloed door ringverlies, met beste schatting vermoedelijk van Zweedse steekproef (55) op 31,5% (Boyd 1962). In Duitse kolonie, berekende sterfte adulten 28,7% in 1ste jaar na ringen, afnemend met leeftijd in opeenvolgende jaren (30%, 20%, en 18%), maar dit op basis van terugkeer adulten naar kolonie, dus misschien te wijten aan toenemende nestplaatstrouw met leeftijd (Grosskopf 1959; Boyd 1962).
<i>Tringa nebularia</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Larus ridibundus</i>	KVM Sterfte juvenielen 56% (overlevend na vliegvlug aan einde 1ste jaar: 44%) Adulten c. 15-40% BWP GB en Ierland: gemiddelde sterfte 1945-72, 38,3% in eerste 6 maanden, 27,5% in 2de kalenderjaar, en c. 24% daarna; in noordwest-Engeland 1908-24 sterfte veel hoger (c. 60% in eerste 6 maanden) als gevolg van afschot (Flegg and Cox 1975). Camargue (Frankrijk): gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten daalde naar 16% tijdens periode van uitbreiding, grotendeels als gevolg van exploitatie van nieuwe voedselbronnen in de winter (Lebreton en Iesenmann 1976).
<i>Larus cachinnans</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Larus canus</i>	KVM Estland 1ste jaar 54%; 2de jaar 25%, volgende jaren 26%; FIN 29%; vroeger Oost-Duitsland 16%; NW 15%; DK 26% en GB 34% BWP Gemiddelde jaarlijkse sterfte van 347 vogels over 2 jaar oud geringd in Denemarken 26,0% (Sørensen 1977). Gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten, Estland, c. 15% (Onno 1968b).
<i>Larus fuscus</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Larus argentatus</i>	KVM Volw. c. 10% BWP Aanzienlijke variaties in gepubliceerde schattingen voor Europa en Noord-Amerika. Sterfte in 1ste levensjaar: GB 17% (Chabrzyk and Coulson 1978), 30% (Brown 1967b), 18% (Harris 1970a); Denemarken 22% (Paludan 1951); Noord-Amerika 38-62% (Paynter 1966), 27-32% (Kadlec and Drury 1968). Sterfte in 2de levensjaar: GB 7,3% (Chabrzyk and Coulson 1978). Sterfte adulten: GB 6,5% (Chabrzyk and Coulson 1978), 10% (Parsons 1971a), 10% (Harris 1970a); West-Duitsland 10% (Drost et al. 1961); Denemarken 15% (Paludan 1951); Noord-Amerika 4-9% (Kadlec and Drury 1968), maar 15-20% gesuggereerd door latere studies (Kadlec 1976).
<i>Larus marinus</i>	KVM Geen gegevens BWP Geen gegevens
<i>Columba oenas</i>	KVM 50%; GB 44-61% BWP GB: sterfte 1ste jaar c. 60%, sterfte adulten c. 46,3%, maar lager eind jaren 1950 en begin jaren 1960 (R J O'Connor and C J Mead). Finland: sterfte 1ste jaar 57,5%, sterfte adulten 44,5% (Saari 1979b).
<i>Streptopelia decaocto</i>	KVM GB 1ste jaar c. 69%; volgende jaren 39%; D 50-75% en 35-55% BWP Engeland: sterfte juvenielen 69%, jaarlijkse sterfte adulten 39% (Coombs et al. 1981). Zweden: jaarlijkse sterfte 29% (Bentz 1982) Midden-Europa: sterfte in 1ste levensjaar 50-75%, jaarlijkse sterfte adulten 35-55% (Glutz en Bauer 1980)
<i>Streptopelia turtur</i>	KVM GB juv. 64%; adulten c. 50% BWP GB: geschatte sterfte 1ste jaar c. 64%, jaarlijkse sterfte adulten c. 50% (Murton 1968).

Soort	Sterftecijfer
<i>Alauda arvensis</i>	KVM Volw. 30-35%, meerderheid in de winter BWP Engeland: gemiddelde jaarlijkse sterfte adulten 33,5%; gemiddelde sterfte van jongen tijdens 1ste jaar na onafhankelijkheid 38% (Delius 1965).
<i>Turdus merula</i>	KVM Van geringde vogels: 1ste jaar 69%; volgende jaren 40-52% BWP GB: jaarlijkse sterfte 58% in 1ste jaar (vanaf 1 augustus), 38% in 2de, 50% in 3de, 40% in 4de en 5de (Lack 1943); jaarlijkse sterfte 54% in 1ste levensjaar (vanaf 1 augustus), 40% in 2de (Lack 1946b); jaarlijkse sterfte na eind 1ste kalenderjaar $44 \pm 1,5\%$, ongeacht leeftijd, zonder belangrijk verschil tussen geslachten; mogelijk lager in noorden; varieerde jaarlijks van 34% in 1933-4 tot 69% in 1928-9 (Coulson 1961); bij Oxford, jaarlijkse juveniele sterfte 59% (Snow 1958b); jaarlijkse sterfte daalde van c. 50% in 1951-2 tot c. 32% in 1960-1, schijnbaar niet als gevolg van het weer (Snow, 1966b); jaarlijkse sterfte adulten in Londen $41,8 \pm 1,0\%$, in ruraal zuidelijk Engeland $34,9 \pm 0,5\%$ (Batten 1973); sterfte hoogst maart-juni; verkeer en predatie door katten hebben een steeds grotere rol in sterfte gespeeld (Batten 1978); jaarlijkse sterfte adulten 41% bij mannetjes, 60% bij vrouwtjes (Naylor 1978). België: jaarlijkse sterfte adulten 69% (Verheyen 1958); jaarlijkse sterfte adulten $52,2 \pm 2,3\%$, of $45,8 \pm 2,5\%$ exclusief afgeschoten of anderszins door mensen gedode exemplaren; jaarlijkse sterfte juvenielen 12,4 \pm 1,9% (Van Steenberghe 1971). Frankrijk: jaarlijkse stedelijke sterfte 25% bij mannetjes, 33% bij vrouwtjes (Ribaut 1964). West-Duitsland: jaarlijkse sterfte 49%, voor stedelijke vogels 28% (Erz 1964). Finland: jaarlijkse totale sterfte 58-59% (Haukioja 1969). Tsjechoslowakije: sterfte in 1ste levensjaar 68,4%, in 2de jaar 56,3%, in 3de jaar 30% (Beklová 1972); sterfte in 1ste jaar 72% (Havlin 1961).
<i>Turdus pilaris</i>	KVM NW c. 53% (hoger voor vogels van het eerste jaar); FIN c. 65%; CH c. 69% BWP Zwitserland: jaarlijkse sterfte 60-70%, onafhankelijk van leeftijd (Furrer 1977). Finland: jaarlijkse totale sterfte 61-65% (Haukioja 1969).
<i>Turdus philomelos</i>	KVM CS 1ste jaar 58%; volgende jaren 44%; F respectievelijk 59% en 46%; BWP GB: sterfte in 1ste levensjaar (vanaf 1 augustus) 53%, in 2de jaar 40% (Lack 1946b). Finland: jaarlijkse totale sterfte 54% (Haukioja 1969).
<i>Turdus iliacus</i>	KVM Adulten c. 50% BWP Finland: jaarlijkse totale sterfte 57-58% (Haukioja 1969).
<i>Turdus viscivorus</i>	KVM GB Volw. 48% BWP GB: jaarlijkse sterfte adulten 48%; sterfte vliegvlugge jongen tot eind 1ste kalenderjaar 62% (Snow 1969a).
<i>Sturnus vulgaris</i>	KVM Vondsten van ringen in Europa 1ste jaar 60-73%; volgende jaren 50-68% BWP GB: sterfte in 1ste levensjaar (vanaf 1 augustus) 48%, in 2de jaar 48% (Lack 1946); jaarlijkse sterfte $52,8\% \pm 1,0\%$ (Coulson 1960). Finland: jaarlijkse sterfte $46\% \pm 4,4\%$ (Haukioja 1969). Tsjechoslowakije: sterfte in 1ste jaar 68,1%, in 9de jaar, 22,2%, in 10de jaar 14,2% (Beklová 1972).
<i>Garrulus glandarius</i>	KVM Van teruggevonden ringen 1ste jaar 61% BWP GB: sterfte in 1ste kalenderjaar 40%, in 2de jaar 55%, en in 3de-5de jaar 41% (Holyoak 1971). Europa; sterfte in 1ste levensjaar 60,7% (Busse 1969).
<i>Pica pica</i>	KVM Europa van teruggevonden ringen 1ste jaar 69% GB volwassen mannetjes 25%, volwassen vrouwtjes 40%... BWP GB en Finland: sterfte in 1ste kalenderjaar 46%, in 2de jaar 58%, in 3de-5de jaar 55% (Holyoak 1971). Stedelijke populatie, GB: sterfte in 1ste jaar na verlaten van nest 44%, in volgende jaren 30%, 24%, 32%, 46%, en 86% (Tatner 1986). Finland: jaarlijkse sterfte gebaseerd op alle teruggevonden exemplaren 61 \pm 4,3%, waarschijnlijk te hoog; voor broedende vogels 47 \pm 7,9% waarschijnlijk een goede schatting (Haukioja 1969). Europa: sterfte in 1ste levensjaar 69,0% (Busse 1969).
<i>Corvus monedula</i>	KVM Van teruggevonden ringen 1ste jaar 46% BWP GB: sterfte in 1ste kalenderjaar 38%, in 2de jaar 36%, in 3de-5de jaar 43% (Holyoak 1971). Finland: jaarlijkse sterfte 35 \pm SE 3,2% (Haukioja 1969). Europa: mortaliteit in 1ste levensjaar 45,5% (Busse 1969).
<i>Corvus frugilegus</i>	KVM Van teruggevonden ringen 1ste jaar 54% BWP GB: sterfte in 1ste kalenderjaar 59%, in 2de jaar 51%, in 3de-5de jaar 25% (Holyoak 1971). Europa: sterfte in 1ste jaar 54% (Busse 1969).

Soort	Sterftecijfer
<i>Corvus corone</i>	KVM Van teruggevonden ringen 1ste jaar 62% BWP GB en Finland: sterfte in 1ste kalenderjaar 61%, 2de jaar 45%, 3de-5de jaar 48% (Holyoak 1971). Finland: jaarlijkse sterfte $47 \pm 2,3\%$ (Haukioja 1969). Europa: sterfte in 1ste levensjaar 62,4% (Busse 1969).

Legenda:

KVM = Kompendium der Vögel Mitteleuropas (Bezzel E. 1985. Kompendium der Vögel Mitteleuropas – Nonpasseriformes Nichtsingvögel. AULA-Verlag GmbH, Wiesbaden & Bezzel E. 1993. Kompendium der Vögel Mitteleuropas – Passeres Singvögel. AULA-Verlag GmbH, Wiesbaden

BWP = Birds of the Western Palearctic (Cramp S. & C M Perrins (eds). 1973-1994. Handbook of the birds of the Western Palearctic Vol 1, 2, 3, 4, 5 & 8. Oxford University Press, Oxford.)

Figuur 9: Voorbeeld van berekening kleine hoeveelheid voor de Waterral (*Rallus aquaticus*), een soort waarvoor geen sterftegegevens zijn gepubliceerd.

Europese populatie van *Rallus aquaticus* 130.000 paar = 260.000 vogels (uit de EBCC ATLAS of European Breeding Birds)

a) sterftcijfer adulten 25% ¹⁴⁴ → overlevingspercentage = 75% van de adulten = 195.000 vogels na één jaar

- noodzakelijke aanvulling (in de hypothese van populatiestabiliteit) = 65.000 vogels
- sterftcijfer jonge vogels 50% ¹⁴⁵ → er moeten in de herfst 130.000 jonge vogels zijn → gemiddeld 1 jong per paar/vrouwje
- daarom wordt de opname uitgevoerd op (260.000 + 130.000) 390.000 vogels, waarvan de sterfte ongeveer 33,33% bedraagt
- 130.000 vogels sterven, 1% daarvan = 1.300 vogels
- 1.300 vogels kunnen als een kleine hoeveelheid worden beschouwd (op het niveau van het vasteland)

b) als het sterftcijfer van adulten 60% is ¹⁴⁶ → het gemiddelde overlevingspercentage = 40% = 104.000 vogels na één jaar

- noodzakelijke aanvulling (in de hypothese van populatiestabiliteit) = 156.000 vogels
- sterftcijfer jonge vogels 6050% → er moeten in de herfst 312.000 jonge vogels zijn → gemiddeld 2,4 jongen per paar/vrouwje
- daarom wordt de opname uitgevoerd op (260.000 + 312.000) 572.000 vogels, waarvan de gemiddelde sterfte ongeveer 60% bedraagt
- 343.200 vogels sterven, 1% daarvan = 3.432 vogels
- 3.500 vogels kunnen als een kleine hoeveelheid worden beschouwd (op het niveau van het vasteland)

¹⁴⁴ Volgens de gegevens van de literatuur is 25 % het laagste geobserveerde sterftcijfer voor meer dan één jaar oude Rallidae.

¹⁴⁵ Volgens de gegevens van de literatuur is 50 % een laag sterftcijfer voor vogels van het eerste jaar bij Rallidae.

¹⁴⁶ Volgens de gegevens van de literatuur is 60 % een hoog gemiddeld sterftcijfer voor één soort Rallidae.

Figuur 10: Bejaagbare soorten (Bijlage II) met ongunstige staat van instandhouding

SPEC CAT 2 Kwetsbaar Grote afname

Limosa limosa **98 NERI** (Grutto / Black-tailed Godwit / Barge à queue noire)

SPEC CAT 2 Afnemend Matige afname

Tringa totanus **98 NERI** (Tureluur / Redshank / Chevalier gambette)

Larus canus (Stormmeeuw / Common Gull / Goéland cendré)

SPEC CAT 3 Kwetsbaar Grote afname

Anas strepera **00 WI** (Krakeend / Gadwall / Canard chipeau)

Anas acuta **98 NERI** (Pijlstaart / Pintail / Canard pilet)

Anas querquedula **98 ONC** (Zomertaling / Gargany / Sarcelle d'été)

Coturnix coturnix **99 ONC** (Kwartel / Quail / Caille des blés)

Lymnocyptes minimus **98 NERI** (Bokje / Jack snipe / Bécassine sourde)

[*Scolopax rusticola*, winter **98 ONC** (Houtsnip / Woodcock / Bécasse des bois)]¹⁴⁷

Limosa lapponica, winter (Rosse grutto / Bar-tailed Godwit / Barge rousse)

Alauda arvensis **98 ONC** (Veldleuwerik / Skylark / Alouette des champs)

SPEC CAT 3 Kwetsbaar <2 500 p. Plaatselijk geworden, winter

Branta bernicla (Rotgans / Brent goose / Bernache cravant)

SPEC CAT 3 Afnemend Matige afname

Netta rufina **99 ONC** (Krooneend / Red-crested Pochard / Nette rousse)

Numenius arquata, winter **98 NERI** (Wulp / Curlew / Courlis cendré)

Streptopelia turtur **98 ONC** (Tortelduif / Turtle Dove / Tourterelle des bois)

SPEC CAT 3, w Plaatselijk geworden Plaatselijk geworden

Aythya ferina **99 ONC** (Tafeleend / Pohcard / Fuligule milouinan)

Melanitta fusca **00 WI** (Grote zee-eend / Velvet Scoter / Macreuse brune)

Calidris canutus (Kanoetstrandloper / Knot / Bécasse maubèche)

Gallinago gallinago (Watersnip / Snipe / Bécassine des marais)

Pluvialis apricaria (Goudplevier / Golden Plover / Pluvier doré)

Vanellus vanellus **99 ONC** (Kievit / Lapwing / Vanneau huppé)

Philomachus pugnax (Kemphaan / Ruff / Chevalier combattant)

NERI = Deense Nationale Milieuonderzoekseenheid

ONC = Office National de la Chasse

WI = Wetlands International

SPEC Categorie 2 – soorten waarvan de mondiale populaties geconcentreerd zijn in Europa (>50% van hun mondiaal broedende of overwinterende populaties komt voor in Europa) en die in Europa een Ongunstige Staat van Instandhouding hebben.

SPEC Categorie 3 - soorten waarvan de mondiale populaties niet geconcentreerd zijn in Europa (<50% van hun mondiaal broedende of overwinterende populaties komt voor in Europa), maar die in Europa een Ongunstige Staat van Instandhouding hebben.

¹⁴⁷

De vermelding van *Scolopax rusticola* als hebbende een ongunstige staat van instandhouding in de EU is aangevochten op basis van recentere gegevens. Volgens het EU-ontwerpbeheersplan (Ferrand, Y. en F. Gossmann (2001) Elements for a Woodcock Management plan. Game and Wildlife Science, vol. 18 (1), maart 2001, blz. 115-139) worden de aantallen broedende houtsnippen beschouwd als stabiel of toenemend in de lidstaten, met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk. De UK-populatie is geografisch beperkt en de dynamiek ervan kan worden losgekoppeld van die van de andere Europese populaties. De status van overwinterende vogels voor de meeste Europese landen is niet bekend.

Figuur 11 Overzicht van beschermingsstatus van verschillende korhoender- en fazantensoorten, vermeld in bijlage II van de Vogelrichtlijn, op niveau van de EU en van de lidstaten.

Soort	Bijlage II	Bijlage I	Status	EU	SE	FI	DK	UK	IE	NL	BE	LU	DE	AT	FR	ES	PT	IT	GR	
Alectoris barbara	2	ja	3 (B)	(-1)	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	0	---	(-1)	---	
Alectoris chukar	2	nee	3 K	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	(-1)	
Alectoris graeca graeca	1	nee	2 (K)	(-1)	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	(-1)	
Alectoris graeca saxatilis	1	ja		---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-1	F	---	---	-1	---	
Alectoris graeca whitakeri	1	ja		---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
Alectoris rufa	1	nee	2 K	---	---	---	0	---	---	---	---	---	---	---	---	-1	---	(0)	---	
Bonasa bonasia	2	ja	V	---	-1	-1	---	---	---	---	-1	-1	-2	-1	-1	---	---	-1	0	
Lagopus l. lagopus	2	nee	V	?	?	-1	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
Lagopus l. scoticus	1	nee		---	---	---	---	-1	-1	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
Lagopus mutus helveticus	1	ja		?	---	---	---	---	---	---	---	---	0	0	0	---	---	-1	---	
Lagopus mutus mutus	1	nee	V	0	0	F	---	0	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
Lagopus mutus pyrenaicus	1	ja		?	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	?	-1	---	---	---	
P. perdix hispaniensis	1	ja	3 K	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-1	---	---	---	
P. perdix italica	1	ja		---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-1	---
Perdix perdix perdix	1	nee		---	-1	-2	-1	-1	-2	-1	-2	-1	-2	-1	-1	---	---	---	(-1)	
Phasianus colchicus	1	nee	V	0	-2	0	+1	+1	0	---	F	-1	0	F	0	+1	---	0	0	
Tetrao tetrix britannicus	2	nee	3 K	---	---	---	---	-1	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	
Tetrao tetrix tetrix	2	ja		---	-1	-1	-1	---	---	---	-2	-2	---	-2	-1	-1	---	---	F	---
Tetrao urogallus	2	ja	V	---	0	-1	---	-2	---	---	---	---	-2	-1	-1	0	---	-1	0	

Status:

2+ SPEC 2 (zie figuur 10)

3= SPEC 3

B= bedreigd

K= kwetsbaar

V= veilig

Populatietrend

+1 = kleine toename (20-49%)

0 = stabiel (met globale verandering <20%)

-1 = kleine afname (20-49%)

-2 = grote afname (≥ 50%)

F= fluctuerend (met veranderingen van minstens 20% maar geen duidelijke trend)

?= onbekend

Extra bronnen

(1) Iapichino & Massa (1989), The Birds of Sicily (BOU checklist 11)

(2) Rocamora & Yeatman-Berthelot (1999), Oiseaux menacés et à surveiller en France

(3) Berg, H.-M. (1997): Rote Listen ausgewählter Tiergruppen Niederösterreichs; Vögel (Aves), 1. Fassung 1995. N Landesregierung, Abt. Naturschutz, 184pp (with further references therein).

Sackl, P. & O.Samwald (1997): Atlas der Brutvögel der Steiermark. BirdLife Österreich Landesgruppe Steiermark und Steiermärkisches Landesmuseum Joanneum, Graz.

Zuna-Kratky, T., E.Kalivodova, A.Krthy, D.Horal & P.Horak (2000): Die Vögel der March.-Thaya-Auen im Österreichisch-slowakisch-tschechischen Grenzraum. Distelverein, Deutsch-Wagram.

(4) Asbirk, S. et al 1997. Population sizes and trends of birds in the Nordic countries 1978-1994

5 BIJLAGE

Referenties rechtszaken met betrekking tot de gids. De details zijn te vinden op de internetwebsite van het Hof van Justitie voor de Europese Gemeenschappen (<http://curia.europa.eu/nl/content/juris/index.htm>)

- 1) Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Italiaanse Republiek. Niet-nakoming van een richtlijn – Behoud van de vogelstand. 17 januari 1991, zaak C-157/89
- 2) Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Bondsrepubliek Duitsland. Arrest van het Hof van 17 september 1987. Zaak C-412/85.
- 3) Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Koninkrijk der Nederlanden. Arrest van het Hof van 15 maart 1990. Zaak C-339/87.
- 4) Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Italiaanse Republiek. Arrest van het Hof van 8 juli 1987. Zaak 262/85.
- 5) Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Franse Republiek. Niet-eerbiediging van een richtlijn – Vogelbescherming. Zaak 252/85.
- 6) Commissie tegen België, 8 juli 1987, Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Koninkrijk België. C-247/85.
- 7) Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Koninkrijk der Nederlanden. Arrest van het Hof van 13 oktober 1987. Zaak 236/85.
- 8) Association Pour la Protection des Animaux Sauvages en anderen tegen Préfet de Maine-et-Loire en Préfet de la Loire-Atlantique, Arrest van het Hof van 19 januari 1994. C-435/92.
- 9) Associazione Italiana per il World Wildlife Fund en anderen tegen Regione Veneto, Arrest van het Hof (Vijfde kamer) van 7 maart 1996. C-118/ 94
- 10) Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Franse Republiek. Arrest van het Hof van 7 december 2000, C-38/99
- 11) Commissie van de Europese Gemeenschappen tegen Italiaanse Republiek Arrest van het Hof van 17 mei 2001. Zaak C-159/99.
- 12) VZW Koninklijk Belgisch verbond voor bescherming van de vogels en Société d'études ornithologiques AVES ASBL tegen Het Waalse Gewest, in aanwezigheid van Fédération royale ornithologique belge ASBL. Verzoek om een prejudiciële beslissing: Conseil d'Etat - België. Arrest van het Hof van 12 december 1996. C-10/96
- 13) Strafzaak tegen Gourmetterie Van den Burg. Verzoek om een prejudiciële beslissing: Hoge Raad - Nederland.

Vrij verkeer van goederen – Invoerverbod beschermde vogels.
Zaak C-169/89. Arrest van het Hof (Zesde kamer) van 23 mei 1990.

14) Ligue pour la protection des oiseaux e.a. tegen Franse Republiek, arrest van 16/10/2003, zaak C-182/02, nog niet gepubliceerd.

15) C-429/85: Arrest van 23/02/1988, Commissie / Italië (Jurispr. 1988, blz. 843)

16) Zaak 149-94. Arrest van 08/02/1996, Strafzaak tegen Vergy (Jurispr. 1996, blz. I-299)

17) Arrest van 9 december 2004, Commissie/Spanje, zaak C-79/03, Jurispr. 2004, blz. 11619.

18) Arrest van 15 december 2005, Commissie/Finland, zaak C-344/03, Jurispr. 2005, blz. 11033.

19) Arrest van 9 juni 2005, Commissie/Spanje, zaak C-135/04, Jurispr. 2005, blz. 5261.

20) Arrest van 8 juni 2006, WWF Italia en anderen, zaak C-60/05, Jurispr. 2006, blz. 5083.

21) Beschikking van 19 december 2006, Commissie/Italië, zaak C-503/06R, Jurispr. 006, blz. 141.